

شري نارائڻ پارٽيءَ جو نئون ڪتاب

سنڌ ۽ سنڌي ٻولي

سنڌ جي مختصر تاريخ - آهستي ۽ ڪان وٺي - اڄ سوڌو
سنڌي ٻوليءَ جي مختصر تاريخ - سنڌي ٻولي ڪيئن
وڌي ۽ ويجهي.

ڪونج طرفان ڊسمبر ۱۹۷۲ ۾ ظاهر ٿيندو

وشندو پائيا جي بي باڪ ڪهاڻين جو مجموعو

سبحه جا ٽڪرا

۽ ٻيون ڪهاڻيون
(صرف بالغن لاءِ)
جلد ظاهر ٿيندو.

میاپارٹ

اچھلکھ ولس آھی لورو ۽ شاستر آہک. ان لہ سہی
 شاسترون م چو گمان ۽ چالچ جو پو آھی لیچن ۽و لورو وید
 وہاس میاپارٹ م ڈنو آھی. شری لوگرام ڈوڈاچا وڈو
 موح کری اهو میان کرلت تمار کری بھار آھی.
 وڈی سائز جا انکل هزار عشتا، آوت بھر لی رنگین
 ۳۴ مورٹون ۽ ۱۲۵ سادون مورٹون، کھڑی ۹۰ ۽ ۱۶۰
 جلد، قیمت لاگت کان ۱۰ گشت ریکر ۵۰-۹۰ روپہ، ملندو
 ہرھک بکسلو وٹان...

(لہار جلد پھینچی مٹار لہندو لوگرام ڈوڈاچا جو لکھل
 شکار پور جو لہاس)

نوبل پیپر مارٹ

حسن چیمبر، پارسی نوار استریٹ، فورٹ بمبئی۔ ۱۔

WITH BEST COMPLIMENTS
 OF

Grand Bazar

AIR CONDITIONED

DEPARTMENT STORES

25, COLABA CAUSEWAY

BOMBAY- 1.

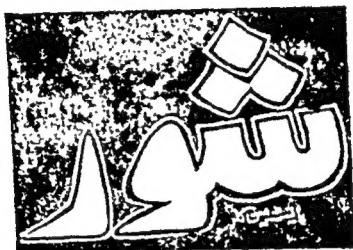

Gram: "FULLRANGE"

Phone: 212020

منوج ڪمار جي لائاني فلم

وشال انٽر نئشنل پراب ڪشن جي
ايسٽميڊڪلر

SHOR

ڪلاڪار: منوج ڪمار، جيا پادري، پريم نات، ڪامني
ڪوشل، منور ما، منموهن، راج مهر، نانا پالسڪر، ڪرشن
دون، مينا، ٽي، آسراڻي، ماسٽر اوناش، پيبي سشما ۽
ٻيا ڪيئي

ايروز، آپيراهاڻوس، لوٽس، پمپس، سٽي لائيت،
رو پم، ڊيپڪ، ننڍي، ملن، امير، سنگم، هنجر، سمراٽ،
نيرو ايرا، اجنتا، سهڪار، ڪلپنا، آڪاش، شرياس، وندنا،
اشوڪ (ٿاٺا)، جرڪر (ڪلياڻ)، راجنت (الهاس نگر)
حسين (پيوندی) .

ڊبلڪس پڪچرس رليز

تاریخ: ۲۲ ستمبر کان ڈیکاری ویند؛

کریڈٹ: لیکن، روپے دوسرا، ایڈیٹر ۽ ڈائریکٹر:

ਮਨੋਜ ਕੁਮਾਰ

سنگیت: لکشمی کانت پیاری لعل

گیت: ستروش آندد، ورمه ملنک ۽ راجه کري اندر جيت سنگه، تلسي

موتو گرامي: ارمن ايراني

او هاليجون چنتاڻون دور
ويست ايدڻ هـ وڌيل
بر توهان فقط

۳-۷۰

روپيه

هر هڪ شخص (گهٽ ۾ گهٽ ۵۰۰ شخص)
لاءِ ڏيڻ سان رسيپشن ڏيئي سگهو ٿا.
ونيلا آفيس ڪريمر
سافٽ ڊرنڪ

انهن پئسن ۾ هيٺيون خرچ ۾ اچي وڃي ٿو
سينگاريل ٿيس ڪارڊن
يا

عاليڪان ٽئين نموني سجايل ۽ ايئرڪنڊيشنڊ هال
(گرائونڊ فلور) جي مسراڙ

ويست ايدڻ هونيل

۴۵، نيو مرين لائينس، بمبئي - ۲۰. فون: ۲۹۹۱۲۱
ٽيليفڪس: ۲۸۹۲ تار جو پتو: BESTHOTEL

*With Best Compliments
from:*

**MER ENGINEERING WORKS
PRIVATE LTD.**

SAIFEE HOUSE,
IRON MARKET,
BOMBAY-9.

کان شروع آهي
 پر هر انسان جي دل جي ڪنڊ ۾ ڪٿي
 لکيو ويٺو آهي!

Be - Imaan

فلم نڪرڻي نئين ڀيٽ

بي - ايمان

(ايسٽن ڪلر ۾)

هدايتڪار : نرمانا : سو هنڌل ڪنور

سنڪيٽ : شڪر جهڙڪشن

راڪسي - لوٽس - پٽليس - سٽي لائڊس -
 ريڪس - برابروي - رويپر - ڊيپڪ -
 نهڊچون (باندرا)، ملن (سانتاڪروز)، امپر - سنگم (انڌيري)
 ڊنچر (جوهيشوري)، سنگيتا (ملا)، انوپر (گوربگانو)،
 آجنتا (بروبولي)، سڪار (چيمپور) ڪاچنا - آڪاش (ڪرلا)
 شرياس (گيائڪوپر)، وندنا - اشوک (ٿاٺا)
 جوگر (ڪلياڻ)، حسين (پيونيڊي)، امن (الها سنگر)

- ڊيلڪس ڊڪچرس رليز

شڪروار ۴ آگسٽ

ائين ته دنيا ۾ ايماندارن جي گهٽي ڪانهي
هي. ايمان ضرور

اداڪار: مڊوچ ڪمار، راڳي، فاظما، سنيهم لٽا،
پريم چوڙا، پريم نات ۽ ٻيون

Best Compliments of:

J. Rosales Private Ltd.

**82, NAGDEVI STREET,
BOMBAY-3.**

هميشه ياد رکو

پرکاش فوٽو گرافر

آلورائيز ٺ ٺيلر :

آگها، گيوريت، ڪونڪ، انڊو،

الفورن سيلو، چوڪسي برورز

فرلوقرافيءَ جو ٻيو مال ۽ ڪئميرائون بچ ملند ٻون.

راجو فوت ڪريو :

برانچ آفيس :

سونيڪو

۱۷۱، ٺي، اين، روڊ،

فورٽ، ممبئي-۱.

فون : 263976

هيڊ آفيس :

پتاشا ٻول جي سامهون،

گاندی روڊ،

آحمد آباد-۱.

فون : 23986

Remember :

Prakash Photographer

Ahmedabad-1.

شروع آهي

توهان کي ڪلاڻي ڪلاڻي ڪيرو ڪندي

يوناٽيٽيڊ ۴ جي

جورو ڪا غلام

(ايسٽمينڪار)

اڪاڻي: هٿ وٺڻ ڪالباڪر

ڊائريڪٽر: اي. پيم سنگھ

سنگيت: ڪلياڻجي آئند جي

گيت: آئند بخشي — ڊائلاگ: اختر - ال - ايمان

الذڪار، ڪوهنور، ريڪس، لوڻس، گڏيش،
بادل، رويم [سيان]، نيچون [باندرا]، ملن، امير،
هنجر، سنگم، ٽوپيرالا، سنگيتا، سونا، جئي، نٽراج، ڀارت،
ڪاپنا، شرباس، گڏيش [ٿاڻا]، جوڪر - پورنما [ڪلياڻ]،
سونا | الها سنگر، حسين [پيوندی].

— ريڊيو فلمس رليز

۱۵ سپٽمبر کان

سنگيتي روماني ڪهاڻي جا

اداڪار:

رجيش ڪنا، نندا، لچل سچديو، اوم پرکاش ۽ ٻيا

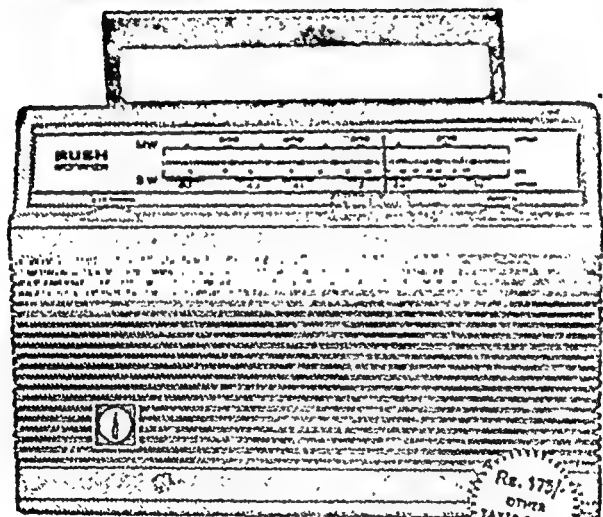
مهمان اداڪار: مدهن ڪرشن، نانا پالسڪر ۽ افتخار.

بش بونانزا

ٺي

دنيا جون سڀ استيشنون صاف صاف ٻڌو

BUSH BONANZA

1 BUSH

hind every radio...men with technical knowhow

مچاراڻو، گجرات ۽ ڪراچي لاءِ ڊسٽريبيوٽر:
 هابرڻ ٽريڊنگم ڪمپني (پمپني)
 لنگهن روڊ، اوڀر هائوس جي سامهون، بمبئي-۴.

گوورڌن مڱهو باڻي ” ڀارتي “

جا پيا ڇپيل ڪتاب

- ۱۔ گل ۽ مڱرون (شعر)
- ۲۔ آلا مڱيون ملير (گيت)
- ۳۔ طو نالي راس (نائڪ)
- ۴۔ بڱو پل گهر (نائڪ)
- ۵۔ پيلو چنڊ - لال داغ (ڪهاڻيون)
- ۶۔ لائون (ٻارن لاءِ گيت)
- ۷۔ تين بستي (ٻارن لاءِ ڪهاڻيون)
- ۸۔ پنڪي هلي ويندي سانءِ (مدائي گيت)
- ۹۔ ڪاٿو ۽ اڳياڻو (مدائي گيت)
- ۱۰۔ عمر مارڻي (هندي نائڪ)

هيءَ ڪتاب پريسو - انس - موٽوائيءَ سنگم پرنٽرس،
 برائي منڊي، اجمير مان ڇپايو ۽ ڪولنج پبليڪيشن،
 ۴، گريٽ وائسٽون بلڊنگ بمبئي - ۱ مان پڌرو ڪيو.

ڪونج جا ڇڏايل ۽ موجود ڪهاڻين جا مجموعا

- ۱- بي آڪ چلن ٿا پروال ليکڪ: سڳن آهوجا ۲-۰
- ۲- اڀراجتا ” گنو سامبائي ۲-۰
- ۳- راڻيون ” آند گولاڻي ۲-۰
- ۴- نونگو ” شيار ڄڻسنگهاڻي ۲-۰
- ۵- ڪاٺ جي سانچي ۾ ” ڪي-ايس-بالاڻي ۲-۰
- ۶- پراڻي عورت ” موهن ديب ۲-۰
- ۷- ست سنڌي ڪهاڻيون ” ڇه ليکڪ ۲-۰
- ۸- ٻه لنبيون ڪهاڻيون ” ٻه ليکڪ ۱-۵۰
- ۹- ستير شوم سندرم ” ٻه ليکڪ ۱-۵۰
- ۱۰- پانڌي پراڻو وات نئين ” گوروڌن پارٽي ۲-۵۰

ناول

- ۱- رڃ ۽ پاڇا ليکڪ: موهن ڪلپنا ۳-۰
 - ۲- ۱۴ ڏينهن (هند-پاڪ جنگ) ” چندولعل ڄڻسنگهاڻي ۳-۰
 - ۳- د يوداس ” شرت چندر ۳-۰
 - ۴- گولڊ فنگر جاسوسي ناول ۳-۰
 - ۵- ٽنڊر بال ” ” ۳-۰
 - ۶- ناز نين ” ” ۱-۵۰
 - ۷- سرڳه بانهن ۾ ” موهن ديب ۱-۵۰
- هر هڪ ڪتاب تي ۲۵ ٽڪا ڪميشن ڏني ويندي.
- مسا اڳواٽ موڪلڻ گهرجن. پوسٽ خرچ معاف.

”بس بس بس ... گهڻو ٿيو ... وڌيڪ نه“ - د بيل

والا ٻي ٻي ...
”ميران!!“ سانس کي ڇڻيندڙ الذي چيخ.
ڪنڊهر موني رهيو آهي مٿي منڊو ڏي ... ۽ هاڻ
ان ۾ ٻار ٻار هڪ الذي چيخ جو پڙاڏو گولجي رهيو
آهي: ”ميران ... ميران ... ميران ...“

ڄم ٿي پهچندي ٿي کيس لڳي ٿو ته هو ڏاڪا نه
پر ڪنهن صديون اڳ واپس آيو آهي. آسمانن اکرن
آسمان ڏي ٻيڙن ٿيون. نرسا آسمان تان ٻهرا ڪڪر
۾ ڏولي ڇڏيا آهن. سڀ ڪجهه ڏوٻجي ويا آهي-
سڀ ڪجهه اڀرڻ جو ڇنڊ صاف جي آليءَ شيد ڇڪي
وانگر چمڪي رهيو آهي. گردن اولهه ساهه کڻي چئن
ڇوٽن ٻيڙي ٿو ٿئي ڏسي ٿو ته ٿوريءَ ئي تڪميل
ميران جي رستي سازهي هئا سڀ اڏامي، ڄم جي
هڪ ڪنڊ ۾ وڃي پئي آهي ۽ سندس گهڙو ڪڙو
گردن ڏي ٿو ٿئي ان ڏهليل سازهيءَ هيٺان ڇنڊ پاڻ لنگهي
رهيو آهي

(اپريل ۱۹۱۷ء)

”ڏٺو هوءَ ڇو اسين به دل ٿيا جو هر شخص“
.... محاموشي

”مان هيٺ وڃان؟“

”مان ... مان به“

ميران کلي ٿي. کٺا سان گڏ ساڙهي پهري ٿي ڇو ڏٺو
هوءَ نه پر سندس آلي سرمي ساڙهي به کلي رهي آهي.
گردر پٺيڄو ڪيڙو ڪڙو پهري ٿو. ٻاهر ڇٽ تي ٺڪيل
لڙيءَ تي به ڪپڙا لٽڪي ڦڙڪڻ شروع ڪن ٿا.

اولداهي ڏاڪڻ مان به آلا ٿڌا سر بر گڏوگڏ لهي
رهيا آهن. ڏاڪڻ پوري ٿيڻ تي ورائدي به پهريون
ٿي ڪمرو آهي ميران جو. اندر ميران جي ٻڌڙي ماءُ
آهي. انڌي - اڇوڪي آسمان والڪر، گذريل ڪجهه
ڪيڙين والڪر بلڪل انڌي ...!

ٻولين ڏاڪي ٿي پهچي چارئي قدم رُڪجي ٿا وڃن.
بس اڳتي نه

ڪمري مان ڪنجهندڙ آواز ٿو اچي: ”ميه ... را ... ن ...“
جهيٽي ٻڌڙي چيخ ... انڌي چيخ ...

گردر جا هٿ ڀرا ٿي ٿا وڃن. ڇو وڃ جي ڇمڪي
سان ڪڪر چيرجي به اڌ ٿي ٿو پري.

”ميران ...“ وري اهائي سنهڙي انڌي چيخ ...
”مان هلا ن ...؟“

گردر ڪو جواب نٿو ڏئي سگهي.

”ميران ...!“ ساڳي انڌي چيخ پر وڌيڪ زور سان.

”ٻو هيءُ ڇا ڪيو... ميران؟“
”مير ڪونهي، ان مان مردو ڪڍي ٻاهر اچي ڇڏيو.“
کليل دروازي مان نرسات چرو وڌڪارو اندر
ڪي ٿو اچي.

”در بند ڪر، ميران!“
”ڪا ضرورت ڪانهي.“
”سڀ ڪجهه پسي بولدو.“
”پسل ٿو!“

هڪ وڌڪارو... ٻيو وڌڪارو... ٽيون وڌڪارو...
۽ ان بعد نرسائي ٻاٿيءَ جو چوڙه پراو رهايو...
ميران گذر ڪي پاڻ ٿي چڪي ٿي وئي.
پچليءَ جا اليڪ جهلڪا... بادلن ۾ نرسون انيڪ
ڳڙڳڙون... نرسات جا اليڪ وڌڪارا... ۽ پوءِ سالت...

”بس...؟ مان وڃان...؟“
”مان... مان... وري اڪيلو ئي بولدس.“

”هيٺ ٻيو ڪو چيو اڪيلو آهي.“
”اوه... ٽنهنجي ماءُ...؟ شايد ڄاڻي هجي؟“

”هوءَ هميشه ڄاڻندي آهي. سڀ ڪجهه ٿيندي
آهي.“

”سڀ ڪجهه ٿيندي آهي؟ يعني... يعني...؟“
”هوءَ انڌي آهي.“

”انڌي؟؟؟“

”ڇاليءَ ۾ ڇا لڪارائو؟“

”جهولي آهي. جهوليءَ ۾ ڪهڙا آهن....“

”۽ ڪهڙن جي وچ ۾ ڪيئن جي ڊائري آهي ۽ اُهي
ڪيٽ ڪنهنجي وارن جي ڇڪ ۾ الجھيل آهن.... ۽ اُها
ڇڪ ٽوهانڪي بيهڻ پياري آهي.... ۽....“

”توڪي ڪيئن ٻڌايو؟“

”پنهنجن اکين سان ڏٺو اٿم.“

”ميران....“

ايڏو وڏو ٽهڪ ٿي ڏئي ميران جھٽ سندس دل
جا به ڏھ ٿي دروازا کلي چڪا آهن. جهولي گذر جي
هٿ مان وٺي، ان مان ڊائري ڪڍي چوي ٿي -
”.... ۽ جي مان اُها ڇڪ برسات جي پاڻيءَ ۾ وهائي
ڇڏيان نه؟“

گذر جو مضبوط هٿ ميران جي هٿ ۾ کڻي ٿو وڃي.

”هٿ - وچ ۾ ڊائري...“

”نه نه.... لائين هرگز نه ٿيندو.“

”لائين ٿي چڪو آهي.“

”ڇا مطلب؟“

”ٽوهانڪي ڪو ثبوت آهي نه هن ڊائريءَ ۾ اڃا ساڳي

وارن جي ڇڪ رکيل آهي.... يا اُها ڪنهن بدلائي ڇڏي
آهي؟“

بجليءَ جو نيز ڇمڪو.... ۽ پوءِ آسمان ڌار بند ٿي ڳڳوڙا!

ڊائري ٻنهي هٿن مان ڪري ٿي پوي.

ن جوڙي. ڪي سڃاڻي وهاري ڪمري جو دريڪڙي
نه آسمان جا نه ٿي دروازا ڪي ٿا پون. اول
نڌي، پوءِ طوفان ۽ آخر ٿڌو برسات
پر دروازا نه ڳڙو ڇي ڪمري جا نه اوچتو خيال
ٿو اچي ميران ڪي!

ڳڙو ڇي ڪمري جو پاڻي ٽوڪي آيو آهي.
سندس ڪهڙا پسي پيا آهن، سندس جسم آڻي
وارو آهي پر ان جو کيس اولو ڪونهي. کيس اولو آهي
صرف جهوليءَ جو، جهوليءَ ۾ پل ڊالريءَ جو ۽
ڊالريءَ ۾ رکيل وارن جي چڱو جو.
ڊالريءَ ۾ ڪڏهن وڃي؟ هيءَ برسات نه شايد
'ڇا ڪري؟ ڪڏهن وڃي؟ ڪاش! پاسي واري ڪمري
اند ٿي ڪا به ٿيندي.

جو در
نڌن ميران مٿي اچي، ڪٿا لاهي ان ڪمري
جو در کولي ٿي. پنهنجي ڇاليءَ ۾ جهولي لڪائي
ڳڙو ڇي ٿو.
ڳڙو ڇي ٿو برسات آهي، "هڻو ٿڪو ڪي ٿو."
"ڏاڍي ٿڌو ٿڌو ٿڌو ٿڌو ٿڌو."
"اڃا نه ٿڌو ٿڌو ٿڌو ٿڌو ٿڌو."
"ڇو...؟"

"پاڻيءَ جي چوڙ ۾ سمورو ڪچرو لڙهي ويندو
سڀ ڪجهه ٽوڙي صاف ٿي پوندو. اڙي، ٿيڻا
آهي؟ وهو نه!"
ڳڙو ڇي ڇپ ڇپ ڪمري جي فرش تي ويهي ٿو.

”شاديء جو جهولو ڪافي وڏو آهي، جاني!“
موت ۾ ميران به تير چوڙي ٿي، ”تنهنجي ۽ جوليءَ
جي چوڙي به ان ۾ واهي سگهي ٿي.“
”برابر.... رڳو نه جو ٻوڙون ٿي جوڙيون ويهي
سگهن ٿيون ان جهولي ۾.“

ساڙهيءَ جو سرمي رنگ جڙ ميران جي منهن
تي اولجي ٿو وڃي. گردن ٽڪڙو ٽڪڙو منڊپ کان
ٻاهر هليو ٿو وڃي. منڊپ جي اکوت ڪندڙ بجلي
بتين ڏي ٺهاري ٿي کيس لڳي ٿو نه ڪنهن جون به
چمڪندڙ اکيون ٿيڙيءَ سان ٻوڙي رهيون آهن....
به اکيون... به چمڪندڙ اکيون... به ٻوڙندڙ اکيون....
گوپي.... گوپي.... گوپي....!

شاديءَ بعد....
بنگلي جي هال ۾ بيحد شور آهي ۽ ان کان زياده
شور آهي آسمان ۾! رابڊو گرام ٽي وڃندڙ جاز جو
ڪولا هل.... مهمانن جو گور ۽ جانيءَ جا اُگهاڙا چرچا....
دوستن ۽ سائين جا ننگا ٽهڪ.... بوتلن ۽ گلاس جي
ڪڙڪڙاهت....

بادلن جي ڳٺڙي ڪلھن تي رکي رات ٿڌندڙ قدمن
سان گذري رهي آهي. آسمان جو شور وڌندو ٿو وڃي.
هال جو شور گهٽيو ٿو وڃي. ميران ڪٽلاش ۽ سندس
ڪنوار کي هال مان وٺي سهڻي رات واري ڪمري ڏي
وڃي ٿي. سڄا هن پنهنجن هٿن سان سينگاري آهي.

مڏهنجو منهن ڇو ٿا ٽڪيو؟ جلد ڪهڙا بدلاو. ڄم
ڀڳ واري آهي. ڇا ٻوهين ڪٽاڻ سان گڏ بندس
ڪار به نه هندا؟

هڪ چٻوان ٻار وانگر گذر ڪهڙا بدلائي ٿو نه
ميران ٿاڙي وڃائي چوي ٿي: ”او وٺو رڻ! وات اي
پرستئي!!“

”ڇو ڪين؟“ گذر ٽڪو کڻي ٿو، ”اجرڪي
اسان جي شخصيت گهر، اسڪول يا ڪاليج ۾ نه پر
دريءَ جي دڪان تي لهندي آهي.“

ميران ٽڙي سان بندس ڪالر جي چوڌاري ليڪتا
ورائي ان کي ڳنڍي ٿي ٿي. ”گذر ڇڻ سڀني ۾ ڳالهائي
”نات اچا ٿورا آهي.“

رهيو آهي. ”ڳنڍ ٺٽي تي رهڻ ٿو. اوهان اڳيئي پاڻ کي
”ڳنڍ ٺٽي تي رهڻ ٿو. اوهان اڳيئي چڏيو آهي.“

صروف ڪان واپس ڳهڙي چڏيو آهي. ”
ڪار به ڪٽاڻ، ڪٽاڻ جي ماءُ ۽ ميران سان گڏ
وهندي گذر کي لڳي ٿو نه شاديءَ ۾ شامل ٿي هئس
پاري پل ڪئي آهي ۽ شاديءَ جي مند ۾ وڃي
جي وقت خاليءَ جي معذرت پري مرڪ ٽسي هڻس
سي ٿو وڃي. ڪٽاڻ ۽ بندس ڪوار ٽي ٽياري
ميران چوي ٿي: ”جوڙي فرست ڪلاس آهي!“

”اصل اي-ون،“ خالي ميران ٽي ٽياري
کي اڪه پڇي ٿو.

فل سؤت چيلي .

”نون آخر چا ٿي چاهين ميران؟“

”اهي ڪهڙا لاهي، هيءُ فل سؤت پاڻو.“

”پر منهنجي هنن ڪهڙن ۾ ڪهڙي ڪمي آهي؟“

ڪنهن کي اعتراض آهي؟ اميءَ کي، ڪٽلاش کي،
لڙڪي....؟“

”اعتراض نه ڪنهن کي ڪونهي پر اجاڻو ڄاڻيءَ؟“

سندس سائين کي لنولي ڪرڻ جو موقعو ملندو.“

”اٽلڙ اهو فل سؤت پاڻو سان ڄاڻيءَ کي موقعو

ملندو لنولي ڪرڻ جو. تو پنهنجو رنگ روپ ڏٺو
آهي؟“

”ڇو توهان کي منهنجي سرمئي ساڙهي ۽ سينگار

پرو ٿو لڳي؟“

”پرو نه ڪونه ٿو لڳي پر ان پوشاڪ ۾ تون....“

تون چٽا....“ ۽ گردن آسمان ۾ ڦاٽندڙ آتشبازيءَ ڏي
نڀاري ٿو.

ميران ٽهڪ ڏئي چوي ٿي، ”ڄاڻيءَ به لائين ئي

چيو هو - ميران! تون نه اڄ چڱائيءَ وانگر ڇهڪي

رهي آهين.... ۽ ها، پيو به ڪجهه چيائين.“

”ڇا....؟“

”پڇيائين: ويتر از پوتر پارنر ميران؟“

گردن جي پيرن هيٺان چٽا آتشبازي ٿي ڦاٽي. وات

ڦاڙي هڻي ميران ڏي نڀاري ٿو نه هوءَ کلي چوي ٿي:

ني رهڻ دي. ډوڙي ډوڙي حالي ٽڪجي پئي
هي.” لک ډوڙڻ جو نه پر پنهنجن ڪلھن تي ڪنھن

اش ډوڙڻ جو آهي.“
”ڇا تون نه ڪر لاش ډوڙي رهي آهين؟“
”لاش نه پر اڍايي جو ٻار.“
”جواليءَ پر ئي؟“

”هر ٻار پنهنجي ڳوڙ ۾ سرءُ کي پاليندي آهي.“
”لڳي ٿو ته شاعر مان نه، پر تون آهين!“
”لڳي ٿو ته هائي اجازت...؟“
ميران کلي ٿي۔ ”پلا هائي اجازت ڪجهه وقت لاءِ
”ٿوري دير تون ميران! مون کي ڪجهه وقت لاءِ
پنهنجي صحبت جي سخت ضرورت آهي.“
”مون کي ائين ڪي به سڀالڻو آهي.“
”پر ڪير؟“

”پنهنجي اڍڙي ماءُ.“
”پنهنجي ماءُ؟ پر مون نه ڏٺي ڪانهي.“
”هت اچي، توهان ڏٺو ئي چاهي؟“
”هڪ ڏينهي ميران ٽڪڙي ٽڪڙي هيٺ هلي ٿي
وڃي...!“

ڪٽلاش لاءِ سبگارڊل موٽر ڪار اڳيان بند وڃي
رهي آهي، بند اڳيان آلتاڙي چلي رهي آهي
گردر اڳيان پئي آهي ميران، هڪ ۾ ڪٽلاش جو

”ميران“

”مان هتان هلي وڃان - لاهوئي چوڻو اٿو نه؟“
”نه نه، تون نه وڃ ميران! مان سچ پچ پاڻڪي بيحد
اڪيلو ٿو سمجهان.“

”ڳوٺ ۾ پاڻ کي اڪيلو نه سمجهندا آهيو؟“

”باڪل نه بلڪل نه“

ميران کلي چوي ٿي، ”اهاڻي نه شهري زندگيءَ
جي خوبي آهي! هت رستا ۽ جاڀون ڪشاديون آهن
پر ماڻهن جون دليون تنگ آهن. بازاريون ڇمڪنديون
آهن مگر خريدار اجهامندا آهن. قدم قدم تي ماڻهن جا
هڃڙم نظر ايندا آهن ته به هر شخص پاڻڪي بيحد اڪيلو
محسوس ڪندو آهي.“

”ميران، تُو لاهو سڀ ڪٿي پڙهيو آهي؟“

”انسانن جي پيشالين تي.“

”منهنجي پيشاليءَ تي تُو ڇا پڙهيو آهي؟“

”هڪ ڪنڊهر جو انٿاس.“

”مان ڪنڊهر آهيان؟“

”پير ڇا چوان؟ ڪنهن مرده کي پنهنجي من ۾

پوري اوهان هڪ خاموش اولداهي قبر بڻائي آهي.
قبر مٿان اوهان ماضيءَ جي سونهري سارن جو عاليشان
مٽرو اڏيو آهي ۽ هاڻي اوهانجو پيار مجاور بڻجي اُن
جي رکوالي ڪري رهيو آهي.“

”بس بس... ميران، زندگيءَ کي اوندهه ۽ اڻڪاٺ

لڪالڻ لاءِ اڻ ٻڌو ٻيا ٻيڙ ٻڪڙا آهن؟
 ”مڃيندڙ ڇوڪر ٻڌائو. مولڪي ڏاڍي ٿئي.“
 ڳرڌر ڪاٺ پٽائي ٿو ۽ ٻي ٿڌو سگهي. ميران هٿ
 ڇڏائي علي ٿي وڃي....!

شاديءَ جا سڀ ٿي رهيا آهن. ميران مڪڙيءَ وانگر
 مرڪي رهي آهي. پٽيڙيءَ وانگر ٿري رهي آهي.
 ”اپو اهو، هٿ وڃي ٿو!“ ڪٺاڻ جي ماءُ زالن
 کي سڏي ٿي. ميران به ائين وڌي ٿي.
 ”تون هٿ نه وڃهه.... ست سٺا ٻئيڙون آهن....“
 ميران جي ٻيڙيءَ جو رنگ اڏاڪي ٿو وڃي. ڪنڊ
 ۾ ويٺل ڳرڌر ٿڪي ٿو.

”مڃراج اڃا ڪونه آيو ڇا؟“

”مڃراج جي ڪٿڙي ضرورت آهي؟“ جاني
 ٽيڪو اڻ ڏئي، ”پرڳ ڏٺو ٿو؟ بابا.“
 ڇوڪر ڳرڌر کي ٿي لڳي ۽ ڏرڻ ميران کي ٿو ٿئي.
 ٿڌو ٿي ٿئي، ”ٻاهر هل جاني! زالن جي ڪم ۾
 تون ٽيڪو نه آڙ.“

”غلط، ٻڪل غلط،“ ڳرڌر ائين وڌي ٿو،
 ”جاني، پرڳ ٿيڻ ٿو. مان توهان ٻنهي لاءِ ٻالين ضرور
 ٿيندس.“

”ٽيڪو ٿو ٿو؟ بابا!“ جاني پٽر جو جواب پٽر
 سان ٿو ڏئي، ”اسان کي پنڊت جي نه پر مڃسٽريٽ

وڃي. ”ڳوٺ جي پٿريلي زمين ۾ رهندي ششرو هائي

چٽان پٽجي چڪو آهي.“

”پر اهي ئي پيٺلاءِ چٽان کي نه ڏوليءَ جو سيارو
ٿيڻ جي.“

”اميءَ کي اجازت وهر آهي. مان ڳوٺ ۾ اڪيلو
ڪئن گذر ڪري رهيو آهيان؟“

”مجموري - لاچارِي - فراريت - Sheer Escapism“

”مران...!“

”دک کان دُور اچڻ سان دڪ دور نه ٿيندو آهي.“

”ڪهڙي اڪيلائي سٺي لائي.“

”ميران! هن دنيا ۾ هرڪو فراري آهي ۽ ڪنهن
نه ڪنهن ڪميءَ کان گهربالتي شتر مرغ وانگر واريءَ
۾ مڊين وجهيو ويٺو آهي.“

”مران کلي ٿي.“

”ڪل نه ميران! هيٺو جيترو ڪندينءَ، سڀاڻي پرهه ٿئيءَ.“

”ڪل نه ميران! اڳيان ٻاڻي ٻاڻي اوڻوئي رولندڙ.“

”ڇو پٿر جي مورليءَ اڳيان ٻاڻي ٻاڻي ٿي وڃي. پٺيان پٿر ڪري
مران جي مرڪ آجهامي ٿي وڃي.“

”مران جي چاهي نه ڳرڌر ڪس هٿ کان جهلي ٿو وٺي.
موت ٿي چاهي نه ڳرڌر ڪس هٿ کان جهلي ٿو وٺي.“

”ٿرس ميران! منهنجي سوال جو جواب ڏي. مون
لوڪي ڪندو، ٽالهندو، ٽيڊو ڏٺو آهي نه رولندو
سڌڪا پرهندو نه ڏٺو آهي.“

”ڪهڙي آهاڙ کان اچڻ لا
ٿر سنگيت جو سهارو ورتو آهي؟ ڪهڙيءَ ڪميءَ کي“

ڪهڙيون حالتون .

”اچو، روئي ڪاٺو،“ پيڙا جو مرڪ پٺل آواز.

گڙر جي عجب ۾ ٻڌل نگاهه!

”ڇا سوچي رهيا آهيو؟“

”سوچيان ٿو ته انسان سؤ جنمن کان مرڪندو آيو

۽ ڪن جهڙي مرڪ نه پائي سگهيو.“

”۽ انسان سؤ جنمن کان روئندو آيو پر شين جهڙا

لاڙڪ لڙڪ نه پائي سگهيو.“

”نهنجو نالو؟“

”ميران“

”ميران؟ ۽ منهنجو نالو“

”مولڪي خبر آهي.“

”ٺوڪي ڪنهن ٻڌايو؟“

”لاڙي وقت ٻڌم ته ان کان به اڳ امي ۽ ٻڌايو هو.“

”پيو ڇا ڇا ٻڌايو اٿس ٺوڪي؟“

”سڀ ڪجهه.“

”يعني؟“

”يعني شهر کان نفرت ڳوٺ جي شرط ٻارن

۽ پائشالا ... بيمارن لاءِ مڻت اسپتال ... مرده انسان

جي زندهه ياد گهاٽل سڀنا اڻڪاٽ جو سهارو

ڪوٺائن جي مالاچار ۽ ۽ پيو سڀ ڪجهه“

”اوھ، امي ۽ ٺوڪي اهو سڀ ڪجهه ڇو ٻڌايو؟“

”مان لاءِ ته ٽاڪنئي من کي مضملي هٿن سان سنڀاليو

ٻول ڪي پاڻي ڏيئي رهيو آهي. گذر ڪي پٿر جي
 لاءِ شردا ڪانهي پر هيءَ چيٽري ڄاڻندي
 ...؟ اها پٿر ڪانه کان الڳ روپ ڌاري سندس
 ڇو ڪري رهي آهي. ڪڏهن کيس رنگ محل ۾
 ڏيئي ٿي، ڪڏهن پهريءَ جي آلت ۾ سندس تل
 ٿي ٿي ٿڌو پاڻي اولي ٿي، ڪڏهن سندس ٻڌلڌڙ
 آواز ڪي پنهنجي لڙڪ نالن جو سنهارو ڏيئي ٿاري ٿي.
 گذر ان پٿر جا ٻا ٻه روپ ڏنا آهن. مهمانن جي
 وچ ۾ اها پٿر ڇهن ٿي مرڪ ۽ اکين ۾ آمدگ پري گهمي
 رهي آهي. ڪنهنڪي چانه جو ڪوپ آڻي ٿي ٿي،
 ڪنهن لاءِ پاڻيءَ جو گلاس پري ٿي اچي ۾ ڪنهنڪي
 روٽلڌڙ ٻار ڪي نالن ۾ لڇائي سالت ٿي ڪرائي.
 ڪڏهن هوءَ رسوئي گهر ۾ لوڪرن کي مدد ٿي ڪري
 ۾ ڪڏهن شاديءَ جي سالن سون لاءِ گهريل سامگري
 ڪلي ٿي ڪري. مهمانن جي مڙاڪي ۾ هوءَ ڪلي ٿي
 ڳائي ٿي، ٽپي ٿي پر مندر ۾ اڪيلي هوءَ ڳائي ٿي ۽
 رولي ٿي. ٻه الڳ روپ ڪڏهن لاءِ والگر روشن
 ۽ چنڊل ڪڏهن دولتي وانگر گهٽيل گهوٽاڻيل!
 سڀني ست لارائن آهي. ڪٽلاش جي شاديءَ جو
 ڏينهن. اڄ چوڏس آهي. ڳول چند چيٽري جي جهانگ ۾
 ٿر جي رهيو آهي. چيٽ جي ٽيڪي تي ٿي هٿ رکي
 گذر ڪڏهن چند ڏي بهاري ٿي ٿي ڪڏهن هٿ
 باغچي ڏي. گلن جا لهر لڙڪ جهرا، ڪٽڪس جو

۱۰ ۽ ٽاڙي ۽ سان ٿال ڏاڙي ڇوهر پائي ٿي. جاني جولي
 ڪي هٿ کان پڪڙي ٺڄي ٿو. ڍولڪ چو ٿال، ٽاڙين
 چو ٽهڪو، لاڏي جو لهرو
 اڇالڪ گهري سالت ڇانڊجي ٿي وڃي. هال ۾
 صرف ايترو ڪنڊيشن پلالت جي جهڙي ٿي 'سان ۽ سان ۽'
 اُڀري ٿي اچي. سالت ۾ گردن جو دم گهٽجي رهيو
 آهي. هال مان نڪري اڪسائي ۽ ڏاڪٽ چڙهي، هو
 ڪمري ۾ اچي ڦان ٿي پئجي ٿو رهي
 'آه، گروپي! نون ڪٿي آهن؟'

رات جي پوئين پهر جي سيٽل سالت ۾ پيڙا ڳائي
 رهي آهي:

”اسٽون جل سينچ سينچ پرام بيل بوئي..“

ان آواز کي ڄڻ آڱريون آهن جيڪي ٽاري ٽاري
 گردن جي وارن ۽ پيشالي ۽ ٽي گهمي رهيون آهن. هو
 آلس پريون اڪيون چٽي ٿو. آواز جون آڱريون هاڻي
 سندس انگ انگ کي چٽي رهيون آهن. سندس
 ڪٽني ۽ چوٽ کي سهلائي رهيون آهن. گردن اُٿي، خالي
 دري ۽ وت اچي بيٺي ٿو. اوڀر ۾ هيءُ وهائڻ ڪنهنجي
 وات ٽڪي رهيو آهي؟ پنهنجي ڪمري مان نڪري
 گردن پاسي واري ڪمري جي کليل ڪڙڪيءَ وت اچي
 بيٺو آهي. اندر سچ پچ مندر آهي. ڪرشن جي
 سانوري مورتيءَ اڳيان واس ڏکي رهيو آهي ۽ پيڙا
 اڪيون بوئي ڳائي رهي آهي. آنس جو جل لڳاتار پرام

آردر وٺندو هجي.

”ٻائي، مونکي اوهائجي اها ولايتي نيئون نيئون ٿي وئي.“

”نه پوءِ ڊيسي نيئون نيئون شروع ڪجي. ڀالڳڙا، لاوڻي يا سنڌي لاڏو؟“

لاڏو؟ ها، لاڏي لاءِ هوءَ سالن کان سکندي رهي آهي. خاص ڪري شاديءَ جي موقعي تي نه لاڏو ضروري آهي. پر ڪير ٻائيندو لاڏو؟.... گذرڻ؟ ها، گذرڻ اڳي ڪئن نه لاڏا ٻائيندو هو، ڇيچ هڻندو هو!

ليڪن لاڏي جي فرمائش ٻڌي، اٿر ڪنڊ بڻند هال ۾ به گذرڻ جي پيشانيءَ تي پگهر مڙي ٿر اچي. ”نه امي، مون کان سڀ ڪجهه وسري ويو آهي.... نه.... نه.... موند ڪانهي.... ڳلو بلڪل خراب آهي... نه.... نه.... اصل ٻائي نه سگهندس.“

”آردر! آردر،“ جاني رڙ ٿر ڪري، ”نو روڪ مڙول جيئڻن! پر ائيني گذرڻ جي ويجهو اچي اڪه ٻڃي، آواز ۾ لهر لاءِ اڙاڪت ڀري چوي ٿو، ”ٻايز گذر، استارٽ.... آها ها، وڻ سنڌي لاڏا!“ به لازڪ هٿ ڍولڪ لي ٿڌڪي هڻن ٿا. ڳلو صاف ڪري گذر ٻائڻ جي ڪوشش ڪري ٿو:

”رات گهنگيرو ڪنهن ڪڙڪايو؟“

ڪنهن ڪڙڪايو منهنجي لاڏي گهر آيو.“

گهرگهلي ٿي مان ’گهنگيري‘ جو آواز البت بي سرو.

”بس ... بس ... نوال ...“

نوال وٺي ڪرڏر مٿر اڳتي ٿو، مٿين اڳتي ٿو. هاڻي
هو چڱيءَ طرح اکيون کولي ڏسي سگهي ٿو پر ڏسڻ
نٿو چاهي. ان ڪرائيءَ جي ڇيڙ سان ئي هن چڻ سڀ
ڪجهه ڏسي ورتو آهي. نوال سان مٿين ۾ پئڻندو هو. هليو
ٿو وڃي اندر ڪمري ۾...

بنگلي جي حال ۾ حاڪمي ٿيري روشني ڦليل آهي.
اسٽيشن گئار ۽ ٻولگر جي فاسٽ ڏن تي ٻه چار سورا
ٺڄي رهيا آهن. ڪٽاڻ جي ماء ڪرڏر کي ٽپائي وٺي
آئي آهي ان حال ۾.

”پالي، اچي ٻالڙون وارا لپنگ ٿيا هاڻ بند ڪريو،“
ڪٽاڻ جي ماءُ صحت مان چوي ٿي.

”اوسڪي، اوسڪي ... ٻليز اسٽاپ!“ ڪٽاڻ
جو دوست خالي پٽڊ ماسٽر وانگر صوا ۾ هٿ لڙڻي
حڪم ٿو ڏئي. جالي وانجي جالي آهي. ٿو جوان ٿوليءَ
جو اڳڙان. حال جي ڪندڙ ۾ ويڊيو گرام وٽ ڇيڙهه کي
وڪڙ ڏيڙ پيو آهي. ساڄي ٻالهن ويڊيو گرام جي کليل
ڍڪ تي ٽڪائي پيو آهي ۽ ڏاڏي ٻالهن ڇڙيءَ جي
سٺڙيءَ ڇيڙهه جي چرڏاري - سولهي وادن ۽ شيرين
اکين واري ڇڙي جاليءَ جي سميت ٽرلي آهي.

”آل رائيٽ! او! هالڪي ڇا پٽڊ آهي؟“ جالي
ٺٺن ٿو ٻڃي ڇن ڪو هوٽل جو ٿرو ڪراڪڻ کان

”ڏانهن، مان به ڪيڙو نه وائڙو آهيان، امي! اڃا
 ٽالين ٽوڪي شاديءَ جي مبارڪ به ڪانه ڏني اٿر.“
 امي ڪو جواب نٿي ڏني پر لوڻي مان ڪرندڙ پاڻيءَ
 جي رفتار تيز ٿي ٿي. گذر زور زور سان وارن ڳلن
 ۽ ڪاٺين کي صابن جي ڪڇيءَ سان مهتي ٿو.
 ”امي! ڪٺاڻا جي ڪنوار نه ڪافي پڙهيل پڙهيل
 هوندي.“

لوڻي مان ڪرندڙ پاڻيءَ جي رفتار هڪدم ڊري ٿي
 ٿي. صابن جي سرهي ڇڻاڻ هينئر گذر جي ڇائيءَ تي
 چالنجي وئي آهي.

”گهٽ پر گهٽ اهر-اي نه پاس ڪيل هوندي؟“
 پاڻيءَ جي ڌار وري تيز ٿي ٿي.

”تون ڇپ ڇو آهين، امي؟“ پٺيءَ کي مهيندي
 مهينندي اڀاڻڪ گذر جو هٿ اميءَ جي ڪرائيءَ ٽالين
 ريتجي ٿو. نه ... نه ... هيءَ اهڙي ڪرائي ٺاهي. هن
 پر سوليون چوڙڙا دن ڪوٺين. هيءَ ٻي ڪا ڪرائي
 آهي، بلڪل ٻي! ... گهٽرائجي، گذر اڪيون کولي ٿو.
 صابن جي ڇڻاڻ سندس اکين ۾ گهڙي ٿي وڃي. اڪيون
 ازخود بند ٿي وڃن ٿيون ۽ هو ڪجهه به ڏسي نٿو
 سگهي.

پاڻي هاڻ تيزيءَ سان گذر جي سرڻر تي وسي
 رهيو آهي. مٿين وانگر گذر جا هٿ به ٽڪڙا ٽڪڙا
 هلي رهيا آهن.

شهرين وانگر هلڙو پوندو.

ڪٽلاش جي ماءُ پاڻيءَ جي پالڻي، صابن ۽ نرال
آڻي ٿي. لوڪر آهن، لوڪر پائون آهن ته به ههڙا
پنهنجن هٿن سان مٽي مٽي ڳرڙ جي سرير تي جهول
ديڻائي ڏڏڙ لاهيندي. ڳرڙ کليل ڇت تي ڪهري
جي آڙ واريءَ چالو م وڃي وارن تي سرهو صابن
لڳائي ٿو. ڪٽلاش جي ماءُ لوڻي مان پاڻيءَ جي
سنڙي ڌار سندس مٿي تي لڙائي ٿي. اونهو، هيءُ
پاڻي نه بلڪل گرم آهي. لوهي ٽنگ ۾ رکيل ۽ چون
جي آس ۾ سڙيل پاڻي سون کان باهر آهي. ڪٽلاش
جي ماءُ ٿڌو پاڻي آڻڻ لاءِ هٿ وڃي ٿي. ڳرڙ مٿي
۽ مٿين تي صابن گهمائيندو رهي ٿو. صابن ۾ بند ليل
سگند آزاد ٿي، ڳرڙ جي حراسن تي چاڻجي رهي آهي.
هيءُ شهري سگند ڪيڏي نه ماياوڻي آهي! ڏاڪڻا تي
ڍالان قدمن جي آهت... ڳرڙ ڇلڏي ڇلڏي پنهنجن
گدان وارن ۽ مري منهن کي صابن جي گڙيءَ سان
مٽي ٿو.

”امي، ٿورو پاڻي...“ سبيل حل جي سنڙي
ڌار وارن مان ڪڪندي، لوڏڙين وٽان ٽرڪندي،
ٿورو شيو ڪيل ٻن ٽالن پڇي ٿي. چڻ ڪا بي ضرر
پالڻو بلا لڏي لڏي پٽ سان ڳرڙ جي الڳ الڳ
ٿي سرڪي رهي آهي. هڪ عجيب، لڏي، سرهي
ڪٽڪڻائي...!

”اوه، تون اچي وٺين ڳرڌر! خط ۾ لکيڻ نه....
پر توهي ڪهڙو بيڪ بڻايو آهي؟“ لڙڪ لڙي ٿا
اچن ممٽا جي ڳلن ٿا.

”ڪاڪ بٽي آڪاڪ....“

ڄڻ اهاڻي ست گونجي رهي آهي ڪنهن ڪنڊهر ۾.
ڪٽلاش اچي ٿو. واٽڙو واٽڙو. ڳرڌر کي ڇڪي
ڇڻائي سان لائي ٿو. پر وات مان اکر به نٿو اُڪليس.
”اندر هل نه....“ ممٽا جو آواز. ڳرڌر ڇرڪي ٿو
وڃي. ڪٽلاش سڀ سمجهي ٿو. هال ۾ نه....

پٺئين ڏاڪڻ کان ڦيرائي ڳرڌر کي مٿي وٺي ٿو
وڃي. هڪ ڪمري ڏي وڌي ٿو. ماڻس پٺ پٺ ڪري
ٿي: ”ان ۾ نه مندر آهي....“

ڪٽلاش منجهي بيهي ٿو نه ڳرڌر ڇپ ڇپ ٻڙي
ڪمري ۾ گهٽڙي ٿو وڃي. پٺين ٿي اڃا پلستر ڪونه
لڳو آهي. درن درن ۾ رڳو ڪاٺ جا چوڪٽ لڳل
آهن. اڳياڙيون پٽيون، خالي خالي ڪڙڪيون. هڪوار
وري ڳرڌر کي ياد ٿو اچي گوپيءَ جو چيريل ڦاڙيل
لاش.... اڳياڙا انگ.... خالي خالي اڪيون!

پاسي وارو ڪمر و ننگو ناهي پر ان ۾ مندر آهي....
نه پوءِ هيءُ ڪمر و ٿي ٿيڪ آهي. پٽيون آهن، ڇت
آهي. ٻيو ڇا گهرجي؟

ڪٽلاش شيونگ باڪس کڻي آيو آهي. ڳرڌر
ڪٽلاش ڏي نهاري ٿو. ها، هيءُ شهر آهي. هتي

ٽي بطرون ۾ مائي ڪنهنڪي سارو ۽ هنجون هارو جا
گيت. سڀ فراري - فراري - فراري گيت!... ۽ ورڻ
جي وچ ۾ رڪل آهي زالن وارن جي. ڇڪ! ان ڇڪ کي
جهي، ڪرڌو ڪرڌو هن سڀ ڏلڏاڻيل لڙن مان وري ٻنگلي
ڏي ٺهاري ٿو.

راڪ انڊ رول جي ڏن پوري ٿي چڪي آهي.
ٻولڪ جي ٿال ٿي ڙٺائي آواز ۾ ڪا لوڪ ڏن ڪرڻي
رهي آهي:

”راڻا! رنگ محل ۾ آءُ،

ڪاڪ ٻڏي آ ڇاڪ...“

ماهيءَ جو ڀرڌو چيزي ان مان جهلي پائي ڇڻ
ڪرڻي ڪرڌو کي سڏي رهيو آهي. اها لوڪ ڏن ڪنديءَ
وانگر ڪرڌو کي ڪٽلاش جي ٻنگلي ٿالين چڪي ٿي
اهي. ٻنگلو ۾ عجيب آهي! باڪل ماڊون فرينچ ڊزائين
جو نئل پر سامهون پورچ ۾ اجسا ايلورا جو چور ايل
حصو... ۽ هيءُ باغيچو؟ ڏنڪن ڏن پٿرن جي وچ ۾
ڪومل ٿلن جا ٻوٽا ۽ رنگين ڪٽاڪ ڪوٺاڻن ۾ ڦهليل
ڦهليل ڪٽڪٽس. عجيب چورٽ چٽو ڪٽلاش! ٻاڄو
ڪجهه ٿوڙهن اڳ راڪ انڊ رول جي ڏن حال ۾ وڃي
رهي هئي ۽ هينئر لوڪ ڏن ٿي ڇڻ پڙا ٻاڄي رهي
آهي:

”ڪاڪ ٻڏي آ ڇاڪ...“

ها، ڇاڪ... ڇاڪ... ڇاڪ...

مروئي سروئي اچلي ڇڏيو: 'متمائي! معاف ڪر. اچي نه سگهندس.' پر پوءِ ڪاٺي تي جهولي لٽڪائيندو، ڇميل سٽڪائيندو، بيل ٽاڙيءَ ۽ ريل رستي منزلون طئه ڪندو، ڏس پتو پڄاڻيندو، هر ٽئين مڪان تائين اچي پتو آهي.

مگر بنگلي مان ايندڙ هيءُ آواز؟ هڪ چتر اُڀري ٿو سندس اکين اڳيان - بنگلي جو سينگاريل اتر ڪنڊ پھنڊ حال. ويڊا ڳرام تي راڪ ائنب رول جو رڪارڊ. ڪئين جوڙا لسي چلڪڻي فرش تي پير ٽرڪائي، ڪمر لڇڪائي نچي رهيا آهن. نچي ڇا رهيا آهن جن بڪايل بگڙن وانگر چٽپ هڻي، هڪ ٻئي کي ڇيڇاڙي رهيا آهن اڌ ٺڳيون جوانيون، نوڪدار ڊگيا نئين، ٺٽون جي پچ (Pony Tails) وانگر چٽڪا ڏيندڙ وار گردن جي لوندڙين وٽ پگهر جن ڄمي ٿو وڃي. ماضيءَ جي ڪئن ۾ ويڙهيل برف ڇٽو سرد گونگو لاش کيس پير ۾ لٽڪندو نظر ٿو اچي. گوپي گونگي سرد

خطري جي سائرن وانگر گردن جي نس نس ڪمبي ٿي. ساڄو هٿ ازخود ڪٺي وٽان لٽڪندڙ جهوليءَ ۾ هليو ٿو وڃيس. پگهريل ٿريءَ ۾ ننڍڙي ڊائريءَ کي ٻڪڙي ٿو نه جن وڏو ستارو ٿو مليس. شوڪارو پري، جهوليءَ مان اها ڊائري ڪڍي، ان جا ورق ورائي ٿو. ڪجهه گيت لکيل آهن ان ۾. ورهه جا گيت، درد ۽ پڙا جا گيت، دنيا کي وسارڻ جا گيت، چند تارن

ديا جذهن ٻوٽ جو رخ اختيار ڪيو ٿڌهن ان
محو ٿي ۽ هي پاڻن جي رخ ۾ به ڦيرو آهي وٺو. هڪ
ٻارڪ جان ان ئي رهي ۽ جو مٿاڙو ڪيو ۽ گهر ڇڏي
ڏمڪي ڏسي. ان ڏينهن ايئن وڏن ماڻهن جي وڏي
ڪٽنب ۾ هڪ تمام وڏو بغير مٿو پر ٻئي ڏينهن اها

ٻارڪ جان هميشه لاءِ سالت ٿي وئي.
گذر ۾ اهو پرف ڇيڙو ٿڌو ۽ گولڪو جسم ٿڌو. سندس
هاڻي روح رڙ ڪئي. ڏاهر جي ڪاري سڙڪ ٿي سرڙاڻ
ڪندي، ڳاڙهي جيب خاڪي ورديءَ وارن ۾ اٿالو
کڻي آئي. پوست مارن ۾ ڀيد ڇڏي ۽ نه پنهجي
ڦولادي زبان سان ڊانبن ڪئي. پر ان ڦولادي زبان کي نه
ٻارڪ جان والڪر نون جي ٻيڙ ۾ دٻايو وٺو.

هڪ ٻيائڪ دهشت چانچي وٺي گذر ۾ دل
ٿي. صدين جي پراڻي ڪنڊو ۾ سالت وڪوڙي
وئي سندس حراسن کي. باغ کي ٻاهه لڳندي آهي نه
بلبل بن ڏي ٿي پڇندي آهي.

... پر ان ننڍڙي ٻيڙ ۾ ٿڌي ٿڌي ڪٽيا ڇڏي
اڄ گذر وري شهر ۾ آيو آهي. ڪٽلاش سندس چڪري
دوست نه، ڇڻ جاڙو پاء آهي. ساڳيو ٿڌو، ساڳيو ٻيڙ
ها، شڪل صورت ۾ اليڪ فرق آهي. پر ڪٽلاش جي
ماءُ کيس هميشه پيت جانو سمجهيو آهي. ان سڀني مٿي
جو سڏ ٿيو: 'گذر! ڪٽلاش جي شادي آهي. ٿرڪ
اڇو ٿي ٻڌو.' گذر اول نه ان ننڍڙي ٻيڙ کي

گذر کي ڳوٺ ياد ٿو اچي جنهن کي هن گذريل ٻن سالن کان 'پنهنجو' بڻايو آهي. گل موهر ۽ املا تاش جي ڳاڙهي پيلي گهيري ۾ ڪڪائين جهوپڙي. سامهون ٿلسي ۽ رتن جوت سان وڪوڙيل جهوپڙو. ساڄي پاسي مندر جو ڪنڊهر. ڏائي پاسي سينور سان ڍڪيل ٿلاءُ. گذر جي ڪنڊهر زندگيءَ کي هاڻي ديهائي سينور جو ته پسنند آهي. ٻه سال اڳ هُو به شهري هو ۽ راک ائبنڊ رول، والٽز، فاجڪس ٽرامٽ، انگري يا رمبا سمبا جي چست ڌن تي پنهنجي محبоба جي چيلو جي چوڌاري ٻانهن ورائي هُو به نچندو جهومندو هو. اها جهوپڙي کيس جان کان به پياري هئي ... غلط ... هُو اُن جهوپڙيءَ کي جان کان به پيارو هو. هو هڪ وڏي ماڻهوءَ جي ڌيءَ هئي. هُو هڪ ننڍي ماڻهوءَ جو پٽ هو ۽ پر پيار ننڍي وڏي بابت نه سوچيندو آهي ڇو نه اهو دماغ جي نه پر دل جي پندائش آهي ۽ اهو ضروري ناهي ته هڪ وڏي ماڻهوءَ وٽ وڏي دل ۽ ننڍي ماڻهوءَ وٽ ننڍي دل هجي.

اهو پيار اول معمولي واقفيت سان شروع ٿيو جنهن اڪثر ڪاليجن ۾ ٿيندو آهي. واقفيت ڏيا جو روپ ورتو. ڪنهن ۾ هو گذر جي چانهه ناشتي جا بل چڪائڻ لڳي. ڪاليج، هاسٽل ۽ ڪلبن ۾ هو گذر جون فيون ڀرڻ لڳي ۽ آخر پنهنجي پسنديءَ موجب ئي گذر لاءِ ڪپڙا خريد ڪرڻ ۽ سبائڻ لڳي.

① آندي چينج - ڪنڊهر جو پڙاڏو

بس ... اڳتي نه، هڪ وڪ نه اڳتي نه!
 جوان جون، جهڙاڪ اس، بهوش هئا، نيتو ٻڌڻ
 ٻيهر چڙ وڇ ۽ وڇ جي ٻيهر وٽ لٽيل آلي ڇاڙو! ان
 ڇاڙو وٽ پهچي، روڪجي ٿو بهي ڳڙڙو... ها، ساهيون
 ٿي نه آهي ڪٺاڻ جو ٿڌو بگاڙو. هيٺيون طبيو ڇڙي
 ڇڪو آهي پر مٿان به ڪمرا شايد ٺهي راس نه ٿيا
 آهن. هو پنهنجي ڳڙو ڪڙي جي وڌيڪن ٻانهن سان
 لوندڙين وٽان وهندڙ پڪوڙ اڳتي ٿو. جيئن ٿينهن جو
 اٽالگر سفر، جيئن ٿينهن جي ڪوري ڏاڙهي!

اس .. اڳتي نه، هڪ وڪ نه اڳتي نه!
 پر سڳي مان ايندڙ آواز باغي من کي ڇڪي رهيو
 آهي. راک اٿس رول جي چست ڏن. هڙاي سان
 جي آواز سان گڏ پوري ليءَ ۽ ٽال به ٽائين جو
 ٽپڪو ۽ وچ وچ ۾ 'ها... ها... آ... آ... هو... هو...'
 اُڻ... اُڻ... جي اوائلي! اهڙي اوائلي ڳڙڙو
 پنهنجي ڳڙاڻي ڪتيا ۾ اڪثر هر رات ٻڌندو آهي
 ڪنهن رولو بکال ڳڙڙو جي اوائلي!

ٽڙ ٽڪڙ ۾ پنهنجي ساهيڙيءَ کان موڪلائي ، شيرين
ڏاڪڻ ڏي وڌي .

”جلد مٿي اچ شيرين ! پڙوا جو چنڊ (اٽٽيه تاريخ
جو چنڊ) آهي . گهڻي ڌار نه ٽڪندو.“

شيرين ڪساهيءَ ڏاڪڻا چڙهندي ، سهڪندي
سهڪندي ڇت تي پهتي . اٽوليءَ مان هن اولهه ڏي
نهاريو مگر پڙوا جو چنڊ اوجھل ٿي چڪو هو .

”او ... آءُ اٿم وري ساري ...“ شيرين افسوس
ظاهر ڪيو ، ”منهنجي ٿوريءَ ڌار سبب ...“

”نه شيرين ...“ بيحد نراسائيءَ مان هن شيرين جي
ٻالھ ڪٽيندي چيو ، ”منهنجي نه پر منهنجي ڌار
سبب ...“

... ۽ سر جهڪائي هو ڏاڪڻ تان لهڻ لڳو

(سيپٽمبر ۱۹۶۵ع)

”رہو مولتي هڪ مهرباني ڪر.“

”مهرباني؟“

”ها شيرين! اڄ منهنجي من جي مراد کي سون

پنهنجي من جي مراد بڻاء.“

”مان وڏي خوشيءَ سان انهن ڪندس.“

”ڇڏو ته مان چمتو ٿي وڃي ڇنڊ ڇر انتظار ٿو ڪريان.“

”تون تيسين پنهنجي ساهڙيءَ کي روانو ڪر.“

”ڏاڍيءَ مشڪلات سان هُو ڏاڪڻ جا ڏاڪا ڇڙهڻ

لڳو. اندر جي آند مالد ۽ ڪشمڪش جڻ کيس لوڙي

رهي هئي. مراد؟ ڪهڙي هئي سندس مراد؟ اها ئي

نه ته شيرين کائڻ الڳ نه ٿئي، کائڻ دور نه وڃي.

يعني؟ ... يعني ته شيرين جي شادي بمبئيءَ واري سان

نه پر اهو اڻ سڃاڻيو ويچار اهو ئي هُو ڏکي

وڻو. پر اها به سختيءَ سان هن پنهنجي وٽس ڪي

ڊالڻ شروع ڪيو.

چمتو ٿي پهچي هن دور اولهه ڏي هٿائي ٺهاريو.

کيس گهڻو وقت انتظار نه ڪرڻو پيو. اولهه واري اٺي کان

ڪجهه مٿورو، ڪنيل انهن جهڙي سڙي ڇنڊ ٿي سندس

لڙ پئي. ”ڏڙ ڪندڙ دل سان هن سڏ ڪيو، ”شيرين!“

”اچي آه!“ ڪها اولهه جي ٽانڪ وٽان شيرين

جو جواب آيو.

”شيرين، شيرين، جلد اچ شيرين!“ اهو ئي ۽

الدي شي وڃان هُو خرد ڪجهه ڏاڪا ٺهي آيو.

پير ازخود کيس شيرين جي گهر ڏي گهلي آيا. هيو
منهنجي هڪ ساهيڙيءَ سان ڳالهائڻ ۾ مشغول هئي پر
هن کي ڏسي هڪدم اُٿي آئي.

”اچو اچو. اڄ ڪئن پيا آهيو؟“

”جو، اڄ چنڊ آهي شيرين!“ هن کي لڳو جو سندس
آواز به سندس نه هو.

”پر منهنجي من ۾ ته ڪابه مراد ڪانهي،“ شيرين
مرڪي چيو.

”مگر منهنجي من جي مراد نه اڻ پوري رهجي وئي
آهي.“

شيرين عجب مان هن جي وڙيل وارن، پريشان
چهرن ۽ خشڪ چمن ڏي ٺهاريو.
”شيرين!“

”چيو...“

”جيڪڏهن مان چنڊ ڏسي، منهنجي شڪل ڏسان

ته ڇا منهنجي من جي مراد پوري ٿيندي؟“

”ڪهڙي خبر،“ شيرين کي ازخود ڪل اچي ويئي،

”پر توهين ته منهنجي وشواس کي به هڪ وهڻ سمجهندا
هئا.“

”ڇڏ انهيءَ ڳالهه کي. ڀلا تون چنڊ ڏسڻ بعد، منهنجي

شڪل ڏسي، جيڪڏهن چاهين ته منهنجي من جي مراد

پوري ٿئي ته ڇا لائين ٿيندو؟“

”ضرور ٿيندو، اوس ٿيندو.“

مونكي وشواس آهي ته هوء مونكي چاهي ئي ... ته پوء
هن ٻئي ڪنهن سان ڏندگيءَ جو رشتو جو جوڙيو؟ ڇا
هو مونکان اڳ سندس ڏندگيءَ ۾ گهڙي آيو هو؟

هڪ اسير پٽڙا سندس لس لس ۾ اُڀري آئي. اُن
پٽڙا سڀ ئي گذريل ويهارو ڏينهن کان هو پریشان ۽
منجهيل رهيو هو ۽ گذريل سڄي رات هن نهايت بي چٽيءَ
سان گذاري هئي.

'ڪالهه آياس هئي ۽ اڄ چنڊ آهي. پٽڙا جو
چنڊ ...' هو سوچڻ لڳو، 'پر حالي شهرين کي لڪا
اُن چنڊ جي ضرورت آهي، لڪا منهنجي. باقي ڏهاڪو
ڏينهن آهن ۽ پوءِ هوءَ ٻئي جي ئي ويندي، مگر مان ...
مان ... مان گهڻو نه ڏيندس.'

من جي مولچهر، اندر جي ڪشمڪش ۽ پریشانيءَ
سبب هو اسپتال ڏي وڃي نه سگهيو. گهر ۾ به واهي
نه سگهيو. بنا ڪنهن مطلب، بنا ڪنهن مقصد جي هو شهر
۾ ولندو رهيو. سگهڙين جي خالي پٽڪيٽن تي آڱرين جي
لڪ لڪ، اڀيءَ جي ڪڙون ڪڙون ۽ ڪٽن جي ٻُڙڪ
ٻُڙڪ سندس دماغ ۾ وڃندي رهي. ٽي مختلف آوازا
ٿلهي کي پنهنجي لاءِ، پنهنجو نال! هڪ ٻيو ٻيو لڳندو.
ٽيئي پاسا الڳ الڳ ڏيکڻ ڄا، ٽيئي ڪنڊون الڳ الڳ
ڏيکڻ جون!

شام تائين پٽڪي پٽڪي جڏهن هو لڪو ڏهن سندس

لاء مولڪي ئي وٽس وڃڻو پوندو.

هُوَ حيرت مان شيرين ڏي ٺهاري سوچڻ لڳو،
'هيءُ ڇوڪريون دل جي اڪل پاڻن کي ڀرڻ ۾ ڪيڏيون
نه ماھر آهن.'

اُن بعد هُو هر روز پنهنجي گھر ۾ ويهي بي چئنيءَ
سان شيرين جو انتظار ڪرڻ لڳو. کيس يقين هو ته هوءَ
جلد سندس گھر ايندي ... ۽ ... ۽ ...

... ۽ سچ پچ هڪ ڏينهن شيرين سندس گھر گهڙي
آئي. اُن ڏينهن هوءَ خوشيءَ وچان چڻ اڏامي رهي
هئي. ”او اُو آر ريتلي ونڊر فل!“ هن سندس پلنگ
تي وهندي چيو، ”مان سچ پچ وٽائس ٿي آيس. هن
ڳالهه قبول ڪئي. مهيني کن ۾ اسانجي شادي به ٿي
ويندي. معاف ڪجو. چار پنج ڏينهن توهان سان ملڻ
نه ٿيو. اڃا ڪالهه ئي نه بمبئيءَ کان موٽي آهيان.“
هُوَ چرڪ ڀري پلنگ تي اُٿي ويٺو پر زبان مان اکر
به نه اُڪليس.

”اڙي توهين مونکي مبارڪ نه ڏيو.“

”جي... ڇا؟... ها... ها... مبارڪ شيرين!“ هنن
ڏاڍي مشڪلات سان اهي لفظ چيا.

شيرين موٽي ويئي ته هُو پلنگ تي اونڌي منهن
لپتي سوچڻ لڳو ته. ’وهم ڪنهنجي دماغ ۾ هو؟
شيرين جي يا منهنجي؟ ڪهڙو عجيب ڇڪر چٽيو! شيرين
جو وهم حقيقت بڻجي رهيو آهي پر منهنجي حقيقت...؟
... ۽ شيرين جو مون سان ناتو؟ ڇا...؟ نه... نه...“

اوجتر ڪٿڙي مراد ٿينجي من ۾ پندا ٿي آهي؟
 شيرين ڪاٺي ڏهر فرش ۾ نظرون ڪهاڻي مرڪندي
 رهي. پوءِ هٿڪندي چيائين، ”ڪا خاص مراد آهي.“
 ”خاص؟ ڇا مان اها ڄاڻڻ لائق ناهيان؟“
 شيرين شرم ٻوٽي وانگر اڙتجي ويئي. نه هن جا
 چپ، ڇرپا ۽ نه سندس نظرون مٿي ڪجهڙن.
 هن ٿي ٻالھ ڪي اڳتي وڌايو، ”ٻڌ شيرين! ڪنهن به
 ڪماريءَ جي من جي خاص مراد نه هڪ ئي ٿيندي
 آهي.“

شيرين شرمائجي اٿي ڪٿڙي ٿي.
 اها رات هن الائي ڪئن گذاري. ٻئي ڏينهن شام
 جو چنڊ ڏسي شيرين ڇڏهن سندس ڇهري ڏي ٻاهر ۾
 هڪ ڪمائي چنڊ ٻڌوان سهين چوڏس جا چنڊ سندس
 ذهن ۾ ڇمڪڻ لڳا.

”هن قسم جي تڪليف شايد توهانکي وري نه
 ڪرڻي پوندي،“ شيرين جا اهي لفظ واپس ٿي نون
 وانگر سندس وجود ۾ وڃڻ لڳا.

”مرادون ڪنڊيون ٿي ناهن، شيرين!“ هن مرڪي
 چيو، ”مجان ٿو هيءُ ٿينجي خاص مراد آهي، پر هڪ
 دهر ۾ ويهه رڪڻ ٻڌوان بهتر ٿيندو به ٿون ان مراد
 پوري ڪرڻ لاءِ آدم به ڪرڻ.“

”هر ڪم ۾ آدم نه ڪرڻو ٿي ٻوڏو آهي. مولڪي
 بهر آهي نه هر ڏاڍو سومان پسند آهي. ڪس مڃاڻڻ

مڻهي کن ڪالڙوءَ شيرين جي من جي هڪ وڌيڪ
مراد پوري ٿي. کيس شهر جي گرلس ڪاليج ۾ ليڪچرار
جي نوڪري ملي پر ان بعد ڪجهه مهينن لاءِ شيرين
جي من ۾ ڪا مراد ئي پيدا نه ٿي. ان هوندي به
ٻنهي جي ملاقات جو سلسلو جاري رهيو.

هو محسوس ڪرڻ لڳو ته اڳ هو شيرين جي گهر
ويندو هو ڇاڪاڻ ته شيرين کي ان جي ضرورت
هئي پر هاڻي شيرين جي گهر وڃڻ گویا سندس عادت
بطبي چڪي هئي. هن لاهو به محسوس ڪيو ته اها
چڪ ٻنهي طرفن کان هئي. ڪيترا دفعا خيال آيس ته
هو پنهنجي دل جي ڳالهه شيرين کي ٻڌائي پر هڪ
پرڻ جو اهم کيس لائين ڪرڻ کان روڪيندو هو.
جيڪا ڳالهه اول شيرين کي چوڻ گهرجي سا هو ڪئن
چوندو؟

... ۽ هڪ ڏينهن شيرين ئي اهڙيءَ ڳالهه جي شروعات
ڪئي. رات ڪافي گذري چڪي هئي. هو شيرين
سان رهاڻيون ڪري جڏهن اٿيو تڏهن شيرين چيو،
”سڀاڻي چنڊ آهي.“

”ها آهي ... چو؟“

”شام جو جلد ايندا نه؟“

”وري ڪا مراد ...؟“

شيرين ڪنڌ جهڪائي مرڪڻ لڳي.

”ڇا مان ڄاڻي سگهان ٿو ته ڇڄ عرصي بعد وري

وشواس آهي ته ذهن پندرهڻ ڏينهن ۾ هوءَ بسترو ڇڏي
هالا ڇڻ شروع ڪندي؟ ”
”ائين؟“ هو حڪم آڻي ڪڙو ٿيو، ”جيڪڏهن
منهنجي جهري جي هڪ ڇهاڪ ۾ ئي ايڏو ٽالڻ آهي
ته پوءِ منهنجو روز روز هٿ اچڻ ۽ پنهنجي ماءُ جو
علاج ڪرڻ ضروري ناهي. مان وري ٻئي چنڊ تي
ايندس. ليسن الوداع....“

هو هالا لڳو ته شهرين پنهنجي ساڄي هٿ سان
سندس ڏاڻي ڪراڻي پڪڙي ورتي. هن ڪنڌ ورائي
شهرين ڏي ٺهاريو. سندس پتل اکين ۾ اهو پاڻو هو
جو کيس لڳو ته صرف ڪجهه گهڙين لاءِ نه، پر عمر ۾
لاءِ شهرين سندس ٻانهن پڪڙي ورتي هئي. جڏهن
شهرين سندس ٻانهن ڇڏي ٽڏهن هن آهستي آهستي ان
کي پنهنجن چين پوسان آندو. هڪ ڪن ۾ کيس امسڪ
آيو ته هو پنهنجي ڏاڻي ڪراڻيءَ کي چمي وٺي، پر
بيءَ ڪن هن ان آڏمي کي ڊهائي ڇڏيو.

ان بعد هو ته نٺ هر صبح جو ٽاڪ هر شام جو به
شهرين جي گهر وڃڻ لڳو ۽ سندن داريءَ سان سندس
ٻڏيءَ ماءُ جو علاج ڪرڻ لڳو. ٿورن ئي ڏينهن بعد
ٻڏي بسترو ڇڏي گهر ۾ گهٽ ۾ ڀڄڻ لڳي. هڪڙو
وشواس شهرين جي دل ۾ پختو ٿي ويو ۽ ٻيو وشواس
هن جي دل ۾. رات جو سوڻ وقت هو چنڊ ۾ اکيون
کڻائي چن ۾ ڀڳ ڀڳ ڪندو هو. ”شي...ري...ن.“

شيران جو وڃي سڀاءَ سندس دل ۾ چڙ پيدا ڪندو
هو ٻنهن جي صحبت مان کيس سک ملندو هو. ان
ڪري هو ڪو نه ڪر بڻالو بڻائي اڪثر وٽس ويندو
هو. ڪجهه ڏينهن بعد هو سندس ٻڌڻيءَ ماءُ جو علاج
۾ ڪرڻا لڳو.

وري چنڊ آيو. هن دفعي کيس لڳو ته چنڊ ڏسڻ
بعد شيران نه صرف سندس چاهي ۾ بڻائي لهارو پر
سندس اکين ۾ پڻ!

’هيءُ اسانجو نالو ڏانهن پوءِ گهرو ٿي رهيو آهي.
هوءُ اڳ ڪيڏي نه اجنبِي لڳندي هئي پر هاڻي ڪيڏي
نه پنهنجي ٿي پسي‘. ان وشواس سان گڏ هڪ پوڳاڏڙ
موشي به سندس دل ۾ پيدا ٿي. اٺن وقت هن وري
به شيران جي واهر تي وار ڪيو، ”ڇا مان ڄاڻي
سگهان ٿو ته هن دفعي پنهنجي من ۾ ڪهڙي سراد
آهي؟“

شيران سندس اکين ۾ گهرو ٿي لهارو چڻ کائڻس پڇي
دعي هئي، ”ڇا، اڃا پنهنجي وشواس کي ٽوڻ وهم
سمجهي رهيو آهين؟“

شيران وٽان ظاهري طور ڪو جواب نه ملندو ڏسي،
هن وري ساڳيو سوال ڏهرارو. هوءُ به ٿي منت ڪند
جڳهه کڻي ڇڏي، پوءِ پڻ پڻ ڪري چيائين، ”امي
سخت بيمار آهي. اڄ ڪالھ هوءُ بستري تان اٿڻ جهڙي
به ڪانهي. ڏسو، مان هڪ ڪاڻ ٿي ڪريان پر مونکي

ڪل جهڙي! ” هو نه پهاهندي به لائين چئي ويٺو. شيرين
بي اڪين ۾ آمدڪ جهلڪڻ لڳو. ” اڳتي ٿون اڪي
جهڙي مولڪي ڏسڻ جي ڪوشش نه ڪج. اهو ليڪ ٿو
لڳي. چنڊ جي ڏانهن مان پاڻ پنهنجي گهر ايندس. ”
شيرين کي لڳو ته عوشيءَ وڃان سندس دل اڇل
ڪائي ٻيٽ سندس چاليءَ کان ٻاهر اڪري رهي هئي.
ٽڙ ڪندڙ چين کي اڪوڙي، ڏاڍي مشڪلات سان
چيائين، ” او واري ميني ٿنڪس ”

مٿي بعد هو شيرين وٽ ويو ته هن نهايت سٺي
سان سندس آدو ستڪار ڪيو. سنهڙي ڪمالي چنڊ
ڏي نيارڻا بعد، جڏهن شيرين پنهنجو ڪنڌ هن ڏانهن
وراڻو ته کيس پاڻ ڏي اڪو اڪيندو ڏسي، هو
شروعاتي وائي. کيس لائين لڳو ته سندس سيني ۾ ڪا
ٿڌي ٿڌي شيءِ سرڪڻ لڳي هئي. هن هڪدم پنهنجو
ڪنڌ جهڪائي ڇڏيو ۽ پنهنجن چين کي ڏندن ۾ جهلي،
انهن تي آهستي آهستي ڇپ ڦيرائڻ لڳي. جڏهن هن
پاڻ سٺائي ڪنڌ مٿي ڪري وري ڏانهن ٺاهيو ته
بي اختيار پنهي ڪلي ڏنو.

اڪاڪ هن جر هٿ شيرين جي سونهري وارن
ڏي ڪڍي ويو. شيرين ان تي ڪوبه اعتراض نه ورتو.
هن سندس هڪ سونهري ڇڳو کي جهلي، هڪو جهڪو
ڏنو. سندس اها حرڪت شيرين کي نهايت پياري لڳي.
وارن جي ڇڪ سبب هن ڪنڌ ڇڄو ڪري وات سان

۽ سڀني ٻالھ ٿوڪي سوچيائيندي پر سائس مان ڪان
اڳ ٿون سٺا ڄاء پر غلير وٺن. ٽيڻن چنڊ لڪڻو. هن
اهو ٿورو ۽ ان پڻ کان ۽ مٿان ٿوڪاڻ اڳ ڪنهن اتي جو
مڏهن ٿسي وٺي، عور ڪنڊ ڇوڪالي سٺا ڄاء هي
ساهون اچي نٿي هڻي.

هن جي پٺ مرڪندڙ لڪائن سان ڏانڊيس لپارڻ لڳي
جن سندس گبير چوري پر عور ڪڇڻ ڳولڻي رهي
هئي، ڪڇڻ ڳولڻ اتي سائس رهيا. پوءِ هن لڪو
مرڪبي ڇو، ”وهر علاج نه ڪر لڏاڻ وٽ به
ڪونه هو. مان نه معمولي سرهن آهيان ... پر ...“

اوچتو هو وري چپ ٿي وارو ڪري هي ڏري
کان ٻاهر لپاريوندي کيس هن ڇوڪري آئي، چيائين،
”ٿون سرهن کي گهران سڏ ڪر. مان سائس ٻالھالڻ
ٿو چاهيان. هيءُ نڪر ڪاٺي عجيب ۽ دلچسپ آهي...
آهي نه؟“

”پر ٿون سائس ...“

”ٿون الڪو نه ڪر. مان سائس ٿيڻ پسند
جن ڪو محدود ڊاڪٽر پڙهجي وڃي مڙس سان.“
ان ڏينهن هن سرهن کي لمار وڃيڻا آئي ۽ کان ٿورو
۽ ڀرڪيو. سرهن واقعي سرهن هئي. سندس سائوڪر
سڀاءُ، ٿورو ٻالھالڻ، سواڙي اڀوڳا وار، ڪورو ٻيلو ڇورو
۽ ٿلبي سڙو چپ نه کيس خاص وٺيا.

”ٿون لپاس وٺندڙ آهن سرهن! اصل ڏنل هي

ڇوڪري منهنجي لاءِ هٿن سان جاءِ ٻاهران اچي بيهي؟
مان ڪڍڻ لڳي ٿي ڪو نه ٿي؟

”پلا هوءَ به ڇا ڪري؟ لاچار ڇو هئي.“

”لاچارِي؟ ڇا جي لاچارِي؟“

”تون صبر سان واهه نه لڙڪي سربستي ڳالهه

سمجهايان ٿي.“

هُوَ وايي رهيو ٻار صبر سندس دل ۾ ٻاڪل نه هئو.

”هڪ عجيب معاملو ڪاٺي مهينن کان هلي رهيو

آهي.“ پيٽس کلي چيو، ”هڪ ڏينهن تون ڇت تي

واڙلن وڃائي رهيو هئين. شيرين به پنهنجي مڪان جي

ڇت تي بيهي، مهيني جي پوئين تاريخ تون ڇنڊ ڏسي

رهي هئي. ڇنڊ ڏسي جڏهن ٿي هن ڪنڌ ورايو ته ٿوئي

نظر پيس. شيرين جو چوڻ آهي ته اهو سؤڻ سندس لاءِ

نجات سياڻو ثابت ٿيو، ڇو ته مدت کان سندس من ۾

سانڍيل مراد اوچتو ڀوري ٿي. اڳي مهيني به ساڳيءَ

طرح ڇنڊ ڏسي، هن پنهنجي شڪل ڏني. ٻيهر به

سندس من جي مراد ڀوري ٿي. هاڻي ته کيس پڪو

دشواس ٿي وڃي آهي ته تون ڇنڊ ڏسي ان بعد پنهنجو

منهن ڏسڻ هن لاءِ تمام سٺو سؤڻ آهي.“

”هُون ان ڏينهن اولهه ۾ بيهي، هوءَ شايد

منهنجو ئي انتظار ڪري رهي هئي؟“

”لڏهن ڇا ڪري؟ تو ڇت تي وڃڻ تي بند ڪري

ڇڏيو هو اڄ نه هوءَ پڪو ارادو ڪري آئي هئي

”الندري: ممي: واري ڪمري ۾. ڏس، ڏس، ڏس،
انهائيءَ مان کيس ڪا اڃائي سڃاڻي ڳالهه نه چئج. هوءَ
تمام ٺاڙڪ طبيعت واري آهي.“

”کيس ڇو نه ڪجهه وقت انتظار ڪري. مان اول
سنان ڪندس. ڏاڍو ٿڪل آهيان.“

سنان ڪري، هن جيئن ئي سنان جاءِ جو در کوليو،
تڏهن ئي ڇرڪي ويو. شهرين در جي ٻاهران، سندس
بلڪل ويجهو، بلڪل سامهون، ڪنڌ جهڪائي بيٺي هئي
۽ در واري کلي جي آواز تي، هوءَ هڪدم ڪنڌ مٿي
ڪٽي، ڏانهنس لهاري، مشڪل لڳي. هن شرم ۽ غصي
تسب رڙم سان در وارو بند ڪري ڇڏيو. کيس رڱو
چيلو وٽ نوال پڌل هو، باقي بدن لنگو هوس. شهرين
هو اهوڪو وهندوار کيس پيوڏو لڳو. ٿڙ ٿڪڙ ۾ سنان
جاءِ ۾ رکيل ميرا ڪپڙا پائي، هُو غصي مان ٻاهر نڪتو
پر ڪنهن نه ڪمري ۾ کيس شهرين نظر نه آئي.

جوش مان هن پڻ کي ڏٺو ڪڍي. ”هيءَ ڪٿڙي
بدلوهي آهي؟“

سندس غصي جو پٽس تي چڻ ڪو اثر ئي نه ليو.
هڪڙي هن کي چيو، ”اڙي، هڪ تمام عجيب ۽
مزدار ڳالهه اڄ معلوم ٿي آهي. تون ڪپڙا بدلائي اڄ نه
ٺوڪي ٻڌايان.“

”ڪپڙا مان ڪو به بدلائيندس.“ اول مون کي ٻڌاءِ نه
ٺهر ڪيتري قدر واجب آهي ته هڪ ڌاري جوان

”چوري...؟“ هن جي ماءُ وري چرڪ ڀريو.
”تون نه ڀرورڙي آهين، ممي! هيءُ ائي قسم جي
چوري آهي.“

”شت اپ!“ هو روئي اڌ ۾ ڇڏي ائي کڙو ٿيو،
”تون سڀئي شيرين وٽ وڃي کيس صاف صاف سمجهاءُ
نه اسانکي رهي نمونا پسند ناهن.“
”ها، باڪل پسند ناهن.“ ماءُ به پٽ جي پٺرائي
ڪئي.

ڏينهن ٻن بعد هن ڀيٽ کان پڇيو، ”لو شيرين کي
ڪجهه چيو؟“

”پلا، رهي به ڪي چوڻ جون ڳالهيون آهن؟“
ڀيٽس صاف لڙائي ويئي.

هن وڌيڪ ڳالهه نه چيڙي. ان طرح مهينو ڪن گذري
وڌو.

هڪ ڏينهن شام جو هو گهر موٽيو ته در تي ڀيٽس
بيٺي هئي. کيس اڳو ته هوڻ پي صبريءَ سان سندس
انتظار ڪري رهي هئي.

”چو، ڪا خاص ڳالهه آهي ڇا؟“ هن در جي
اندر قدم رکندي پڇيو.

”ها، شيرين آئي آهي. هوڻ تنهنجو ئي انتظار
ڪري رهي آهي.“
”ڪٿي آهي؟“

۱۰ "تو کي ڪٿين ڇو ته اها و ليڪچر ڏي؟" ڄس
 بيحد خشي ٿي چيو، "منڊي ٻالو ڪر نه شيرين ڪٿي
 ٿيڻ جي ڇوڪري آهي؟" "هاڻي ٿيڻ جي وٺي. ماڻس ٻيڙس مان
 ٻڌي پيا ايت سوچي وئي." "آخر معاملو ڇا آهي؟"
 "معاملو ٿيڻ آهي. مان اڄ ڏينهن ٻيڙي ڌاري مونس
 نه ڏنل نه هوءَ اولڏاڻي ورتندي پر لکي پيلي هئي!"
 "ڇا؟" ماڻس جي هٿ مان ڇمچو ڇڏائي وڃي
 کاڌي جي پليٽ ۾ پيو.
 "هاڻي به جڏهن مان چٽ ٿي وڃي واپس وڃاندين
 هوس تڏهن هوءَ لکي لکي ٻيڙي جا پينڊي رهندي
 هئي." "ڇو ڪنهن! کيس واپس ڇو سگهيس وٺندو هوندو..."
 "ڪا به ٻالو لکي لکي ڪرڻ ۾ خاص مزدور هوندو
 آهي." پٽس جي آواز ۾ مٿي شرارت هئي.
 "اڃا ئي ٽڪراس نه ڪر. اڄ اسان ٽيپي هي شهر
 حاضريءَ ۾، اولڏاڻي ورتندي پر ٻيڙي جا هوءَ واپس
 ڇو سگهيس ٻڌي رهي هئي؟"
 "سٺا ڪٿين جي اوسڙي ۾ در ڇڏي
 هوندي." پٽس هڪ ٽڪري آه نه پري.
 "دولت ٻي ٿي! مولڪي اهڙي مذاق
 ٺاهي." "نه پوءِ ڇوري ڪرڻ آئي هوندي."
 ۱۱

”چوري...؟“ هن جي ماءُ وري چرڪ ڀريو.
”تون نه ڀورڙي آهين، ممي! هيءُ ٻئي قسري جي
چوري آهي.“

”شت اپ!“ هُو روئي اڌ ڀر ڇڏي آئي ڪڙو ٿيو،
”تون سڀاڻي شيرين وٽ وڃي کيس صاف صاف سهڻيءَ
نه اسانکي رهي نمونا پسند ناهن.“

”ها، باڪل پسند ناهن.“ ماءُ به پٽ جي پٺي پٺي
ڪئي.

ڏينهن ٻن بعد هن ڀيٽ کان پڇيو، ”سو شيرين کي
ڪجهه چيو؟“

”پلا، رهي به ڪي چوڻ جون ڳالهيون آهن؟“
پيٽس صاف نٿاڻي ويئي.

هن وڌيڪ ڳالهه نه چيڙي. ان طرح مهينو ڪن گذري
ويو.

هڪ ڏينهن شام جو هُو گهر موٽيو ته در تي پيٽس
بيٺي هئي. کيس لڳو ته هوءَ بي صبريءَ سان سندس
انتظار ڪري رهي هئي.

”ڇو، ڪا خاص ڳالهه آهي ڇا؟“ هن در جي
اندر قدم رکندي پڇيو.

”ها، شيرين آئي آهي. هوءَ تنهنجو ئي انتظار
ڪري رهي آهي.“
”ڪٿي آهي؟“

”تو کي ڪنهن ڇو نه اهو ليڪچر ڏي؟“ هن
 بيحد خفي ٿي چيو، ”نڌي ٻاله ڪر نه شينهن ڪوڙي
 سر جي چوڪري آهي؟“
 هن جي پيل البت نهجي ويئي. ماڻس پرس مان
 ڀڄيو، ”آخر معاملو ڇاهي؟“
 ”معاملو ڪيتر آهي. مان اڄ ڏينهن ٻئي ڌاري مونس
 نه ڏاڻم نه هوءَ اولادهي ورائي به لکي پيلي هئي!“
 ”ڇا؟“ ماڻس جي هٿ مان ڀڄيو ڇڏائي وڃي
 کاڌي جي پليٽ به پيو.
 ”اڳ به جڏهن مان ڇت تي وڃي واپس وڃانديو
 هوس تڏهن هوءَ لکي لکي مولڪي ڇاپندي رهندي
 هئي.“
 ”ڇو ڪين! کيس واپس وڃڻو هوندو...“
 ۽ ڪا به ٻاله لکي لکي ڪرڻ به خاص مزدور
 آهي. ”پئس جي آواز به مڙي شراب هئي.“
 ”اڃائي بڪراس نه ڪر. اڄ اسان ٽپي جي غير
 حاضريءَ به، اولادهي ورائي به پي ڇا هوءَ واپس
 جو سگهيت ٻڌي رهي هئي؟“
 ”شايد ڪنهن جي اوسيڙي به در ڇلي پيلي
 هوندي.“ پئس هڪ ٺٺي آه نه ڀري.
 ”ڊولٽ بي سٺي! مولڪي اڇڙي مذاق به
 ٺاهي.“
 ”نه ڀرو چوري ڪرڻ آلي هوندي.“

واٻڙن وڃائي سگهيو. راست جو جڏهن سندس ماءُ ۽ پيٽ
 ٻڪڙ ڏسي هڻيون اڏهن هن هٿ مڏهن ڏوٽو ۽ هنن سان
 گڏ ويهي روئي کانڻا لڳو. کاڌي مان کيس پورو سواد
 نه پئي آيو. السڌر ۽ اُڀرڌڙ ڳالهه ڪي هن ڪنهن دفعا
 دٻاڙ پر نيٺ پيٽ کان پڇي ويٺو. ”رستي ۾ي هن
 ۽ واري مڪان ۾ ڪير رهندا آهن؟“
 ”ڪهڙو مڪان؟“

”جنهن جي ڦاٽڪ مٿان چنبيليءَ جي ول لڳل
 آهي.“
 ”ان ۾ نه شيرين ۽ سندس ماءُ رهنديون آهن.“
 ”هوڙن....“

”ڇو؟ اڄ تو اهو سوال ڪئن پڇيو؟“
 ”شيرين توکي ڪئن لڳندي آهي؟“
 ”ڪافي وڻندڙ.... ڇو؟“ هوءَ ٽر چين نظرن سان
 ڏانهنس ٺهاري مرڪڻ لڳي.
 ”مذول ڇڏ،“ هن البت چڙ مان چيو، ”منهنجي
 سوال جو مطلب هو ته هوءَ ڪهڙي قسم جي چوڪري
 آهي؟“

”منهنجي ساڻس خاص لهه وچڙ ڪانهي. هن ڪالوليءَ
 جا اڪثر رهواسي رزروڊ لپچر جا آهن. ڪنهن سان
 گهڻو رابطو ملڻ کين شان کان گهٽ لڳندو آهي. ڪن کي
 پئسي جو بانور آهي نه ڪن کي عهدي جو، ڪن کي
 علم جو نه ڪن کي عئل جو....“

دل ۾ ڪوڙاڻ پري ڇڏي. هاڻي هُو پلجي به ان مڪان
وٽان نه لنگهندو هو. اسپتال ڏي وڃڻ لاءِ هن رستو ئي
بدلائي ڇڏيو. شام جو چئو چئو ٿي وڃي وهڻ لڌران،
بسکي جي پٺيان ڪٿي بندر ۾ ويهي ه-و واپس
وڃائيندو هو.

هڪ ڏينهن ڏينهن ٿرڻي مهل هُو اسپتال مان موٽيو.
ڪمپائونڊ وال جي لوهي ٿاڪ مان لنگهي، آڱر لٽاري
جڏهن وڙالدي پٺيان پهتو ته اولاد نه ڏسي کيس باد
آيو ته سندس ماءُ ۽ پٽ پڪيڙ ڏسڻ ويٺيون هرلڌيون،
وڃڻ هال جي در تي ڪلف لڳل هو پر ان جي بي
چاڀي وٺس هئي. ڪلف کولڻ کان اڳ هن وڙالدي جي
دٻوار تي لکيل بجليءَ جي بٽڻ کي دٻايو.
بلب جي روشنيءَ ۾ هن ڏٺو ته هوءَ
هال جي در پٺيان بيٺي هئي. هُو وائڙو ٿي ويو. هڪ
ڪن لاءِ ٻنهي هڪ ٻئي ڏي ٺهاريو. ان بعد هوءَ ڪنڊ
ڇهڪائي ٻاهر وڃڻ لڳي. هن جي دل ۾ آيو ته ڏوڙ
پاڻي کيس ٻانهن کان وڃي جهلي ۽ کائڻ هن عجيب
وهنوار جي سمجهائي گهري. جي هوءَ سمجهائي نه ٿي
ته هُو به ڪنهن نموني سندس ئي عزلي ڪري، کائڻ
بدلو ڇڪائي. پر هُو ٿرڻ ڪو فيصلو نه ڪري سگهيو.
ڪمپائونڊ وال جو ٿاڪ کولي هوءَ لڪڙي لڪڙي هلي
ويئي ۽ هُو ڇم ڇام کيس ڏسندو رهيو.
ان ڏينهن هُو نه سٺان ڪري سگهيو ۽ ا-ه وري

ڪري رهيو هو. ڪجهه گهڙيون هو پنهنجي پاڇي کي
ڇاڇيندو رهيو. اوچتو وري کيس لڳو ته سندس پٺيان
ڪو ٻيو پاڇو به هو. هن اوچتي جهٽڪي سان
ڪنڌ ورائي پٺيان ٺهاريو. رستي جي اڀيءَ ۾ واري
مڪان جي ڇت تي هن سچ ۾ هڪ پاڇو ڏٺو. هڪ
جوانڙيءَ جو سلياڻوئي (Silhouette) چتر - صرف هڪ
ڪن لاءِ!

’هوءَ ڪير هئي؟ مٿي ڇت تي ڇو آئي هئي؟
ڏانهن ڇو ٺهاري رهي هئي؟ جڏهن هن ڪنڌ ورائي
ڏٺو ته هڪدم هلي ڇو وئي؟‘ - سوچيندي سوچيندي
کيس لڳو ته شايد اهو پهريون ڀيرو نه هو؛ هوءَ شايد
اڳ به ڪڏهن ڪڏهن کيس ڇاڇيندي رهي هئي؟ پر
انهن لکي لکي ڇاڇڻ جو مطلب؟

ان واقعي بعد اسپتال ڏانهن ويندي، هو جڏهن به
ڀر واري مڪان جي در وٽان لنگهندو هو ته اندر جهلي
پائيندو هو. ان جوانڙيءَ کي چڱيءَ طرح ڏسڻ ۽ ساڻس
ڳالهائڻ لاءِ سندس دل ۾ اڻ لڳ پڻ پيدا ٿي چڪي هئي.
هڪ لڳا هن کيس در جي ڀرسان ڏسي ورتو.

”ٻڌو نه“ هن نهايت فهميدي نموني چيو.
بنا جواب ڏيڻ جي هوءَ منهن ڦيري اندر هلي
وئي. ان جوانڙيءَ جو اهو وهندڙ کيس نهايت ٻرو
لڳو - بي عزتيءَ برابر!

هو به جوان هو. هن اڀمان ڀرئي وهندڙ سندس

جن کي هُو پنهنجن چمن بدران، واپرن جي ٿارن ذريعي
ظاهر ڪندو هو. الدر ۾ سنگيت جو پاڻ الهن ٿيندي
سندس آڱريون اڀرڻ واپرن جي ٿارن تي ٽرڪڻ
لڳيون هيون ۽ ان مان سندس دل گهوار آلاپ اُڀري
اڀندو هو. ڏينهن جي وقت پنهنجن ڏکين آڱرين ۾
سرجيڪل چاقون جهلي، انساني ماس چيريندي، هُو
مصوص ڪندو هو ته سندس من جا سؤڪير پاڻ به چڻ
چير جي مري رهيا آهن پر شام جو واپرن جي ٿارن
تي ساڳيون آڱريون گهمائيندي، سندس مٿل پاڻ چڻ
وري پيٽي تي ٻولڻا هئا. ڏينهن جي وقت سندس الدر
۾ چمڪي ڪجهه موندو هو، رات جو اهو ڏندو ئي
ٻولڻو هو!

هڪ شام جو چم تي واپرن وڃائيندي هن جون
آڱريون ٿارن تان ٽوڪڻ لڳيون، سندس اڻڪاڙتا ٽٽڻ
لڳي. کيس لڳو چڻ ڪجهه ديو کان ڪوئي کيس لکي
لکي جاچي رهيو هو. هن به ئي دعيا ڇڏي ٻاهر
پاسن وارن مڪانن جون چيمون مڙهي هيون ته ته
سندس دل کي ٽٽي نه ملي. انسان جو هڪ ڇهون
حواس به ٿيندو آهي جنهن وسيلي هُو بند اکين سان به
ڏسندو آهي، بند ڪنن سان به ٻڌندو آهي.

اولهه طرف لڪل سج ڏرڪي رهيو هو. هُو ٻهڙ
سج کي ٻلي ڏٺي وري واپرن وڃائڻ لڳو. چم تي
ٻولڻو سندس، لڏو ياچوڻو آلاڪو. لهڻي سندس لٿل

چڏيو هجي .

کيس سگريٽ ڇڪڻ جي خاص عادت ڪانه هئي .
پر گذريل رات جي پهرئين پهر ۾ هُو هڪپڻي مٿان
سگريٽ ڦوڪيندو رهيو هو . خالي پئڪيٽن کي ڏسي
کيس پنهنجي زندگي به انهن وانگر خالي لڳي هئي .
وڪي وڪي دل بهلائڻ لاءِ هُو آڱرين سان انهن خالي
پئڪيٽن کي وڄائيندو رهيو هو . اڌ رات بعد پاسي
واري مڪان مان هن شيرين جي ٻڌڻيءَ ماءُ جي لڳاتار
سهڪي ۽ ڪنگه جو آواز ٻڌو هو . ٿورو دور ڪجهه ڪتا
به پڙاڪي رهيا هئا . ٻڌيءَ جي ڪنگه ، ڪتن جي
پڙاڪ ۽ سگريٽن جي خالي پئڪيٽن تي آڱرين جي ٺڪ
ٺڪ ! ٽي مختلف آواز - ٽنهي کي پنهنجي ٽيءَ ، پنهنجو
ٿال . ڄڻ هڪ ٺڪندو هو . ٽي پاسا الڳ الڳ ڊيگه
جا ، ٽي ڪنڊون الڳ الڳ ڊگريون .

هُو سرجن هو . ڏينهن جو ڪافي حصو سرڪاري
اسپتال ۾ زنده خواه مرده جسمن جي چير ڦاڙ ڪندي
گذرندو هوس . شام جو گهر موٽندو هو ته ٽن کان وڌيڪ
کيس پنهنجو من ٽڪل لڳندو هو . سنان ڪري (۱-
هڪ منهن ڌوئي) روئي کائي ، هُو پنهنجي وايون کڻي
ڇت تي هليو ويندو هو ۽ ڌيري ڌيري گز سان ان
جي تارن کي ڇيڙڻ شروع ڪندو هو . هُو ڳائي نه
سگهندو هو پر تڏهن به محسوس ڪندو هو ته سندس
اندر ۾ سنگيت جون انيڪ چوليون چلنديون ٿيون رهن ،

① ڊيسر

گدرويل وٽهارو ڏينهن کان هو منجهيل ۽ پريشان رهيو
هو ۽ گدرويل سڄي رات کيس لند لند آئي هئي .
ڪالهه سج لڏي جو ٿي، بنگلي ڇي چٽي ٿي بسترو
وڃائي، هو لٽي پيو هو. اونهاري ڇي آهائس چٽ
آڪاس مان لهي، سندس اندر ۾ پيئي ويئي هئي .
سندس دل ۽ دماغ جي هر ڪنڊ ۾ چٽ پست، پات ۽
اُڙسات اچي واسو ڪيو هو. صرف يادگيري جا اُڙا ٿي
سندس ذهن ۾ پوري زور سان چمڪي رهيا هئا.

ايڪه ٿارا ... ايڪه يادگيريون !!

ايڪه يادگيريون ايندي، هن ايڪه ٻار، هٻڪ،
رستي جي پيءُ پو، شيرين جي مڪان ڏي ٺهاري هو.
وڃ ۾ لٽ ٻارهن ٺوڻ جي وٺي هئي پر هن لاءِ اهي
ٻارهن موت چٽ ٻارهن مل هئا.

ڪيترن ڏينهن کان شيرين مٿي چٽ ٿي سميت لند
آئي هئي. شيرين کانسواءِ مڪان جي سٺيد چٽ، هڪ
اهڙي ڪاغذ وانگر لاسي رهي هئي جنهن تي لکيل
رومانسي ڪوٺا ڪي پوسٽ جي وسڪاري مٿساري

لهڻا لڳي . حويليءَ جي ٻاهرئين دروازي وٽ ڪوبه
ڪونه هو . چوڪيدار ۽ ٻيا نوڪر شايد ميلِي جي ڪنهن
شغل ۾ شامل ٿيڻ ويا هئا . نازان چور وانگر خوفزدہ
نگاهن سان چؤطرف ٺهاريو. دروازي جي ٿاڙي لاهي
هوءَ ٽڪڙي ٽڪڙي ٻاهر نڪري آئي . گهٽيءَ جي
وڪڙ وٽ پهچي هن ڪنڌ ورائي هڪوار اُن شاندار
حويليءَ ڏي ٺهاري، ٿڌو ساهه کنيو. گوهر جو آلاپ
وڌيڪ ۽ وڌيڪ اوچو ۽ چٽو ٿيندو ويو. نازان اُن آلاپ
جي اوت ئي اڳتي وڌڻ لڳي ۽ پوءِ گهٽيءَ جي مٿڙ
وٽان ڦيرو کائي، اوچي حويليءَ جي ڪاري پاڇي ۾ گر
ٿي ويئي ! ...

(فيبروري ۱۹۵۶ع)

جب نازان آئي ٿڙي ٿي. کيس ٿاڻن ۾ ڇڏي ڇڏي
ظرون ۾ ڇڏي. حويلي ۾ اڏڻ ڇڏي ڇڏي ڇڏي
سان ڏاڍين ڏاڍين وارو ڪري ڪري ڪري ڪري
چون ڏيکڻ ڏيکڻ ڏيکڻ ڏيکڻ ڏيکڻ ڏيکڻ
هيون ۽ ڪنهن ۾ ڪنهن ۾ ڪنهن ۾ ڪنهن ۾ ڪنهن ۾
ڇڏي ڇڏي. ڏيکڻ ڏيکڻ ڏيکڻ ڏيکڻ ڏيکڻ ڏيکڻ
آپ وڌيڪ ڏيکڻ ڏيکڻ ڏيکڻ ڏيکڻ ڏيکڻ ڏيکڻ
ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي
آپ ۾ ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي
پنهجي ڏيکڻ ڏيکڻ ڏيکڻ ڏيکڻ ڏيکڻ ڏيکڻ ڏيکڻ ڏيکڻ
سڌس ڏيکڻ ڏيکڻ ڏيکڻ ڏيکڻ ڏيکڻ ڏيکڻ ڏيکڻ ڏيکڻ

ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي

”اڄ محفل مبارڪ ماڻهون ڇڏي“

جاني! درد ڏيکڻ ڏيکڻ ڏيکڻ ڏيکڻ ڏيکڻ ڏيکڻ ڏيکڻ ڏيکڻ

اڄ ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي
ڪان ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي
ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي
ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي
ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي
ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي
ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي
ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي
ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي
ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي ڇڏي

١
ٽيندي ويئي. هن محسوس ڪيو ته هوءَ اندر ئي اندر
مري رهي هئي ۽ نورل جو پيار؟ نورل جو پيار
نه برساتي نئن وانگر هو. پهرائين چوهه، پوءِ چر ... ۽
نيٺ نازان جي نازڪ جسمر تي پنهنجا گهارا ڇڏي اڻوڻ
ٿيڻ لڳو.

نورل جي حواليءَ ۾ نازلين نازان کي اڄ وري
گهٽين ۾ عام ماڻهن اڳيان ڳائيندڙ. اڇندڙ نازان ياد آئي.
لوهر ياد آيو. ڇاچو عثمان ياد آيو. اوچتو دور کان راڳ
هو ڀرلاءِ سندس ڪن تي پيو. لڳس ته ڄڻ سندس
وح دڙي رهيو هو:

”اڄ محل منارا ماڙيون ڇڏي،
جاني! درد ڀري دل توکي سڏي!“

آواز گهر جو هو. اهاڻي ڪافي، جنهن نورل کي
وهي، نازان کي محل ۾ آندو هو، اڄ کيس گهٽين
ي رولڙ زندگيءَ لاءِ سڏي رهي هئي! نازان جي دل
ولولو مڃي ويو. هوءَ ڦان ٿي وڃي پلنگ تي پيئي
ريشمي نرم گدبلا کيس ڪنڊن وانگر ڇيڻ لڳا. اڄ
ري سندس نازڪ پٺيءَ کي لٽي جي جهي جي
مار ٿي: ڪاش! ڪو مونکي مار ڪڍي ... لٽي جي
ٻهي سان منهنجي پٺي چلي. ان مار ۾ به ڪيڏو نه
زور هو!

راڳ جو آلاپ زور پڪڙڻ لڳو. اندر جي آند مالد

۴۰۰
 ڏڏو ڏيکاريو جو ڏلو گهٽي ڇڏيو... ۽ ٻئي ڏينهن ۴۰۰
 ڇڏڻ نازان سڃاڻي ٿي ٿڌن هن پنهجي دل
 ڪي حال ۽ حسوس ڪيو. رات جا ملا ۽ هاڪا وستر،
 اڏي کيس ڏورا پاس ٿيا. ڪراهن جا سونا ڪنگڙا ۽
 ٻيون ڇا ڇا ڀاڙ، لوهي ۽ ڏڪڙين ۽ سولائي ٻيڙين
 وانگر کيس ڇڏي ٿيا. ڪمري جي چؤڊاريءَ ۾ مندر
 ۾ ٿيڻ لڳو. ٻاغن ۽ ڇنگرن جي آزاد فضا ۾ اڏا
 بلبل، سولي پوري ۾ اچي ڦاٽي هئي. ٿين رانديءَ
 ڇهن سک جي هن ڪلهن ڪٽي هئي، سر هڪ ڇيا ۾
 سبي ڇيان کيس پاس ٿيو، ۽ ٻه هره مورو، هرئي
 وانگر رڃ ۾ اڃ بچائڻ لاءِ ڏوڙ ڏئي رهي.
 ڏهن بدلي هفتا ٿيا ۽ هفتا بدلي هئا. سارا
 اڏائي اڏو گهٽي وائي. هن بدليءَ ۾ هره رنگ
 وڻا اڏي سڳي ٿي، ڀيتي زير پاڻي سڳي ٿي
 سمجھن ڏانهن طعمن جو سواد وٺي سڳي ٿي. ٻانهن
 ريشمي گڏيلن ۽ سڙيلن سڳي ٿي، پر ٻچي ٿي
 ۽ لوڪر ٻانهن ٿي سڳي! کيس لڳو ۽ گوباسندس
 سڳي، ٿاڻي ٿي سڳي! ان بدلي کان وٺي سوره
 کي سڃاڻي سڳي، ان ستن سالن کان وٺي نازان
 ڪڍي ڪڍي ورتو هو. ستن سالن کان وٺي نازان
 سالن جي اوستا ٿاڻن لڳندي ٿاڻندي، ڇو رات نازان
 رڳو رڳو ۾ سڃاڻي ورتو هو، ان رات ۽ رات جو
 ۴۰۰

سا اميراڻا عيش ۽ نرول جو پيار پاڻي اڃ وري ڳاڻڻ
۽ نچڻ لاءِ ٿرڙي رهي هئي .

پنهنجي ڀاءُ ۽ چاچي کي ڇڏي ، ڀڄي نڪرڻ کان
ڪجهه ڏينهن پوءِ نرول جي حواليءَ ۾ پهچي ، جڏهن
نازان پنهنجي سڌول سرڙي تي پراڻن ڪپڙن بدران
ريشي وڙا اوڍيا ، ڪراڻن کي چنبيليءَ جي گجرون بدران
سولن ڪنگڙن سان سجايو ، پيرن ۾ گھنگھرن بدران
چانديءَ جا پازنب پالا ، تڏهن هن راتين محسوس ڪيو
ڪو يا ڏکڻ کي اونداهيءَ رات کي چيري سکن جو سورج
سندس آجيان لاءِ حواليءَ جي جھروڪن مان جھليون پائي
رهيو هو . پيار جي پهرينءَ رات جڏهن نرول سندس
ڀاءوڙي ڇپ ڇمي کيس پنهنجين مضبوط ٻانهن ۾ ڇڪڙي
۽ ڪي ڇائيءَ سان لاٿو تڏهن نازان جو من ٻر پائي پھير
ر لڏندڙ مڪڙيءَ جيان جهومڻ لڳو . اڇل آمدگ وڇان
سندس سنهڙن ڇنڇن تي جذباتي گيتن جون نڪون ٿري
ئون پڙهن اڃا هلڪي سر ۾ هونگار مس ڪئي جو
نرول پنهنجي آڱر سندس چرندڙ ڇنڇن تي رکي سندس
ڀاڱي کي روڪي ڇڏيو .

”هش ش ش ! پاڳل نه ٿي .“ نون هيٺ ٽپڻي
نازان نه بلڪ هن حواليءَ جي نازنين آهين . نازان
سهجي ويئي . سندس اڏما ۽ ارمان ٻاٻوڙي تي پيل
ٻاڻيءَ جي بولدن جيان ڏڪڻ لڳا . ان رات نازان کي
پنهنجي آغوش ۾ آڻيندي ، نرول سندس اندر ۾ اچي

پنهجا هت نورل جي آڀن نڪلن ٿي رکبا ۽ پوءِ ڌاري
 ڌاري پنهنجي خالي نورل جي پٺيءَ سان لڳائي کس
 نائين چوٽي پٺيءَ چئن لهن ۾ لڙهندڙ سڪل ٿاه
 جو سلو لهر جي وچ ۾ پل وٺا جي ڌار وٽ رڪتي، ان
 کي جهٽي ٻوندو آهي.

....

....

....

وقت جي ڌار پنهنجي لڙو ڌار سان وڌندي وڌندي
 ورهه جي وٺي ٻار ڪري وٺي. وري ساڳي شهران
 جي سترهنءَ جي رات آئي. ساڳو لعل شهران جو ملو
 مٽو ۽ ان سان گڏوگڏ نازان جي دل ۾ ساڳيءَ طرح
 آند مالد ۽ مٻالن جي ڪنڪش شروع ٿي وئي. ورق
 ايترو هو ته اڳ ڪليل آڪاس هيٺان سڀنيءَ جي سڀل
 سان ۾ لٽيل نازان جا ويچار اڙل جي وڪري وانگر
 وهندا ٿي ويا پر اڄ بند ڪري ۾ سندس ويچار ڪنهن
 ليل پٽڪل جهڙي وانگر رات جي اولههءَ ۾ چڪر
 کائي رهيا هئا. هڪ سال اڳ نازان گهٽين ۾ عام اڳيان
 لچندڙ ٻائيندڙ مٿي هئي پر هاڻي هو هڪ شاهي
 حويليءَ جي ۾ ماڙ ٿي رهندڙ هڪ امير جي رڪل. ليڪن
 سڀ کان وڏو ورق اهو هو ته جا نازان اڳ تماشين
 اڳيان، سارو ڏينهن لٽو آس ۾ ٻائيندي لچندي، آرام
 ۽ آسائش لاءِ سڪندي هئي، جا نازان دل ٿينڪ
 درشڪن جي لرح نظرن کان پاڻ بچائيندي ڪنهن
 دل گهرائي دلدار جي پيار لاءِ وياڪل رهندي هئي.

ڪري اُٿي کڙي ٿي. هن حياتيءَ ۾ هروڀر ڇا؟ در در
چون ٺوڪرون، گهٽيءَ گهٽيءَ جا ڦيرا، بي غيرت
تماشيدن جون بي حيا نگاهون ۽ يهودا چرچا، روز
روز جون مارون ۽ گاريون. پر آئينده جي چيون ۾
کيس عيش آرام، پيار محبت، مال متاع ۽ تانڪي ٽپ
جون اميدون هيون. ٽڪڙيون ٽڪڙيون وڪون ڪٽي،
هوءَ اچي هڪ پراڻي ڦٽل مقبري ڀرسان پهتي. سامهون
ڪڇيءَ جي وٽ هيٺان نورالدين ڏاڇيءَ جي واڳ جهلي
سندس انتظار ڪري رهيو هو. نازان کي ڏسي هڙ
وڌي وٽس آيو.

”مون سمجهيو تون نه آئينءَ.“

نازان چپ منجهيل منجهيل!

”وٽ، هيءُ برقعو پاءِ!“

”ڇا لاءِ؟“ نازان جي حوالي نظر ۾ اٿاهه حيرت!

”اسانکي سيوهڻ کان ٻاهر هلڻو پوندو.“

”پر ٽنهنجي حوالي نه هتي آهي نه؟“

”ها، مگر ميلي جا ڏينهن اسين سيوهڻ کان ٻاهر

۽ هنداسين. پوءِ موٽي اينداسين.“

نازان برقعو ڀاڙو ۽ نورل سان گڏ ڏاڇيءَ تي پيله

وهندي ٿي هوءَ عجيب راحت محسوس ڪرڻ لڳي.

ڏاڇيءَ جي رفتار تيز ٿي نه رات جي پوئين پهر جي

سرد هيٺ سبب نازان جي جسم ۾ هلڪي هلڪي ڏڪڻي

پيدا ٿيڻ لڳي. اُن ڏڪڻيءَ کي روڪڻ لاءِ اول هن

”اڄ، محل منارا ماڙيون ڇڏي،

ڄاڻي! درد ڀري دل ٽوڪي سڏي!“

نازان جي دل ٽڙ ٿي آئي. هن ٻڪو ٺارادو ڪيو ته
هوءِ هاڻا هڪ ٻل به ڇاڇي وقت نه رهندي. سندس
مسن جو مشتاق نورل گذريل ٻن ڏينهن ۾ وڃهه وٺي
اڪيلائيءَ ۾ ساڻس ڪيترا دنيا مليو هو ۽ کيس اڇي
هاڻا لاءِ ڏاڍا زور ڀريا هٿاڻين ۾ نازان سندس آڇ اڇا
نه مڃي هئي جو هڪ نه کيس لنگڙي گهر ڇڏي اٿس.
هتي ٻيو اڇا نورل جي صداقت ۾ پورو يقين نه هوس.
پلا وڏن ماڻهن تي ڪيڙو ويساهه؟ مالدار نه مڌ مڪيون
يا رس لڙي ڀولرا آهن. ڪا ٽڙندڙ مڪڙي ڏسندا ته
جهت ان ڏي اڏري ايندا. مڪڙي شرمائي نه هئو
نرلڇ بچي ان جي ارد گرد سؤ سؤ ڦيرا ڏيندا. نه
نه، ڪندي نه هئو مڌر گولجار سان خوشامدون ڪندا.
ويجاري اڀوڇهه معصوم مڪڙي! کيس ڪارمنهن جي
ڪپڙي دل جي ڪپڙي ڪل؟ پٺياڇي ويندي. خاموش
رهندي. ڀولرا ان خاموشيءَ جو فائدو وٺي، ڦٽندڙ
مڪڙيءَ جي ساري رس، ساري سونهن، ساري ٺاڙگي
ڇوڏي وٺندا. ويجاري مڪڙي مرجھائجي ويندي ته
مڪار ڀولرا کانئس منهن موڙي، ويندا ٻيءَ مشڪندڙ
مڪڙيءَ ڏي.

مگر نورل اهڙو نه هو. نورل جي ڀونري سان پيٽ
نازان جي ٺاڙڪ دل کي نه آڙي. نورل نه ڪنهن سانئڙي

ئي وائي هئي جو عام ماڻهن کي اڻ ٻڌائي، پنهنجي
 جهول ٻنن سان ڀرتا سندس ڏاڻي هٿ جو کيل هو.
 ٻن ٻنن ٻنن سان کيس ڪو سڪ ڪونه ملندو هو.
 سندس خال ڇاڇو عثمان کائڻ سڀ پٽيا ڦري وٺندو هو.
 هو نه رڳو نازان جو ڇاڇو هو پر سندس استاد ۽ سياليندڙ
 ٻڻ. بدلتصيب نازان کي نه ماءُ هئي، نه پيءُ. کيس صرف
 هڪ ٺنڊو پاءُ هو گوهر. هو راڳ ۽ ٺاڇ وقت ڀولاڪ
 وڃائيندو هو. عثمان جيڪڏهن ڀولاڪ وڃان ٻر هوشيار
 هو نه گوهر به ڀولاڪ جي ٿال ملائي ٻر گهٽ ڪين هو...
 ۽ نازان؟ اُن ڇوريءَ جي نه ڳالهه ٿي نه پڇو. ٺياريءَ
 وقت ناز، انداز، راڳ، ٺاڇ، حسن، جواني - سڀ ڪجهه
 هو. ٺيئي ڄڻا گڏجي ڪنهن ڳوٺ ۾ ايندا هئا ته
 خوشمزاجن جي دلين ۾ ٿرڻو مچائي ڇڏيندا هئا. ٻيلا
 جتي حسن، راڳ، ساز ۽ ٺاڇ جو ميلاپ هجي، اُتي
 عاشق جيئڙن جي مڃيندڙ دلين جو مدثر ڪا غير رواجي
 ڳالهه ڪاٽي. غريب ۽ اڻوڻج ڳوٺاڻيون نازان جي
 ٺراڪٽ ڏسي کيس خوش نصيب سمجهي، مٿس رشڪ
 کائينديون هيون. ٻيلا هنن واپارين کي ڪهڙي ڪل
 نه نازان جي ان خوش نصيبيءَ ۾ ئي سندس بدلتصيب
 ساهل هئي.

ٺٽو شوڪارو ڀري نازان پاسو ورائو. ننڊ سندس
 ليٽن جي آڱيري مان ڪنهن ڪوٺج وانگر اُڏري چڪي
 هئي. سندس پاسي ۾ ئي سندس ڇاڇو ۽ پاءُ سهيلا پيا

نهار ٻو جنهن جي تيز ڌارا بنا ڪنهن سوچ سنڪوچ جي
 اڳتي اڳتي وڌندي ٿي ويئي .
 رات جا ٽي پهر گذري چڪا هئا . سترهينءَ جو
 چند اولهه طرف لڙي چڪو هو . انوقت جيتوڻيڪ اڙل
 جي ڪناري تي چپ چاپ هئي ته به پريان ڳوٺ مان
 اڃا ٿاڻين ماڻهن جي ڳوڙ جو جهيٽو ڊپيل پُراڻ ٻڌڻ پئي
 آيو . اها لعل شهباز جي ميلي جي رات هئي . سيوهڻ
 جو سارو ڳوٺ ٻئين جي جهرمر سان لائين پهڪي رهيو
 هو . جن ڪنهن اونداھي جهرمر مت ۾ سهسين کڙ ڪهيتا
 ٽمڪي رهيا هئا . نازان به سنڌ جي ان مشهور ميلي تي
 پنهنجو ڪمال ڏيکارڻ آئي هئي . هوءُ ڳاڻي هئي ،
 ناچڻي هئي ، ٻي-فقير پاڻي ! گهڻين ۾ عوام جي اڳيان
 عشق جي رنگين ڪافي ڳائي ، پنهنجي سنهڙي چيلهر
 لچڪائي ، ڪبورِي اکيون مچڪائي ، هوءُ پيت پوڄا
 لاءِ ڪجهه پئسا پئندي هئي . ڏٺيءَ کيس غضب جي
 ڏات ڏني هئي . چوريءَ جو ڳلو نه هو ، اصل مٺي
 ڪاڻي هئي ڪاڻي ! ڳائيندي هئي ته گهاٽيندي هئي .
 جهرمر پائيندي هئي ته دلين ۾ ولولو مچائيندي هئي . عجيب
 جادو هو نياڳيءَ جي هر ادا ۾ !

سورهن سالن جي ڪچنار ڪلي . انگ انگ ۾
 ڦٽندڙ مڪڙيءَ جو رنگ ۽ اُمدگ . چنچل هرڻيءَ جي
 چال ۽ ان سان گڏ حسن جي شوخي ۽ ناز ! هڏماس جو
 پتلو نه جن بلوري شيشي جو ٽڪر هئي . ڪارن وارن

◎ نازان

نازان جي دماغ ۾ خيال جو چوڌول چڪر هون
 رهيو هو. جهڙي طرح رستي کان اڻڄاڻ ٿي،
 جهڙائي ٿي پئجي مٿن پوندو آهي ۽ گهڻي ڀاڱي
 ڪندي نه فيصلو ڪري نه مڃيندو آهي نه مڙا ٿي
 پئجي لاءِ آخر جو ڪٿو رستو ٿي، جهڙي طرح
 پئجي خيالن جي ڪڪر سب پریشان ٿي
 نه مختلف خيالن جي ڪڪر سب پریشان ٿي
 هئي. هڪ طرف موجوده رستي ۽ ٻئي طرف
 هون ته ٻئي طرف ٿي خيالي هون جا سڌار
 نازان جي چوڌ چڪر چڪي طرح ڇانو ٿي نه.
 جي ڇنڊ ٽالين پئجي لاءِ کيس پنهنجي اولاد
 کي هميشه لاءِ الوداع ڪرڻي پوندي. هو ان
 لاءِ نه تيار هئي پر نه صرف اهو هوس نه
 ڪمزور پرڏا اٿي. ڏي اڌ راهه ۾ ٿي
 ڪمزور پرڏا اٿي. ڏي اڌ راهه ۾ ٿي

ماء جو آواز ٻڌم: ”گوبند ماء! ڀوءَ ڪڏهن ئي مڪري
ولن؟“

”هئي، آهستي ٻاڻياءَ! ذرا هن کي وڃڻ نه ڏي!“
مڏينجا ٻيون ٻين کي ڇڻا ڪتاب لکڻ. ٿاء ٿاء ڪري
اٿن مان آڻين جو درٿاء اٿي پيو.... اهو سيلاب اڃا
ٻڌ نه ٿو آهي.

ڪوٽ وارا ڇولدا آهن۔ مان روئڻو آهيان، ٻاڙهري
ڇولدا آهن۔ مان روئڻو آهيان، مڏينجا سڀ دوست
ڇولدا آهن۔ مان روئڻو آهيان ۽ مان به قبول ٿو ڪرمان
... ..

(آگسٽ ۱۹۵۷ع)

پر گذار بندو هو. ٻي دفعي هن مان سٺيما به ڏسڻ
وٺو. مان سٺي نه سگهندي هيس. هڪ ڏينهن گهر ۾
وڏو مٺو مٽو. سندريءَ ماءُ جي هٿيءَ تي، اميءَ
مون کي گهٽ وڌ ڳالهايو. ... طلاق جي ڏمڪي به
ڏنائين....

”طلاق؟ ... ۽ ڪو بند ڇا پيو؟“

”لوڪي ٻڌايو ته هوم نه هو ماءُ جو مريد آهي. مان
کي پرمانا ڪري سمجهندو آهي. طلاق بعد مان ڪيڏائين
وينداس. - اهو سوچي، ان رات مان بستري تي
اچندي ڦٽڪندي رهيس. اميءَ کي ڀرتو گهريو هو؟
منهنجي پتيءَ کي ٻار. - هر طرح جو ٻار. منهنجي جيءَ
۾ الائي ڪهڙو ڇرلان ڄاڻيو. سوچيو: 'پنهي طرف
موت آهي، جو نه سمجهت آزمائي ڏسان؟'... آڏيءَ رات
جو مان هن جي ڪمري ۾ هلي ويس. هن گهڙي لڳ
مدح ڪئي، ٻار ... ٻار مون نه ڇڏيو....“ لوڙا ڄا ڪهڙو
ڇپ ڏڪڻ لڳا، آواز بند ٿي ويا، نه ئي ٻاري لڳي
وئي ۽ هٿ ٻيڙ ٿڌا ٿي ويا.

لوڙا مري وئي ٻار الائي ڇو منهنجي اڌ آهي؟
نه ئي. اڏيءَ ڪجهه وقت سٺس ڪوڙا سڃا ٻار به
ڪڍيا پر مون هڪ لڙڪ نه هاريو. شيطان - پرميءَ ۾
گوبند زار زار رار ٻار ٻار مون هڪ سڌڪو به نه ڀريو....
رات جو مان منهنجي ننڍڙي پٺڪ ڪٽي اچي موٽڻ
لاءِ تيار ٿيس. ڏاڪڻ لهي رهيو هوس ته پٺيان سندريءَ

ٻڌڻجوڻ آڱرڙون ڦيري چيو، ”مون نه ٿو ڪي چٽاءُ ڏلو
هو پوءِ به“

”بس، لاچارِي“

”لاچارِي؟“ مون البت جوش مان ورجايو، ”هيءُ
سڀ ڳوٺن جي لادائيءَ جو نتيجو آهي!“

نرملا پنهنجو ڪمزور هٿ منهنجي وات تي رکي
چيو، ”هن ڪي ڏوهه نه ڏي. ڏوهه منهنجو ئي
آهي.“

”تنهنجو؟ ڇا، ڄاڻندي ڪندي به ٿو پاڻ کي
موت جي منهن ۾ اچليو!“

”ڇا ڪرمان؟ مون لاءِ ٻنهي طرف موت هو. اُمي
پراڻن خيالن جي، سندس اڪيلي پٽ کي اولاد نه ٿيڻ
سان خاندان جي ختم ٿيڻ جو پاڻ تي سر ٽپي پيس،
اُٿندي وهندي پيئي ٿو ڪيندي هئي — ’ڇوڪرن لاءِ
ڪي ڇوڪريون ڪٿيون؟ مان گهر ۾ ٻي نهن آڻينديس!
سندريءَ جي ماءُ به پيئي ڪن پريندي هيس.“

”پر ڳوٺ نه ٿو سان هو؟“

نرملا جي اکين ۾ وري پاڻي ڀرجي آيو. ٻڌندڙ آواز
۾ چيائين، ”تنهنجو چوڻ مڃي هن کان ڪنارو به
ڪير پر کيس گويا وڃائي وٺيس. ٿورن ئي ڏينهن
۾ هن جو ارواح مون تان ڪڍي وٺو. اڪثر مون کان
دور دور رهندو هو. گهڻو وقت نه سندريءَ جي گهر

وڙي ڏکڻ جي ڏور مان لنگهي رهي آهي. سس جي
 سٺڻن ۽ ڇڙن کان سواءِ، هن تي هڪ ئي مصيبت به لاڙل
 ٿي هئي. گذريل چئن سالن ۾ ٽي دفعا هن جو حمل صانع
 (Abortion) ٿيو هو. هن جي ممتاز ٽي دل ٽڪرا ٽڪرا ٿي
 چڪي هئي. سندس سرور صدمن سبب ڇڙي ڇڙي
 پيو هو. ان ڏينهن تي مان گوڀند کي ساڻا ڪري کيس
 هڪ ليڊي ڊاڪٽر وٺي ويس. ٽيهن بعد اسان
 ٻنهي جي ساڳي راءِ ٻڌي. مون لرملا کي سمجهايو،
 ”هن کان پوءِ وڌيڪ ڪو ڪرڻ لاءِ موت پاران ٿيندو.“
 مون گوڀند کان به انجان ورتو ته هو لرملا جي والد کي
 صدي پهرين ڪندو. ٻنهي ٻالهن جي گيٽرنا مٿس
 ڪئي. ٻنهي منهنجي روبرو ڪرڻ کان پوءِ...

ستن اٺن مهينن بعد ٽي مون کي گوڀند هي ٿار ملي.
 مان ٽيهن کان چوڻي ٿاين پگهرجي ويس. ان رات ئي
 دهليءَ وائو ٽيس. لرملا جي گهر ساڻا ڇڙي
 سائ لڳي پئي هئي. گوڀند ڊاڪٽر سان گڏ اسپتال
 وڃي رهيو هو. نالڪي ۾ لرملا جي سس وٺي آئي. مون
 کي ڏسي هن منهن ٽيري ڇڏيو. مان چپ چاپ آڳاٽو
 ۽ ٻه ڪمرا لتاڙي ٽيهن ڪمري ۾ پهتس. لرملا مرئي
 حالت ۾ کٽ ٿي پئي هئي. وسامندڙ نظرن سان هن
 مون ڏانهن ٺهاريو. مون هن جا ڏکندڙ هٿ پٺين
 هٿن ۾ جهلي چيو، ”لرملا، توهي ڇا ڪيو؟“
 لرملا چپ چاپ رولڻ لڳي. مون سندس وارن ۾

مائيائي ماء بي ستابل آهي . شادي ٿينديس ته مون
والگر سڪي ٿي ٻولدي . ماڻس به مون سان ڪيترا دفعا
ڳالهه پوري آهي .

”نارو ڇا اٿس ؟“

”سندري .“

”نارو نه سهڻو اٿس !“

”۽ پاڻ ؟“

”پاڻ به سهڻي آهي .“

”پوءِ ماڻس کي ڇڪ ڏيان ؟“

”نه“

”ڇو ؟ منهنجو چوڻ به موٽائيندين ؟“

”تون ڪير آهين ؟“

”نهنجي ننڍڙي ماءُ !“ اسين اتي ڪلڻ لڳاسين .

دهليءَ مان موٽڻ وقت نرملا وري سندريءَ جي
ڳالهه چيڙي ، مون چيو ، ”ڇڱو ، اجهير پنهجي ٺوڪي
پنهجي فيصلي کان واقف ڪندس .“ پر چئن سالن تائين
مون ان بابت ڪو به فيصلو نه ڪيو . ان عرصي بعد جڏهن
مان وري دهلي ويس ته نرملا جي شڪل ڏسي ڏکي
ويس . هوءَ ڳري ڪنڊا ٿي ويئي هئي . انبا ڇاڪا
وار ڇڻي ويا هئس . اکيون اندر پئجي ويون هئس ۽
ڳلن جا هڏا ٻاهر نڪري آيا هئس ! هوءَ ٻارن جيان
مون کي چنڊڙي روئڻ لڳي . مان سمجهي ويس ته
سندس سڪ جا ڏينهن پورا ٿي چڪا هئا . هاڻ هوءَ

مڱار ليو، شادي ٿي ۽ اجمير ڇڏي ڏياريءَ ڏني وئي.
 تن ۾ ڀڄڻ بعد مان سائس ملڻ لاءِ ڏياريءَ وٽس. هوءَ
 اڃا ڪوشش ڪئي. مون ڏٺو ته هن جون اکيون مرڪي
 وڃيون هيون، ڇو مرڪي وڃيا هئا، سر ٻوڙ ۾ الڳ
 الڳ مرڪي وڃيو هو. اڌ ٽوڙل مڙي غاڻ ٿل ٻڌي
 ڇڪي هئي. ڏاڍيءَ اڪثر مان هن مون کان حال احوال
 ورتو. ٿام ٿي ته مون ڀيرو، ”ٿرمڙا، هل ته ڏاڏا ڳوٺ
 تان ڏيئي آيون.“

”نه ڙي! آهي موڪل ٿي ڪاهه ڏيندي.“
 ”ڇو؟“

”هوءَ ٻراڻن مڃان پي آهي.“

”نه مان ڳوٺ ڪي ٿو ڇڏان.“

”هو نه ماءُ ٻوڙ مرڻ آهي. مالا ڪي پرمالها ڪري

سمجهندو آهي.“

مان ڪوسي سوري وڃي بالڪنيءَ ۾ ويٺس. ٿرمڙا

نه منهنجي پرمان آهي ٻيئي. ڪها بهل اسن ٿي ڇو

وڃيا آهن. آخر ٿرمڙا آهي ڇو، ”ٻڌان ٿو، مون

ٽپهجي لاءِ ڪهڙو ڏيئي آهي!“ هوءَ ٻوڙ ڏيئي

بالڪنيءَ ڏي ڏيئي ڪهڙو ڏيئي آهي.

مون ڪهڙو ڏيئي آهي ڏيئي آهي ڪهڙو ڏيئي آهي

ڏيئي آهي ڏيئي آهي ڏيئي آهي. ٿرمڙا ٻوڙ

ڏيئي آهي ڏيئي آهي ڏيئي آهي ڏيئي آهي.

ٿرمڙا ڏيئي آهي ڏيئي آهي ڏيئي آهي ڏيئي آهي.

هڪ ڏينهن سندس گهر پلاءِ پڪو هو ۽ پنهنجو حصو
مون لاءِ ڪٽي آڻي. مون پڇيو، ”اڄ وري ڇا آندو
آڻي؟“

”پلاءِ.“

”تون ڪاءِ!“

”نه، تون ڪاءِ!“

”ڇو؟“

”مان ڪمزور ٿررو ٿي آهيان! تون ڪاءِ، توکي طاقت
ڏيندو.“

”طاقت ڏيندو يا پيٽ ۾ بار ڪندو؟ مان نه
ڪائيندس.“

”زوريءَ ڪارائينديسانءِ!“ هو ۽ ڳڻيئون لاهي
منهنجي وات ۾ وجهڻ لڳي. ڪائيندي ڪائيندي مون
پڇيو، ”نرملا، تون منهنجي ڇا ٿين؟“
”تون ئي ڪٽي ٻڌاءِ ته مان منهنجي ڇا ٿيان؟“ هن
کلي ورائيو.

”ٻڌايانءِ؟“

”ها، ٻڌاءِ.“

”تون منهنجي لنڊڙي ماءُ آهين!“

”هشت ... چار!“ ۽ هن منهنجي ڳل تي هڪڙي
ٽٽڙ وهائي ڪڍي.

مان اهر. بي. بي. اس ۾ پاس ٿيس ۽ اجمير جي
ريلوي اسپتال ۾ نوڪري به ملي. هوڏانهن نرملا جو

برجي آئي. مون کيس پاڪر ۾ پوي، سندس ٿل ڇهي
بيجو، ”لرملا، تون ڪٿڙي نه سٺي آهين!“
هوءَ کي بل لاءِ سالت رهي. ٻيءَ ڏيهي آواز ۾
چيائين، ”هڪ ٻڌايو چوانءِ؟“
”جڻو.“

”تون اڳتي منينجا ٿل نه چمندو ڪر.“
”جو؟“

”مان وڏي ٿي وئي آهيان!“
مون کي جڻ ڪنهن زور سان ڏڪو ڏٺو. ڏاڙهون
جا ڏاڏا منهنجن هٿن مان ڪري پيا. ڇهرو زرد ٿي
واو. اکيون پيڪي ويون. منهنجي پريشاني ڏسي
هوءَ به گهٻرائجي وئي. منهنجون ٻانهون پڪڙي چيائين،
”هئيءَ ڇا، جبار آهين ڇا؟ تون نه الاڻي ڇا جو ڇا
ٻيو سمجهين!“ ائين چئي هوءَ منهنجي منهن ڇسي،
کٽي لڳي.

مون مصسوس ڪيو ته لرملا سچ پچ وڏي ٿي وئي
هئي. وڏي. پنهنجيءَ عمر کان گهڻو گهڻو وڏي. گونا
هوءَ منهنجي عمر جي هئي ۽ مان ستن اٺن سالن جو
ارا اسان جو وهنوار به هاڻ اٽل ٿي چڪو هو. اڳ مان
لرملا کي سڏائيندو هوس، سهارو ڏيندو هوس، هاڻ
سڏائڻ ۾ ڪا به سڏائڻي ۽ سهارو ڏيڻي هئي. اڳ مان
ڪارائيندو هوس ۽ هاڻ هوءَ مون کي ڪارائيندي

ڊاڪٽر به آيا. هڪ چيو - 'ڪهني مليريا آهي،' ٻئي چيو - 'مدو آهي،' ۽ ٽين 'خون جي ڪمي' جي شڪايت ڪئي. ڪمزوري ۽ بخار جي شدت سبب مان اڪثر نيم بيهوشيءَ جي حالت ۾ رهندو هوس ۽ جڏهن جڏهن اکيون کوليندو هوس تڏهن نرملا کي ۽ ۽ پاڻيندو هوس. ان گهٻرائجي چوندو هوس، "نرملا، تنهنجي ماسي غصي ٿيندي، تون گهر وڃ." هوءَ ٻيائو ٻڌائيندي هئي، "غصي جو ٿيندي؟ اڃا هاڻ به آئي آهيان!" مان محسوس ڪندو هوس ته هوءَ ڪوڙ ڦاٽائي رهي آهي پر ڇي ضد ڪندو هوس ته هوءَ روئي ٿيندي هئي. عقيسب چوڪري هئي نرملا! منهنجي بيماريءَ جي عرصي ۾ ماسيءَ جون ملامتون سهي به هن هر طرح سان منهنجي شيوا ڪئي ۽ بيماريءَ بعد به کيس منهنجو اونو رهندو هو.

هڪ ڏينهن قنڌاري ڏاڙهونءَ جو اڌ آڻي مون کي آڻين. مون حيرت مان پڇيو، "هيءُ ڏاڙهون ڪٿان؟"

ان ڏنم.

سڙ چٽپور کان آ

تون ڪاڏ نه!

۱۹۱۱

۱۹۱۱ ۽ ڏاڙهونءَ جا

ڳي. منهنجي دل

آخر به ڊاڪٽر ٿيڻ وارو هوس! کيس ٻڌو اٿڻ ڪري
مان ٻاهر وڃڻ لڳس. مگر ڪمپائونڊ جي لوعي ٿانڪ
وٽ پيڇي مٽيڇا قدم از خود روڪجي ويا. سامهون
لرملا پيئي هئي!

”ڪيڏانهن تو وڃين؟ ڪل واپس!“

اهو عرض هو ٻا ڪم، مان ڪور ٺيڪو ڪري نه
سگهيس. منڊل نانگ وانگر، هڪ ٺڪ لرملا ڏي
انهار بندو رهيس. ٿنبا چلڪا وار، ٻاڙهين رين مان
سڃايل، ڇوٽيون، لاهي جي ٽاڪن ڇوٽيون موڪلون
اڪيون، پيرل دم وٽولا ٻل، سنڌو سونچ ۽ سڌول
سوار. هوء هاڻ اٺن سالن جي نه، پر پنڌهن سالن جي
هئي، نه به سندس منهن تي اها ئي معصوميت جهلڪي
رهئي هئي ۽ دل به اها ئي اڪير. هن ٻار مان منهنجي
ٻانهن جهلي چيو، ”اندر هل!“ مان ٻڌ ڇاپ اٿس
موت لڳس، گونا مون تي چاڊو ٿي ويو هو. ٻاڻي
وٽ پهچي لرملا کلي ڏٺو: ”ڏس ٻاڻي، پڪڙي
ولي آئي آهيائس!“ ٻاڻيءَ جواب ۾ صرف مرڪيو.
مان اچي بستري تي لٽيس. لرملا منهنجي مٿن کان وٺي
پنهنجو هٿ منهنجي لڙ ٽي ڳمايو. اهو ٿڌو وٿڌڙ
ڇٽاء، منهنجيءَ لس لس ۾ ڦهلي وڃي. ڪل ڪاٺي،
ڪيڏيءَ ۾ هل ٿو اچي وٺي.

منهنجي ڳالهه جو اندازو ڪريو، سا سج لاهت
۽ ٻيءَ منهنجي صحت نگريندي وئي.

ٻي صديءَ جي چوٽيءَ وارن شي، نه جڳيري بدلا
جڳري پيو؟ نه خوش آس نه افعال،
وڃي پوءِ! تير به مليءَ جي مار نئيندي هئي
مڪمل و مقرر ٿي چئي.

مان ۽ ايتري دور مان گذريو هوس، ان ڪري
مون کي ته مان نيتو ڪندو ٿي. هن ۽ منهنجي
منيت جي ساند ۾ سڪ پائو. اسين ٻئي رلي ملي هئا
ٿي وٺيس. ٽاڻي روز ٽار جو هوءَ منهنجو انتظار
ڪندي هئي. مون کي ڏسي ڊوڙي ايندي هئي.
منهنجي هٿ مان ڪتاب وٺي، مون کي ٻانهن کان
چڪندي هئي. ٿڌو پيئي مان نوت لاهيندو هوس ۽
هوءَ ٻاڻيءَ جو لوڙو کڻي ايندي هئي. هٿ منهن ڏيندو
هوس ۽ ٻاڻيءَ کان روئيءَ جي ٽالپي وٺي ايندي هئي.
روئي کائي، مان کيس ٻنهي ٻانهن کان چولي ٿڌي
ٻارائيندو هوس. هوءَ ٻيڙا ٻيڙا ٽيڪ ڏيندي هئي.
منهنجي ٻچيءَ ۾ ٻانهن وڃي لٽڪي پوندي هئي.
مان سندس وارن تي ٻيڙا مان هڻا ٿيڻدو هوس،
سندس صوفن ڇڙا ٿل ڇمندو هوس ۽ آخر کيسي مان
ڪا به ڪا شيءِ ڪڍي کيس ڏيندو هوس. ڪڏهن
ڪئمڙو، ڪڏهن بسڪوٽ، ڪڏهن ڊائون.
اهو منهنجي ڇوڪرو ٻنهي ٻانهن ۾ ڦٽو. وسڪارا ٿيندا
رهيا، سارو وڌندو رهيو. ڪڪر وسي وسي وڙهي ويا،
سارو وڌندو رهيو. مبارڪ آيو، سارو وڌندو رهيو.

هن جو نالو هو 'نرمل'. اٽڪل ٽيرهن سال اڳ، هڪ
 ڏينهن، مان جيئن ڪاليج مان موٽيس ته هنڪي پنهنجي
 گهر ٻاهران روٽندو ڏٺم. ستن اٺن سالن جي اڄوڻ
 بالڪي. گهگهري ڦاٽل، وار اڀوڳا ۽ اڻ سنواريل،
 چڱون چيڙهه چيڙهه، جهرو داغ داغ ۽ هٿ پير ڌڙ
 ئي ڌڙ. هوءَ گرم روئي رهي هئي. منهنجي دل
 ڀرجي آئي. مون ڀرچاڻ لاءِ کيس ڳرائڙي پائي. منهنجو
 سنهه پائي، هوءَ سڌ ڪا ڀرڻ لڳي. مون کيس ڪي
 چاليءَ لائو، سندس ميرو منهن ڇميو، سندس ڳوڙها
 اڳها ۽ کيس گهر وٺي آيس.

پاڻيءَ مون کي ٻڌايو ته هوءَ چوري چئي هئي. نه
 ماءُ هيس، نه پيءُ. اسان جي گهر ڀرسان ئي پنهنجي
 ماسيءَ وٽ رهندي هئي. ماسي، جا کيس پيڙهندي
 هئي، پٺيندي هئي ۽ ماريندي هئي. ماسي، جا کيس
 سر جو اُٿاري گهر جي چاڪري ڪرائيندي هئي. هوءَ
 سڄي گهر ۾ بهاري پائيندي هئي، گهاگهر ڪٽي
 ڀر واري نل تان پاڻي ڀريندي هئي، ماسيءَ جي ٻارن
 جا غليظ ڪچا ۽ ڇڏيون ڌنڌي هئي، کاڌي پيئي
 لاءِ باهه ڀاريندي هئي، جونا باسٽ مليندي هئي ۽ آخر
 رڪو ڪو کائي اسڪول ويندي هئي. اسڪول ۾
 ماسٽر پاڻي ۾ مٿس ڏمري هئي. چوندي هئي: 'اصل
 موکي مٿر آهي. دماغ بالڪل ڪوڪو اٿس. ڪجهه به نٿي
 سمجهي. وري توروئي ڪٽي چويس نه ميڪ-ميڪ

⑤ مان روئڻو آهيان

ٿور وارا چوندا آهن. مان روئڻو آهيان، پاڙيسري
چوندا آهن. مان روئڻو آهيان ۽ مان به قبول ٿو ڪريان
ته مان روئڻو آهيان. روئڻو آهيان، ڇاڪاڻ ته مان اڃا
آهيان. بالڻ ۾ ماءُ مري ويو. پيءُ جي بهار کان به
مهرور رهيس. پاييءَ برادر پالي لپاي وڌو ڪم ٿيو
وٽس 'ماءُ واري دل' ڪا نه هئي. پيءُ ڏانهن
ڏيندي هئي. مان سندس سامهون نه ڪڍندو ٿي ڪو
هوس، پر ڪنهن ڪندڙ وڃي سگهندو هوس، سڏا
پريڏو هوس، ڳرڙها ڳاڙهندو هوس.

پايي چولدي هئي ته مان روئڻو آهيان. هاڻ به
چولدي آهي ته مان روئڻو آهيان. مان به قبول ٿو
ڪريان ته مان روئڻو آهيان. اڄهو هيڏر به روئندو
روئندو مڙيو آهيان ۽ ڪل ڪاٺي نه ڪيڻائين روئندو
رهندس. روئندو رهندس، ڇو ته مان اڃا آهيان.
بالڻ ۾ ئي ماءُ مري ويو ۽ هاڻ جواڻيءَ ۾ پڙهي
'نڊڙي ماءُ' نه وڃائي ويندو آهيان. نڊڙي ماءُ؟ ها،
هرءِ منهنجي نڊڙي ماءُ هئي!

راڌي آهين.

”سچ!“ رڪما حيرت ۽ خوشيءَ ڳاڙو رڙ ڪئي.
سندس ساري ڪاوڙ الائي ڪيڏانهن ڪافور ٿي ويئي.
اُجهل آنند وڃان سندس ساري سر ۽ ڀر ۾ مٿي مٿي
هاڪي هاڪي ڏڪي اُڀري آئي. سندس چـمـپ
ڏڪيا، سندس هٿ ڏڪيا ۽ پستن، بادامين، اڪروئن
۽ ڪشمش وارو پڙو ڪسڪي وڃي ڪاڪي جي ڳوڏ
۾ پيو! ...

(جنوري ۱۹۶۳ع)

هئي. رڪما مگه ٿي ڏانهن ٺڪيندي رهي
ٺڪيندي رهي! گوليا مٿس ٿوڻي ڦيڻي جو اثر ٿي
ڇڪو هو.

”ڇٽو، ڪهڙو ڪم آڻو؟“ اُن استريءَ مصريءَ
جهڙي مٺڙي آواز ۾ پڇيو. ڏاڍيءَ مشڪلات سان
رڪما جي زبان چري - ”ديوان حڪومتراءِ جو هيءُ
ٺي گهر آهي نه؟ توهانجو نالو راڌي آهي نه؟“
”ديوان حڪومتراءِ؟ راڌي؟“ استري حيرت
۾ پئجي ويئي، ”توهين ضرور غلطي ڪري رهيا
آهيو.“

رڪما چرڪ ڀريو. سندس گهٻريل نگاهون گهر جي
ٻاهر ۽ ديوار ڏي ڪڍي ويون. گهر جو نمبر نه برابر
سترهون هو پر ان هيٺان هڪ تختي تي لکيل هو:
”ڊاڪٽر لر ملا آڏواڻي.“

هڪندي، رڪما پڇيو، ”هتي ديوان حڪومتراءِ
منهنجو مطلب آهي راڌي“
استريءَ کي چيو، ”هن گهر ۾ نه ڇا پر هن سڄيءَ
ڪالونيءَ ۾ نڪو ديوان حڪومتراءِ رهندو آهي نڪا
راڌي. مان سڀني کي چڱيءَ طرح سڃاڻان.“

زمين ٽرڪي ويئي رڪما جي پيرن هيٺان! ڊاڪٽر
سندس چوڌاري جڻ گهگه اونداهي ڇانئجي ويئي ۽ پر
ان اونداهيءَ ۾ به گوليا وڃ جو ڇمڪاڻ ٿيو ۽ ڪاريءَ
ڀات ۾ لپيٽيل سموريون چيزون رڪما اڳيان صاف ظاهر

ٻئي ليڙ ڪالريءَ ڏي مڙيا. سترهين نمبر گهر جي
 ويجهو ايندي ئي رڪما جي دل زور سان ڌڙڪڻ
 لڳي. راڌيءَ جون سون مڃالي صورتون سندس اکين
 اڳيان ڦرڻ لڳيون. ڪلهن تي ڪلهن ۾ هوءَ راڌيءَ
 سان ڀيٽ ڪري پنهنجو پاڻ کان ڪئين سوال پڇڻ لڳي:
 'ڪهڙن هولدي راڌي؟ مون جهڙي هولدي، مولڪان
 وڏي هولدي يا مولڪان ننڍي؟ قد ٿلهو، رنگ روپ
 ڪهڙو هوندس؟ منهن تي مڙي مرڪ هوندس يا
 گهري گهيرڻا؟ ڪجهه به هجي مگر منجهس ڪا مڻيا
 آهي جهڙن ڪاڪي جهڙي پير مرد کي به موهيو آهي.'
 اهو ويچار ايندي رڪما جو سر وار سڀڻجي ويو. ملڪون
 پڪڙجي ويس. انڪا جي آڱ سندس رڳهه رڳهه ۾
 ڏڙ ڏڙ ڪرڻ لڳي.

"ان ڪاڪي کي ڏسڻ ضرور آهي،" ڏند ڪرني
 هن دل تي دل ۾ چيو، "ان ڏانڻ سان هڪواري ڳالهائڻو
 به ضرور آهي. ڏسان نه سڃاڻن ڪهڙو جادو آهي
 ٽهاڻيءَ ۾....؟"

سامهون سترهين نمبر گهر جو دروازو هو. هراڻ
 آهستي آهستي در کڙڪايو. رڪما ساهه روڪي،
 اکيون ٽاڙي انتظار ڪرڻ لڳي. پورناتن زلالتن قدمن
 جي آهت ٻڌڻ ۾ آئي، پوءِ ڪڙي لهن جو آواز ٿيو:
 آخر آهستي آهستي در کليو.

سامهون هڪ سڀڻي، قداور ۽ رعبدار استري بيٺي

وئي. سندس آرام ۽ آسائش لاءِ رڪما، لاندو ۽ ڪندن
ان مان ساڻ سندس شيوا ڪرڻ لڳا. پر ٿڌهن به راڌي
راڌي رهي ۽ رڪما رڪما!

هريش حيران هو. رڪما بي چين ۽ پريشان هئي.
سندس آڏو راڌي هميشه چٽلينج وانگر کڙي رهندي
هئي.

ٻسمبر جي هڪ سرد شام جو رڪما هریش سان
گڏ بازار مان خريداري ڪرڻ وئي. ٻئي مهيني سندس
لنڊيءَ پيٽ جي شادي ٿيڻي هئي. کيس ساڻ لاءِ ۽
ٻارن لاءِ ڪپڙا خريد ڪرڻا هئا. هن اها خريداري نه
ڪئي پر ڄڻ بي دلي ڄڻ اڻپوري! هریش چيو،
”رڪما! اڃا نه ڪجهه پئسا بچيل آهن. پنهنجي لاءِ
هڪ سٺو ڇوڙو ٿي وٺين؟“

”نه نه، مون وٽ هڪ سٺو اڳيئي آهي،“
رڪما زور ڏيندي چيو، ”باقي بچيل پئسن مان پستان،
باداميون، اڪروٽ، کاڇا، ڌاڻن جو مغز، کس کس ۽
ڪشمش وٺي. سيءُ ڏاڍا ٿا پون. ڪاڪي لاءِ معجون
ٺاهڻ ضروري آهي.“

هریش حيرت مان رڪما ڏي ٺهاري، لنڊو شوڪارو
پريو.

ڪپڙن جو بندل ۽ پستان بادامين وغيره جو پڙو کڻي
ٻئي گهر ڏي موٽڻ لڳا ته اوچتو رڪما چيو، ”ٻڌو
ٿا! اچو ته ڪن پل لاءِ نيٺو ڪالونيءَ مان ٿي اچون.“

ڪار ۽ ڪنگهه ۾ آرام ڪيو آهي، هن روبرو ڪرڻي.
”اڙي، رلي ڪير ٿو؟ مڙسب مڙسب ٿاڻي
رهيو هو. سوچيو ته اٿسرو جي ڪوري وٺي ٿو اچان.“
”هون....“ رڪما اڻوڻ چيو ڪري چيو، ”اٿسرو

آٿل لاء اٿري ڏيو؟“
”ڇا ڪرمان؟ رستي ۾ راڌي ٿڌجي وئي،“

ڄڻ مرضي نه هوندي به ڪاڪي کي سڄ اڻڻو ٿي
پيو، ”صد ڪري ٿو وٺي هلي. اٿسرو جي ڪوري
ڏنائين ۽ پوءِ ٻار سان مٿي کي اهڙي مالش ڪيائين جو
مولڪي نه کن پل ۾ اٿي ٿي ننڊ اچي وئي.“
رڪما آڳوڻا ٿي چيو، ”شوم ڪوٺ آڏو پڙائي ٿو

۾ سمهندي؟ پيريءَ سبب اوهانجي مٿ ۾ مارجي وئي
آهي. ٿوري ٿڌي ٿي پکا پينا آهيو مٿيءَ راڌي رت
مان ڇا مري وئي آسمان؟“ رڪما جي اکين مان
جنسي آلاوسي رهيا هئا. ڪاڪو ڪن اڻوٺي وڃي
ستو.

ان ڏينهن کان ڪاڪي جي شيرن اُٻل ۾ به اها
اچي ويو. اڏوڏ روز سندس مٿي کي ٽوڙي ٿل سان
مالش ڪرڻ لڳي. ڪندن روز سندس ٽنگن ٻانهن کي
پڙوڻ ڏيئي سندس ڪمزور آڱرين مان لڪاڙ ڪڍڻ
لڳو.

ڪاڪي جي خاطر داريءَ لاءِ هر ش ۽ رڪما جي
ڪهڙي ٿي خواهه ٿيون جي ڪاڏي پيٽي ۾ ڪتر پٽجي

ٻئي. سندس آرام ۽ آسائش لاءِ رڪما، لاءِ ۽ ڪندن
من سان سندس شيوا ڪرڻ لڳا. پر تڏهن به رادي
اڏي رهي ۽ رڪما رڪما!

هريش حيران هو. رڪما بي چين ۽ پريشان هئي.
س آڏو رادي هميشه چئلينج وانگر کڙي رهندي
هئي.

ڊسمبر جي هڪ سرد شام جو رڪما هریش سان
گڏ بازار مان خريداري ڪرڻ وئي. ٻئي مهيني سندس
لنڊي ۽ پيٽ جي شادي ٿيڻي هئي. کيس پاڻ لاءِ ۽
ٻارن لاءِ ڪپڙا خريد ڪرڻا هئا. هن اها خريداري نه
ڪئي پر جڻ بي دلي جڻ اڻپوري! هریش چيو،
”رڪما! اڃا ته ڪجهه پئسا بچيل آهن. پنهنجي لاءِ
هڪ سٺو ڇوڙ ٿي وٺين؟“

”نه نه، مون وقت هڪ سٺو ڇوڙ آهي،“
رڪما زور ڏيندي چيو، ”باقي بچيل پئسن مان پستان،
بادامون، اکروٽ، کاڇا، ڌاڻن جو مٺو، کس کس ۽
ڪشمش وٺي. سي ڏاڍا ٿا پون. ڪاڪي لاءِ معجون
ٺاهڻ ضروري آهي.“

هريش حيرت مان رڪما ڏي ٺهاري، لنڊو شوڪارو
پيو.

ڪپڙن جو بندل ۽ پستان بادامين وغيره جو پڙو کڻي
ٻئي گهر ڏي موٽڻ لڳا ته اوچتو رڪما چيو، ”ٻڌو
ٿا! اچو ته ڪن پل لاءِ نيٺو ڪالونيءَ مان ٿي اچون.“

ڪنهن به آرام ڪيو، آهي، هن رڳو ڪونهي.
”اڙي، وٺي ڪير ٿو؟ ميڙ سبب مڙجسي ٿاڻي
رهيو هو، سڄو ڄمڻ ۽ السڙو جي ڪري وٺي ٿو اڃان.“
”هون...“ رڪما ٻوٽ چيو ڪري چيو، ”انسڙو
آلڻ لاءِ ايتري دير؟“

”پڇا ڪر ٻان؟ رستي ۾ رڙي ڪڏهن وٺي،“
جن مڙجي نه هوندي به ڪاڪي کي سڄ ٻوٽو ٺهي
پيو، ”صد ڪري ٿو وٺي هلي. انسڙو جي ڪري
ٽڙائين ۽ پوءِ ٻار سان مٿي کي اهڙي مالش ڪيائين.“
مولڪي نه کن بل ۾ اٿي ٿي لڏا جي وٺي.
”رڪما آڳوڻا ٿي چيو، ”شوم ڪونه آڏو ٻڙائي ٿو
۾ سهندي؟ پريءَ سبب اڻڄاڻي مٿس مارڻ وٺي
آهي. ٿوري ڪهڙي ٿي پڳا پٺا آهيءَ مٿي رڙي ۽ روت
مان ڇا مري وٺي آهيان؟“ رڪما جي اکين مان
چسي آلاسي رهيا هئا. ڪاڪو ڪن ٻوٽائي وڃي
مٿو.

ان ڏينهن کان ڪاڪي جي شين ٻوٽ ۾ به اڃا
اچي ويو. اڏوڙو سندس مٿي کي اڻڄاڻي لڏا
مالش ڪرڻ لڳي. ڪندن روز سندس ٽنگن ٻانهن کي
پٽڙون ڏئي سندس ڪمزور آڱرين مان لڪاڙ ڪڍڻ
لڳو.
ڪاڪي جي خاطر ڏاڙيءَ لاءِ هراڻ ۽ رڪما جي
ڪهڙي لڏي خواهه ٻارن جي کاڌي پيئي ۾ ڪتر پڻجي

ٻئي . سندس آرام ۽ آسائش لاءِ رڪما، لاندو ۽ ڪندن
ن من سان سندس شيوا ڪرڻ لڳا . پر تڏهن به رادي
اڏي رهي ۽ رڪما رڪما !

هريش حيران هو . رڪما بي چين ۽ پريشان هئي .
مدرس آڏو رادي هميشه چئلينج وانگر کڙي رهندي
هئي .

ٻن سمن جي هڪ سرد شام جو رڪما هريش سان
گڏ بازار مان خريداري ڪرڻ وئي . ٻئي مهيني سندس
لنڊي ۽ پيٽ جي شادي ٿيڻي هئي . کيس پاڻ لاءِ ۽
ٻارن لاءِ ڪپڙا خريد ڪرڻا هئا . هن اها خريداري نه
ڪئي پر ڄڻ بي دلي ڄڻ اڻپوري ! هريش چيو ،
” رڪما ! اڃا نه ڪجهه پئسا بچيل آهن . پنهنجي لاءِ
هڪ سنبڊل جو نه ٿي وٺين ؟ “

” نه نه ، مون وٽ هڪ سنبڊل اڳيئي آهي ، “
رڪما زور ڏيندي چيو ، ” باقي بچيل پئسن مان پستو ،
باداميون ، اڪروٽ ، کاڇا ، ڏاڻن جو مڙ ، کس کس ۽
ڪشمش وٺي . سيءَ ڏاڍا ٿا پون . ڪاڪي لاءِ معجون
ٺاهڻ ضروري آهي . “

هريش حيرت مان رڪما ڏي نھاري، لنڊو شوڪارو
پرايو .

ڪپڙن جو بنبڊل ۽ پستن بادامين وغيره جو پڙو کڻي
ٻئي گهر ڏي موٽڻ لڳا ته اوچتو رڪما چيو ، ” ٻڌو
ٿا ! اچو ته ڪن پل لاءِ نيٺ ڪالونيءَ مان ٿي اچون . “

پهت له چوډ دهجي پيو آهي. " ڪاڪي جا پيلا ڏند
هڪ کن لاءِ سندس اڇين مڇن مان ليٽو پائي وري
لڪي ويا.

رڪما جي تن من ۾ چوڻ آڳ لڳي. ٿندي مان
پڇيائين، "ڪٿي رهندي آهي نوهالجي اها نئين
مياڻي؟"

"اڙي ڀرسان ئي نه رهندي آهي. نيڙ ڪالوليءَ
جي سترهين نمبر گهر ۾."

رڪما جي دل ۾ آيو ته ڊوڙ پائي هڪدم نيڙ ڪالوليءَ
۾ پهچي وڃي ۽ راڌيءَ کي چوڻيءَ کان چڪي چوي،
"ن جي ڌيءَ! ڪاڪو نههجو ڪهڙو مائت لڳي."

هو روز روز ٿي سندس غوشا مڊون ڪرين؟
ڀر دل جو سُر دل ۾ رهندي ويس. جئن نئن ڪري
دل کي آلت ڏيڻ لڳي، "پوڙهي جي ڦسي دل آهي."
جتي سڻيو ستابو ڏسندو آئي لار اڙ ڪندس.

پر اهڙو سور به ڪيسين سهجي؟ ڪاڪو اڪثر
راڌيءَ جي گهر ڪجهه نه ڪجهه کائڻ لڳو ۽ هڪ سڄي
ڀڳت جيان سندس ڳڻ ڳاڻڻ لڳو.

ارڪا استريءَ جي گهري ساهيڙي ٿيندي آهي.
رڪما راڌيءَ هتان ڪڏهن به شڪست کائڻ لاءِ تيار
نه هئي. دل ۾ سوچيائين، 'شيشي کي هيري جي
ڪٿيءَ سان ئي ڪپڻ گهرجي.'

رڪما ڪاڪي جي خاطر داري ڪرڻ لڳي. هاڻ

لاء ۾ مار ڪيٽ مان ٻاجھ وٺي اچجو. ٻائي! ڏوڏ
يڪرم ترءُ منهنجو پراڻو وار آهي. دوست اهو جو مصيبت
۾ ڪم اچي. بلا ٻاجھ وٺي اچڻ ڪر وڏو ڪم آهي
ٻاجھي آهي واديءَ کي ڏٺو ته چيائين، ڪاڪا! اهو ڏوڏ
نئون نه ڪري ويو! ٻائي! مون نه ڏاڍي آناڪالي
ڪئي. پر هوءُ چٻڙي پيئي. اصل ڇڏي ئي نه. ”
”نه چئو اڄ مال لال ڪاٺي آيا آهن؟“ رڪما
ويٺي ٻائي مان ٿور جوڙيو.

”نه نه، مال لال ڇا ڄا؟ بس، مڃي ٿي ته جيئن
پڙهون هيون، سوچي ۽ ڇو سڀو ڪم، ٿرڻ کڻي هئا
۽ انهن ڇو آڇا ۽“
”ڪي ڇو ڇو ڇو نه ڪي ٻي وٺي. واس مان اڪ
ڏاڪڻس.“

اٿي ڏانهن ليرن وقت ڪاڪو گرھ اڌ ڪالي، اٿي
 ٿڌو ٿيو. رڪما غصو روڪي نه سگهي. پڇيائين، ”اڄ
 به شايد رڏي ۽ وٿان ليرن ڪري آيا آهيو؟“
 ”نه نه، ليرن ڇا چئي،“ ڪاڪي جهڙن ڪمزور
 انگريزن سندس لڙڪندڙ مڃڻ سان ولجڻوئي ڪرڻ
 لڳيون، ”ڊاٽر ٿورڙي مٺائي ڪالي آيو آهيان. رڏي
 ئي بيمار ٿڌا آيو هو. چوري اصل ضد ڪري پيلي.
 آها ها ها، ڇا نه سڪالو، ڇا نه قرب السرا منهنجي
 اٿڪار ڪندي به نه ٿي چڪيون ميڙياڪ جون ۽ نه
 چار پڙا ڪارائي ٿي ڇڏيائين. هه... هه... هه... هه...“

طرفان ايندو؟، هو دل ئي دل ۾ سوچڻ لڳو.
ٻارن سڀي سنڀري اسڪول وڃڻ جي تياري ڪئي.
رڪما نيرن تيار ڪرڻ لڳي. نپمنداس ساڳو سڄي
وٺي اچڻ لاءِ مارڪيٽ ڏي روانو ٿيو ۽ هونئن
کان البت دير سان ئي واپس وريو. اڃا تائين سندس
چهره ئي هڪ پيانڪ خاموشي ڇانيل هئي.
”اچي نيرن ڪريو، ڪاڪا!“ رڪما رنڌڻي مان
آواز ڏنو.

”ضرورت ڪانهي.“ ڪاڪي ٿوري ۾ ورائيو.
”ڇو سک نه آهي؟“ هریش اڻڄاڻ بڻجندي پڇيو.
”مان نيرن ڪري آيو آهيان.“
”جڏهن گهر ۾ نيرن تيار هئي ته هزار مان نيرن
ڪري اچڻ جو ڪهڙو ضرور هو؟“ هریش جي آواز
سختي هئي.

”هزار مان نيرن ڪير ڪري آيو آهي؟“ ڪاڪي
جي اڙڪندڙ سفيد مڇن هيٺان مرڪ بکڻ لڳي.
”نڏهن هتي ٻيا ڪهڙا مائٽ آهن توهانجا؟“

”اڙي، تون نه ناحق وهلور پيو وڃين،“ ڪاڪي
جي مڇن مان ليٽا پائيندڙ مرڪ هاڻي ٽڪري ٽروار ٿي،
”ديوان حڪومتراءِ اکين جو آپريشن ڪرايو آهي. سو
مان سندس حال احوال وٺڻ لاءِ سندس گهر ڏي ٿڙي
پيس. هوءِ سندس ننهن آهي نه.... ڇا نالو اٿس....
ها رات ئي.... رات ئي - ان چيو ڪاڪا! اڳوڻو ۽ اسان

پائٽيا ۽ چار پائٽيون هيون. هريش سيني ۾ وڏو هو.
 هريش جو پيءُ معمولي پگهار تي سنڌي ماستر هو. ان
 ڪري سندس ڪٽنب جي مالي حالت اسٽر رڪڻ لاءِ
 ٿيڻداس ٿيندي هئي. ڪمائي سندس حوالي ڪندو هو. سم
 نه هو ٿيڻداس جي ٽياڳ ۽ ادار دلي ۽ چر ٿل هو جو
 سندس ٽيئي پائٽيا مٿس ڪري، سرڪاري
 نوڪرين کي وڃي لڳا ۽ سندس چارئي پائٽيون شادي
 ڪري سٺن گهرن ۾ وڃي سڳي ٿيون.

هريش جي ماءُ ۽ پيءُ جي دوست بعد جڏهن هيءُ
 گڏيل ڪٽنب ٿيو تڏهن ٿيڻداس هريش سان گڏ رهڻ
 جو ئي فيصلو ڪيو جو نه ٿي پائٽين مان هريش کيس
 وڌيڪ پيارو هو ۽ هريش به هر دم سندس اون رکندو
 هو. هيءُ گذريل زماني جون پائٽيون هيون. هائي
 ٿيڻداس جو اهو آب تاب نه رهيو هو. نه سندس اها
 سرڪاري رهي هئي، نه جراني! پيريءَ جي ماڻو
 سندس ڪارن وارن جو فصل کائي ڇت ڪري وئي
 هئي. وٽس، سندس ڪٽنب پئاليءَ تي چڻ هڻ ڪري
 جڏار هو ۽ وڇڙن جي پنج جيان سندس اڀيون وڪڙيل
 مچون هائي ڪورڙي جي لعل جيان جهڪي، اڙڪي
 پيون هيون.

صبح جو هريش، رڪما ۽ ٻارن سميت هيٺ آيو
 ۽ ڪاڪي جي چوري تي گذريل رات جهڙي گهٽ ۽
 سٺ ٿي لائين. 'گل ڪاڙهي ان بوسا ڪاٺوءَ ڪهڙو

چئي رهي هئي. هريش معمولي ڪلارڪ هو. هن
موانڪائيءَ جي زماني ۾ اڻائي سؤ کن مان نون پائين
جو گهر هلائڻ مڪمل شيخ پڇاڻي هئي.

رڪما پتڪڙيءَ ڪوشيءَ کي سيني سان لڳائي
سمهي پيئي. هريش جا اُڪل نستا وڇار وري بالڳڙا
پاڻ لڳا.

اڄ سندس ڪاڪو نينداس پيرس آهي؛ پر جڏهن
هو جوان هو تڏهن سندس شان نرالو هو. هو ڊويزنل
فارميسٽ آفيس ۾ هيڊ ڪلارڪ هو. سندس زبردست
نه چا، لنڊا وڏا آفيسر به سندس سلامتي ڀريندا هئا.
ڀڳوان کيس غضب جو عقل ۽ حرمت بخشي هئي! وڏن
وڏن آفيسرن جي سامهون به جڏهن ڪو پيچيدو معاملو
اڀندو هو ته ان کي سلجهائڻ لاءِ هو نينداس سان ئي
صلاح مصلحت ڪندا هئا. تن ڏينهن نينداس جو پگهار
گهڻو ڪونه هو. پر پگهار کان وڌيڪ کيس سوکڙيون
پاڳڙيون ملنديون هيون — فروتن جا ٽوڪرا، ماڪيءَ جا
شمشا، شڌ گيهه جا ٿين، سڳداسي چانورن جون ڳوٺيون
۽ ڪڏهن ڪڏهن ولايتي شراب جون بوتلون پڻ.

نينداس شاديءَ جو سک ڪونه ماڻيو. وهانو ڪنهن
مهنو ڪن پوءِ سندس زال بستري داخل ٿي ۽ تن مهنن
جي لاڳيتيءَ بيماريءَ بعد ڀرلوڪ پڌاري. نينداس اڳي
شادي نه ڪئي. سندس سارو — موه پنهنجي وڏي ڀاءُ
(هريش جي پيءُ) جي ٻارن ۾ وڃي سمايو. کيس ٽي

ڪٿي ڪڏهي آهي. هريش بيزاريءَ مان ٻڌو، ”ڇو رڪما،
ڪاڪو مٿي ڪو نه آيو ڇا؟“
”ڇو نه آيو ته مان هيڪ ئي سمجهندس.“ آواز ۾

رڪمائيءَ لاپرواهي هئي.
”هڏيءَ گهٽ ۾ نه هيڪ سمجهندو؟“
”هڪي ڇاهي؟ بيمار ٿيندو ته ڊاڪٽر ڇا نه کيس

لڙوئي ڀڙا ٻڌندا؟“
”رڪما...!“ هريش جو غصو ڄڻ اڀارڻ لڳو،
”ڪاڪو حق ئي ڏڪاڻن ڪندو ٿو رهي... لڳندو
سائين وڙتاءِ سڙو ٿاڻي. پوءِ نه ته ٿو ڪي هن جي پيريءَ
ڇو نه بحال ڪرڻ ٿوري.“

رڪما مٿي ڇو جواب ٿو ڪر سان ٿورو، ”غور ڪر
نوعان جو ڪاڪو ٿاڻي، مڃيندو ٿو ته آهي.“
”پوءِ ٿو سائين پيري ڇڏيو ورتاءِ ڪرڻ لڳي؟“
”مان به سندس ڪٿڙن ڪٿڙن ٿو ٻڌان ٿو ٿوري ٿوري
ڪرڻ؟ هر شيءَ تي سڏ...“

”ٻڌو، ٻار سان ٿيندو آهي، رڪما!“
”مگر اهڙي ڪٿڙي شيءِ آهي ڇا مون...“
”ٿوري ٿوري ٿوري ٿوري ٿوري ٿوري ٿوري ٿوري...“
”ڪٿڙي ٿوري ٿوري ٿوري ٿوري ٿوري ٿوري...“
”ڪٿڙي ٿوري ٿوري ٿوري ٿوري ٿوري ٿوري...“

”ڪٿڙي ٿوري ٿوري ٿوري ٿوري ٿوري ٿوري...“
”ڪٿڙي ٿوري ٿوري ٿوري ٿوري ٿوري ٿوري...“
”ڪٿڙي ٿوري ٿوري ٿوري ٿوري ٿوري ٿوري...“

④ پاندي پراڻو - واٽ ننگين

مئي مهيني جي هڪ اداس رات! واٽ منڊل ۾ هڪ عجيب گهٽ ۽ اڻ سمجهي. ٿارا چڻ مڙا مڙا پئي لڳا. رستن جون بجلي بتيون چڻ جهوٽا کائي رهيون هيون. وٽن جا پن چڻ اڌ مٽا ٿي چڪا هئا.

گهر جي گڏ ٿي ميرن بسترن جي لائين لڳي پئي هئي، جنهن تي هريش جا پنج ٻار سمهيا پيا هئا. چوڏهن سالن جي لندو، ٻارهن سالن جي گوپي، اٺن سالن جو ڪندن، ڇهن سالن جي راڻي ۽ ٽن سالن جو راجو. ٽي بسترا اڃا خالي پيا هئا. ٻه هڪٻئي جي ڀرسان. هڪ هريش لاءِ، ٻيو رکما لاءِ... ۽ باقي ٽيون سڀني بسترن کان دُور، گڏ جي هڪ ڪنڊ ۾ ڪاڪي لپينداس لاءِ.

هريش ٽيڪي کي ٽيڪ ڏئي، ٻيا ڪنهن مطلب جي اوندھ ڏي ٺهاري رهيو هو. سندس ٽڪل نستا وڇاڙ چڻ سڄ ۾ رڙ هيون پاڻي رهيا هئا. ڀرپشان چهرو، وڙيل اڀوڙا وار، سست نگاهون!

رکما ٻارهن مهينن جي معصوم ڪوشيءَ کي هنج ۾

لڙت هئي! هنه. هيءُ ڇوڪرا پاڻ کي سهجھن ڇا ٿا؟
ويھاري ڇوڪري اگر سادي سودي سنجھ واري آهي
نه کيس ڳنوار ۽ ڳولائي سڏو ٿو وڃي پر جيڪڏهن
مٿسبل ۽ فارورڊ ٿي بڻجي نه کيس ڪو نه ڪو لشب
لڳايو ٿو وڃي!

لنڊر شوڪارو پري هن ڇوڙف لھاريو. سڄو ڪمرو
پراڻين پوئين ۽ ڌرمي گرڻن سان ستيل هو. هڪ پستڪ
کڻي هو ۽ بنا اٿلائڻ لڳي. ٻن پيلن پنن جي وچ ۾
گلاب جو گل دٻجي سڪي ويو هو. چيپائيل گل هٽائي
هن پڙهڻ شروع ڪيو. ڪٿا هئي ستي ساوٿريءَ جي.
ورثاٽ هو نارد ۽ ساوٿريءَ جي واد وواد جو! نارد
ساوٿريءَ کي ستين سان واده نه ڪرڻ لاءِ سمجھائي
رهيو هو: ”ساوٿري، ستين جو چيون ڪال باقي
صرف هڪ سال آهي. ياد رک، جي تون پنهنجو ضد
نه ڇڏيندين ته هڪ سال بعد توکي وڌو ورت پاڻو
پوندو.“

پر ساوٿريءَ جو من نه لڏيو. دريڻا سان وراڻيائين،
”رشي راج! جڏهن منهنجو من هڪوار ستين کي
ٻئي مڃي چڪو آهي تڏهن ٻئي ڪنهن پرش جي ڪلپنا
ڪرڻ به مون لاءِ مھاپاپ آهي.“

هوءُ سراپجي ويئي. ستين ئي هر ڪه هارڻ بعد
ٻئي پرش جي ڪلپنا ڪرڻ به ستي ساوٿريءَ لاءِ
مھاپاپ هو ۽ پر هوءُ... هوءُ ڪيترن پرشن جي ٻئي-روپ

د کيس دم جي تکليف آهي!
 ۽ جو روح ڪنهن لڳو. ڇا سندس قسمت ۾
 لکيل آهي؟ هن دل کولي رنو ۽ جڏهن روئي
 ٿي تڏهن کيس وري پيرس پيءُ ۽ پرائين
 نوان آيو. انسان جي وس ۾ ڇاهي؟ سڀ
 ڪم آهي. ڇا به هجي، ترم انوسار پتي
 د پوتا سمان آهي. پوءِ هو چاهي لڄ هجي
 شرابي هجي يا جوئاري، لولو هجي يا لنگڙو!
 ڪوڙهڻي پتيءَ کي سواڪار ڪيو، گذاريءَ
 تراشڻ سان لائون لڏيون، انسوا يا لنگڙي پتيءَ
 ڪئي. اڄ به ڀارت اهڙين استرين کي پوڄي
 پوءِ جو انڪار ڪري؟

ندي سوچيندي ساوٿريءَ جي اکين ۾ گو بند
 اُڀري آيو. گهنڇيل پيلي پيشاني. ڏنڌ ۾ ٻڌل
 هڏين جو تابوت خاموش، ملول، اجهائل
 ڪلپنا ٿي ڪلپنا ۾ ساوٿريءَ، ستي انسوا
 ۽ گذاريءَ وانگر گو بند جي شيوا شروع ڪئي.
 ند سهڪي رهيو آهي ۽ هوءِ سنيءَ ۽ شرڌا سان
 زن کي مالش ڪري رهي آهي وڻڊ
 .. ڊاڪٽر اسپتالون دوائون راتين جا
 نيٽ شيوا بيماريءَ کي شڪست ڏئي، گو بند
 اُٿيو. ساوٿري اول صحيح معنيٰ ۾ پتني بڻي
 هڏ ماس جو چنچل گڏو سندس گود ۾

جو چڪر ڳڻندو رهيو. هاڻي ڳوٺند جو وارو هو. ان
ڏينهن ساوڙي ڳير وٺي، آڻي جا سوڄي وڃي
ڇڏي. نه هن ساڙهي بدلائي، نه وار سنواريا.

’آوسيءَ ۾ قسمت نه، رڳو صورت ئي نظر اچي!
هن ڪو به سينگار نه ڪيو ۽ جڏهن ڪڏهن ڪير
ڳير مڃائڻ لاءِ ٽاڪيد ڪيو تڏهن سندس ڳالھ مڙمار
پڙ ڪو ڪاڌو. ”مان شادي نه ڪندس، بابا!“

ڪڏهن ڪي جيٽ لاوا جي لپس آڻي. ساوڙيءَ
سڏ ڪندي چيو، ”منهنجي قسمت ئي ڦٽل آهي، بابا!
انهن ڀائڪي لاشن ڀرسان نه ڪريو.“

ڪڏهن ڪو جواب نه ڏنو. جڏهن هو ڳوٺند ڪي
وٺي اچڻ لاءِ ڳير کان ٻاهر نڪتو تڏهن ساوڙيءَ جي
اڳيان مان سالوڙا آڻي پيو. اندر جي آڱ جڏهن آڻين
۾ لڙهي وئي تڏهن هن آڻي ڪڍڻا بدلايا. ڳير مڃايو.
کيس پنهنجي پيرن ڀتا ٿي ڦاس آيو. اڳر سندس
شادي نه ٿي نه مرنه ڪالبره نه ڪڏهن ڪي آڻا ڪي
شادي نه ملندي.

ساوڙيءَ ان ڏينهن ڪو نه ڏٺو، نه ڪيو. هڪ
طوفان ڇاري هو سندس اندر ۾ ... ۽ جڏهن
ڳوٺند جي شڪل ڏٺي تڏهن ان طوفان جو سندس
ڪي چيٽون چيٽون ڪري ڇڏيو. رڌ ڇهرو ...
مندڙ اکيون .. هڏاڪن پوري ٿي چڙهيل جهڙيءَ
له. ... ماسيءَ سج ٿي چيو: ڇوڪرو اڪثر بيمار ٿو

کيس دروازي ٽائين اٿڻا آئي. چنڊر هائو ويو مگر
 هوءِ در وٽ بيهي کيس ٽڪيندي رهي. ڪيترو نه
 سادو سوڌو آهي چنڊر.... وري جهلملائڻ لڳو
 شيش محل!.... کانپور.... چنڊر.... بئنڪ.... دروازي
 وٽ بيٺي ئي ساوٿريءَ اجهل آندو ڇان اڪيون ٻوٽيون....
 کانپور جو هڪ ننڍڙو مڪان.... هوءِ ڏاڍي ۾ ليٽي
 اوسڙو ڪري رهي آهي.... چنڊر اڃا بئنڪ مان
 موٽيو ڪونهي.... سندس وياڪل نظرون ڊر ۾ اٽڪيل
 آهن.... اونهو! هيءَ بئنڪ جي نوڪري به عجيب
 مصيبت آهي.... سياري جي رات ٿي چڪي آهي پر
 ڪم پورو نٿو ٿئي.... اوچتو ڪنهن سندس پيشانيءَ
 تي سرد هٿ رکيو. ڪير.... چنڊر؟

چرڪ ڀري ساوٿريءَ اڪيون کوليون. چنڊر نه پر
 ڪشيد هو. ”هين در تي بيهي ڇا پيئي ڪران؟“
 آواز ۾ ڪيڏي نه پيڙا هئي!

”جي... جي... ڪجهه به نه....“ ساوٿري ڏٺو
 هائي وائي. پاڻيءَ جو لوڙو ٽال آڻي پيءُ کي ڏنائين.
 پهرن ئي پاڻي وجهندي ڪشيد ٿل آواز ۾ چيو،
 ”چنڊر نه هڃيو.... چيائين: چوڪري حد کان وڌيڪ
 مشنبل آهي.“

ساوٿريءَ ڪجهه نه ڪچيو.

....

....

....

موهن، هرايش، ارڇن ۽ چنڊر! ميري - گو - رائيڊ

هو ان في حقوقي "تاورتي" اشرني جالولي و كشي
 بر پنج هزاره نيل جي سولي كاله شيني

"مائي، مائي، کٽس هيءُ گراڙر ليڪ آهي؟
 آهي، ونگرو ڪو لڙي نه پيا هئا؟
 جوتِي کٽس نه آهيءَ ڪاڻو لاواڙن ۾ لڳاءُ."
 سائريءَ توڙي دروازيءَ تان اتي، اچ چنڊر
 ايندو جو صابرو جي شڪ به ڪلاڪ آهي.
 ڏهن - ٽي الڱ پگهار.

۱۔ ساوڙي ۽ اڄ ماڻھون ٺهري سينگار ڪيو هو، کيس ٻارو
 وٺي آيو هو ۽ ان ائين ٺاڙڪ چئي پوڻاڪ ٿي، هو ڪنهن
 نه ڪنهن شين جي ڇڙ ڪري ۽ پاڻ ڳهٽ ٿيڻ لڳي ۽
 ڪڏهن ڇڏو ڪڏهن سان ڪڏهن ڇڏو ڇڏو ڇڏو
 ساوڙي ۽ سڌو ماڻھن ڪو ڪري ۽ ٻي ٻي لڳل
 جيئن ٿي روري ۽ سرڪ مڙهي ۽ ڪٿي ڇڙي ٿي
 ڪٿي ۽ سرڪ ڇڏو ڇڏو ڇڏو ڇڏو ڇڏو ڇڏو
 ڇڏو ڇڏو ڇڏو ڇڏو ڇڏو ڇڏو ڇڏو ڇڏو ڇڏو
 ڇڏو ڇڏو ڇڏو ڇڏو ڇڏو ڇڏو ڇڏو ڇڏو ڇڏو

اے ذہین ساتھی! ماروزیہ کا کسر
 جلدی، چندر چھی نامہ و بی سائیں
 گروہ، پینچین، تان چالا، کس، دیو، بار
 ذہین، لاری، مرگ، مرھی، دیو، دیو، دیو
 سائیں، پانچ، پانچ، پانچ، پانچ، پانچ

ساوڙيءَ ٿڌو ساهه کڻي وڌيڪ زور سان اکيون
ٻوليون .

بهڻيءَ ... هريش ... ساڙهين جو دڪان ... شاهي رستا
... اوچيون عمارتون ... سمنڊ جو ڪنڊارو ...
پر اڇاڪ شمع اڄهامي وائي. شيش محل ۾ وري اونده
اٿلي پيئي . ساوڙي چرڪ ڀري اٿي کڙي ٿي. ڪهري
۾ رات گهسي اٿي هئي ۽ سندس سامهون ڪشچند
بينو هو . خاموش ... مايوس ... پريشان ...
” ٻا... ٻا...!“

ڪشچند جي اکين ۾ آنسو ٿري آيا . ڀريل گلي
سان چيائين ، ” مائٽي نه ٿي سگهي ساوڙي ! هريش
چيو ته ڇوڪري تمام سادي آهي . اصل ڳولائي ...
ڳنوار ...“

ساوڙيءَ جو سر ڇڪرائجي ويو !

.....
سپنن جو شيش محل هڪوار وري جڳمڳائڻ لڳو .
ساوڙيءَ جي نيٽن ۾ هاڻي ارڃن جو عڪس اُڀري آيو .
ڪانسٽبل ارڃن ... حاڪي وردي ... لال پگڙي ...
ڇمڙي جو پتو ... لنڊو ڳورو بوت ... وات ۾ سيٽي ...
اجمير جا پڪا رستا ... سوڙهيون گهٽيون ... اونها
کوهه ... پهاڙ ۽ ريتيلا ميدان ... پر اهو شيش محل نه
واڙيءَ جي گهر وانگر ٻهي پيو جڏهن سندس دڪي
پيءُ ماسيس کي ٻڌايو : ” ڇوڪري جي ماءُ پورا پنج

ڪر ڪندو آهي. اڍائي سؤ کن ڪمائيندو

جي پلو سان مٿو ڍڪي، ساوٿريءَ ڇانهه جي
۾ سندس هٿ ڏڪڻ لڳا. اڄ سندس امتحان
قدمن سان هوءَ ڪمري جي ڀرسان پهتي ته
پگهر جون بولدون هڙي آيس، لڱڙ، وسامو
پي ٿيل نسي رکي، ست ڏيئي هوءَ ڪمري
ڪري آئي جن اندر دم گهٽجي رهيو هوس.
سنيه مان سڏيس، ”ساوٿري...!“
ٿريءَ جا قدم فرش ۾ جهي ويا.

اڃاري آهي، ”ڪشچند چيو. جواب ۾
صرف هريش جو ٺهڪ ٻڌو. هوءَ سهنجي وئي.
من ۾ پاڻ کي ڦڪارڻ لڳي: ’اوه، ايتري
بي؟ استرو سنڪوچ؟ ڪنڌ کڻي هريش کي
نه سگهيس! هاڻي نه هؤ... هؤ منهنجو...‘

ٿري ٻاهر اڱڻ ۾ آئي. اندران ڪمري مان هريش
ن پيءُ جي ٺهڪن جو آواز سندس پيڇو ڪندو
ٿوري دير بعد وري آواز آيو: ”سا...و...ٿري...!“
ل اڱڻ جي هوا ۾ اولهو ساهه کڻي، هوءَ ڪمري
ڏي. پڪو ارادو ڪيائين ته هاڻ هريش کي
چٽائي ڏسندي. پر اندر پهچنديئي سندس نظرون
ڇڻ بدوان هيٺ جهڪي ويون. ڏڪندڙ هٿن

وٽر گهرائجي ويئي . دروازي جي اوت ۾ پاڻ لڪائي
ڊٻي جو پٿو سنڀالي ، هن عجيب ڍنگ سان ڪنڌ
جهڪائي ڇڏيو . موهن زوردار ٺهڪ ڏنو - ”پائي واه !
هيءَ نه جهڙي نئين ڪنوار....“

نئين ڪنوار؟ ساوٿريءَ جي نس نس ۾ گويا ڳاڙهيون
ڪمليون سرڪڻ لڳيون . هن ڊوڙ پائي . سهڪندي
سهڪندي گهر پهتي . ڇائيءَ تي هٿ رکيائين . اوه ،
دل اڏو زور سان ڇو ڌڙڪي رهي هئي؟ سر ۾ مان
ايترو پگهر ڇو ٿئي رهيو هو؟ پلنگ تي ليٽي پنهنجو
منهن وهائي ۾ لڪائي ڇڏيائين پر سندس لولڊڙين
جون نسون وڃنديون رهيون . اوف ! اڃانڪه کيس هيءَ
ڇا ٿي ويو؟ گهاٽل هرڻيءَ وانگر هوڊ بستري تي
لچندي ٿڪندي رهي پر کيس آرام نه آيو . پلنگ تان
اٿي هوڊ رنڌڻي ۾ آئي . پٺت جي ننڍڙي ڳڙڪيءَ مان
ڪملا جي گهر ڏي نهارايائين . ڪملا گلابي ساڙهي پائي
ٽيار ٿي رهي هئي ۽ موهن اُٽوليءَ مان چئي رهيو هو ،
”جلد ڪر ڪملا ! ستين بجي فلم شروع ٿي ويندي.“
ساوٿريءَ ٻار ٻار موهن کي ڏٺو ، ڪملا جي گلابي ساڙهيءَ
کي ڏٺو ، دروازي وٽ پينل ٽانگي کي ڏٺو ۽ لنڊو
شوڪارو پري هيٺ ويهي رهي . چاهه ٿي کير جي
ٻاٽي رکي ، گوڏن ۾ ڪنڌ لڪائي ، سوچ جي اتاهه
ساگر ۾ غوطا کائڻ لڳي.... موهن .. ساوٿري ... نئين
ڪنوار ! ’ڇا منهنجي شادي موهن سان....؟‘

سوچيندو هو. هنجي نظر ۾ ساوٽري سهڻو ۽ سياڻي ٿي
چڪي هئي. چنڪل ۽ الهڙپڻ بدران هو منجهس گنيرو
۽ سنجمر ڏسڻ چاهيندو هو. جڏهن ساوٽري ٻارن وانگر
چلڻ لائي ڪنڊي هئي تڏهن هو کيس گيان جون ڳوڙهه
ڳالهائون ٻڌائيندو هو. جڏهن هو ڪيل ماشي ۽ چرچي
مذاق لاءِ مڃاندي هئي تڏهن ڪشمنڊ کيس ڌرمي
گرتن جي اپڏيستن سان من ماري جي نيڪ صلاح ڏيندو
هو. ان طرح ساوٽريءَ جا آڏا ۽ ارمان گلاب جي نفيس
پنڪڙين وانگر ڌار ڪ پوئين ۽ پستڪن جي پيلن پٺن ۾
ڊبجي سڪڻ سڙڻ لڳا.

زندگيءَ جا اڪيھ پتھر پورا ڪري ساوٽري ڪنهن
سنڌ جو انتظار ڪري رهي هئي. هو جوان ٿي
چڪي هئي پر سندس سوانس ۾ بهار جي سرهاڻ بدران
ڇڻا گگر جو واس ۽ اجهڙيل اگر بتين جي رک ڀرجي
چڪي هئي. گهر جي چؤڊهاريءَ ۾ بند رهڻ سبب
هو به ٻاهرين دنيا کان به اڻڄاڻ هئي. بيحد سوچيندي
به هو سمجهي نه سگهندي هئي ته سندس جيون جي
نهر چوه ڇڏي، پاڻيءَ جي ڏسي ۾ پنهنجو وڃڻ ڇو
وڃائي رهي هئي؟ پنهنجي ڪمري جي ڌري کولي
هوءَ ٻار ٻار سامهون نه ڏي ٺهاري هئي، جنهن جا
پن ڇٽندا ٿي ويا، ٿارون ٿنڀون ٿي ويون. ساوٽريءَ
جانو ٿي نه آخر اها سڙ نه سڪل ٿڙ ۾ بدلجي ويندي.
مگر هڪ ڏينهن اچانڪ ان جو ڳڻ جي ڪتاري

⑤ هڪ ساوٽري-پنچ ستيوان

ساوٽري جالي ۾ ڪا اڀاڻ هئي. ٻن سالن جي ارستا
 ۾. ٽي ماءُ جي ممتا ڪا محروم ٿيڻ پيس. ڀڻ ڪيچند
 لوڪريءَ سان ڪي ڀاڱو رهندو هو. ساوٽريءَ ماسيءَ جي
 پاڻو هيٺان ٿي پروڙش پالي پر ماسيءَ جي سيني ۾ ماءُ
 جي دل ڪٿي؟ وڃاري ساوٽريءَ ٻالڻ جي ڇنڇل
 ڏاڪن ٿي گهيرڻا سان قدم رکندي، هڙائيءَ جي
 شيش مٿل ۾ پير پائو پر ان اولڏائي شيش مٿل جو ڀر
 ڪرڻي ڪنهن هڪ کن لاءِ به پيار جي شمع نه ڄاڻي
 سڀين جڳمڳائيندڙ عڪسن بدران ان مٿل جو شرف
 شيشر ٻڌيندي، اندر ۾ اولده جو اوڙو سانڍي، روشنيءَ
 جي چوڙهي ٿروروي لاءِ اُتر ڪندو رهيو.

ڪيچند حذر ڦٽل ڪيو ٿڌس ساوٽريءَ ماسيءَ
 جو پاڻو ڇڏي پيئي ساهه ۾ وٺڻ لڳي پر پيءُ وٽان
 به هڪ اعز پيار نه پائو ڇٽوڻ لاءِ هوءَ پاسي هڻي
 ڄاهندي هئي ته ڀڻ ڪس ڀاڱي سمجهي پيار ڪري
 پاڻ الڙ ٿينگريءَ جيان رهي؟ ڀڻ سندس انگل آڙا
 سڀ ڪس ٻار ٻار پڙچائي. پر ڪيچند ڪجهه پڙهي

” بڪان ڪرڻ ٿو. سورهن آڻا سچ ٿو چوان. واٽين
هون زمينون ۽ جايون اوهين ڦهائي ويٺا آهيو. سندن
مومن اوهين کان ويٺا آهيو. واٽيا هليا ويا. پناهگير
آيا. انهن کان ڳرايون مساڙيون اوهين اڳاڙي رهيا آهيو.
انهن کي ونگار ۾ اوهين وهائي رهيا آهيو. انهن جي
ٻاڙهين ڳڻڪين چوران سان ”

” بدتميز بي حيا نالائق ! زبان بند ڪر.
” زبان بند نه ڪندس. پاڪستان اوهان وڏين ڀڳن
لاءِ بڻيو آهي ۽ نه ڪ اسان مسڪينن لاءِ ”
” تنهنجي اها مجال ! اڙي خميسا، هن ڪوريءَ
جي ٻي کي لتون هڻي ٻاهر ڪڍ. ”

ڄمن اڃا به وڏيري کي وڌيڪ ڪجهه ٻڌائڻ ٿي
چاهيو پر ان کان اڳ خميسي کيس پنهنجن فولادي هٿن
۾ ڇڪڙي کڻي اوطاق کان ٻاهر اڇليو. ” سوئر جا ڦرا
سائينجن جي شان ۾ اٿڏي گستاخي ! ”

ڄمن ڪينهرڙي وانگر وڃي زمين تي ڪريو نه مٿس لتن
ڇرو ڪارو شروع ٿي ويو. اکين اڳيان انڌيرو ڇانئجي
ويس. اوطاق جي اندران اڃا به گارمن جو ڌوڙيو وسندو
رهيو. ” ڪوريءَ جا پٽ ! اڄ اوطاق کان ٻاهر ڪڍايو
ٿي مانءِ پروري وات مان اکر ڪڇيو اٿيئي نه اصل ڳوٺ
مان ٿڙائي ڪڍندوسانءِ. ڪٿو ڪنهن جاءِ جو ! ”

ڪپڙن کان ڌڌڙ ڇنڊڻدي، جڻن ٿي ڄمن ٿڙندو ٿاڙندو
اٿيو تن تي محسوس ڪيائين ته واٽين کان اڳ سندس
بهشڪار ٿي چڪو هو. ... (آڪٽوبر ۱۹۵۰ع)

ڏند ٺڙي ڀيرو، ”ميان، آهي ته وڙار جا ماڻهو هئا.
لنڊن جي رٿم کائي گوروئي وٺندا. کين ڪراچيءَ بڻجڻ
نه ڏي. ٻيڙي رٿم موڪليندڙ ٻيڙي ...“

وڙار جي ماڻهن وٽان جيڪا لڙنگي ملندي، ان
هي جنهن کي پوري ڄاڻ هئي. وڏيري جي چالاڪيءَ
کي ڇڪ ڪاٽيندي چيائين، ”سرڪار، ٻلا پنڊراڻن رٿين
جي منالي پنڊرهين آگسٽ تي گهرائي هيو.“
”پنڊرهين آگسٽ تي؟ مولڪي نه ياد ڪراي.“

”ها لاءِ گهرائي هير؟“
”سائين، جشن وقت ٻڌائين پر جيڪا منالي ورهائي
هيو، اها گورو ڇوان.“

”واه ڙي واه! نرون نه عجيب چوڻت آهن.“
وڏيري نه ٿا ڪري ڀيرو، ”ميان، اها منالي مون
اڪيلي نه ڪول ٿاڏي هئي. پاڪستان ٻڌڻ ڀرڻ
هرو. ان لاءِ منالي ڏيڻا لڏينجو مذهبي فرض هو. پاڪستان
مان وڏر مولڪي نه پر سڀني کي ٿاڏو مليو آهي.“

جنهن کي چڙش وٺي وارو سر تي الائي ڪٽڙو چٽو
سوار لڳس. واڪڙ ڪري چيائين، ”اسان کي ڪٿار
ٿاڏو مليو آهي؟ ڏاڏو ڏاڙي پنڊ تي وارو؟ ٻيڙي
چونڊي نه هلائي ٿي وئي ... ههه! ميڙن سرڪس
شامل ٿي، اس، آه، بڪ م اسين وڙيون واڪا ڪندا
رهيا سين؟ توڙين ...“

”هان هان، هيءُ بڪين ڇا ٿو؟“

جو کيل ٿورو ئي آهي. جنهنڪي سڏو وٺو هجي سو
بيهي، باقي ٻين جو ضرور ڪونهي.“

”ميان، تنهنجو دماغ ته ليڪ آهي نه؟“ وري خان
ڌمال ڪڍيس، ”هت هلائڻ اسان مسلمانن جو ڪم ناهي.
خواه مخواهه ڇو ٿو پاڻ کي خراب خوار ڪرين؟“
”اڙي پٽهين به ڪڏهين ڀڪوڙن جو دڪان ڪڍيو؟“
”ٻي ٻوڪ ڏنو،“ پنهنجي لکن جهڙي ڪرت ڇڏي هن
ڪني ڪم تي اچي ڪريو آهين!“

”لوڪي ڪهڙي گل ميان محمد خان!“ نئين ڍڪ
اچايو، ”ٻڌو ڪونه اٿيئي - ڪوري، مت ٿوري...“
ميڙم تهڪڙو مڇي وارو. جنم بيهڻ ششدر ٿيو. هو
ڪجهه ڪڇي ئي ڪڇي ان کان اڳ چوٿين چٽي هڪل
ڪئي، ”اٿارو هن ڪوريءَ جي اچي ڪي. پنهنجي
دين ايمان سان گڏ اسانجو به ٿو دين ايمان ٻڙي.“

ميڙم هو هو مڇي وٺي. جنم گهٻرائجي هت جوڙي
چيو، ”وارو منهنجو ڪهڙو ڏوهه؟ وڏيري صاحب جو
حڪم آهي. مان حڪم جو بندو سو...“

”وڏيري جو حڪم آهي؟“ وري خان تعجب مان
پڇيو، ”ڇڱو تون بند ڪر دڪان. اسين پاڻي وڏيري
سان فيصاو ڪندا سين.“

ٻي وڏيري جي اوطاق تي جڏهن سڀني ڳوٺاڻن
سالار صاحب جو ’اسلام خطري ۾‘ وارو لنبو وعظ ٻڌو
۽ بهشڪار واري لاسڪير جڏهن سندن سمجهه ۾ آئي

ٽي واٽيا هتي اٽڪيا پيا آهن. هاڻي سندن واپار بند ڪيو.

”ضرور ڪيو، ڄمن ڇاڻي ٿاڻي ڇيز، ”مگر قبلًا اهو ڪم نه ڏاڍو ڏکيو آهي.“

”باڪل ڏکيو ناهي. اسين انهن واٽين جو بائڪاٽ ڪنداسين. سمجهين ٿو نه؟ بائڪاٽ معنيٰ بهشڪار يعني واٽين کان سودو وٺڻ بند ڪرڻ؟“

”باڪل نيڪ، باڪل نيڪ.“

”پر ان ڪم لاءِ مهنا لڳي ويندا. ان ڪري فوراً اهو ڪم شروع ڪرڻ گهرجي ۽ ها، اول توکي ئي ان ڪم ۾ هٿ وجهڻو آهي. ٻڌو اٿم ته تون حلوائڪو دڪان هلائي سگهندين. ڇا ڇا بڻائڻ ڄاڻين؟“

ڄمن گهڙي ڪن لاءِ سن ٿي ويو پر پوءِ هڪدم پنهنجي پڳ ٺاهيندي چيائين، ”حضور، حلوي ۽ ميسوءِ کانسواءِ ٻيو سڀ ٺاهڻ ايندو اٿم. پڪوڙا، پڪوان، جليبيون، رٿوڙون“

”بس بس، نه نيڪ آهي. تون حلوائڪو دڪان کول. هيءُ چارئي جڻا تنهنجي مدد ڪندا. چڱو، اوهين پنج ٽي هينئر وڃو. ها، پر ڏسج دڪان سڀاڻي کان ئي ضرور چالو ٿئي نه ته پاڻ سمجهين ٿو!“

ويچاري ڄمن کي ڏيکار لڳي ويو. سوچيائين: ”مون عمر هلايو آڏاڻو سو هاڻي حلوائڪو دڪان ڪرڻ

انهن چئن ٻارن جي چوٽاريءَ ڀرسان هڪ منجھيءَ تي
شيرواني، چوٽيدار ڀاڄامي ۽ ڇنڀا ٽوپيءَ سان ميان
عبدالحق ويٺو هو ته بيءَ منجھيءَ تي وڏيرو صاحب.
ڄمن جي عبدالحق سان به واقفيت هئي. مئٽرڪ ۾ چار
دفعن ٽائپس ٿيل عبدالحق، ٿورا ڏينهن اڳ ڳوٺ ۾ تشدد
گاردس جي ڀرتي شروع ڪئي هئي. ڄمن به ان ۾ شامل
ٿيو هو. رات جو ڏهين کان ٻارهين بجي ٽائين 'هپ
هپ' جون هونگارون ڪري، 'ڇپ - راس' چئي
ڳولائڻ مٿان رعب ڄمائڻ ۽ مجاهدن خواه غازين کي
واٽين ۽ ڪاٺرن جي خلاف پڙڪائڻ تي سندن خاص
شغل هو. ان لاءِ هر هڪ کي روز چار آنا ملندا هئا.
سڄ پڇ ته هندن جي لڏپلاڻ جو خاص سبب تشدد
گاردس جي 'هو هو' ئي هئي، جا مالدار هندن جي
ڀڄي وڃڻ بعد از خود بند ٿي وئي.

هڪ لنبرو سلام ورائي، ڄمن ڪاٺ جي بند وانگر
ٽڙو ٿي پيهي رهيو. وڏيري کيس کيڪاريو، "اڄ اڃ
ڄمن! اچي ويهه..."

وڏيري جي کيڪار سان ڄمن جي جان ۾ جان آئي.
جتي لاهي هو چئن ٻارن سان گڏ ٿڌي تي ويهي رهيو.
وڏيري سالار صاحب کي چيو، "اڄهو، هيءُ ئي اٿو
اهو شخص."

"مان ته کيس اڳيئي سڃاڻان. ڪن ميان ڄمن، نون
ڀاڻ سمجهي سگهين ٿو ته ڪنهن نهايت ضروري ڪم

① بوشڪار

آراضيءَ جو ڳوٺ هونئن ئي لڏڙو، ويتر هندن
 جي لڏ پلاڻ پڇاڻان ته ڇڻ وٺڻ بڻجي پيو. ان هوندي
 به اڃا هندن جا ويهارو کن گهر اُتي هئا ۽ ڳوٺ جو
 سمورو واپار به هندن جي هٿ ۾ هو.

ڳوٺ جي اولھ طرف ڪڇيءَ جي لنڊن وٽن جي
 پٺيان ڇڪي ڪورين جا گهر هئا تن مان هڪڙي ۾
 جمن ڪوري به رهندو هو. گهر ۾ ڪل پنج ڀائي
 هئا. ڀاءُ، جوڻس ۽ ٽي ڀاءُ. لڏ پلاڻ کان اڳ جمن جڏهر
 پنهنجي آڏاڻي تي سڄو ڏينهن هڻوڪ ڪندو هو جڏهر
 مس مس پيٽ ڦوٽ کان ٿورو ئي ڪي وڌيڪ ڪمائي
 سگهندو هو پر هاڻي نه ساڳو روئيءَ لاءِ به کيس واجهائڻ
 پوندو هو.

هڪ ڏينهن جمن جڻ پنهنجي آڏاڻي تي 'پنج-
 ست' ڪري رهيو هو تڏهن خميسو سندس گهر گهڙي
 آيو. هو ڳوٺ جي وڏيري گل محمد خان جو خاصخيلي
 هو. خميسي کي ڏسي جمن هڪدم اُٿي ڪڙو ٿيو
 سندس آءُ ڀاءُ ڪندي، کيس منجهيءَ ئي وهاري ڇڏي.

په ټولن جو منځن لټي وټو. پاڪر ڏرو لټي وټو، مگر
عڪڙر ڪٽو لټي، ڏرو لټا سان چٽائين، ”پر مان توکي
وڃڻ لڌ ڏهنديس. ڏس، مان لٽنجي ماء آهيان. توکي
ماء جو چيو مڃڻو لټي ڀرلڌو.“
”نو منڃڻا ٻائو...“

”ٻائون جو عيال لٽ ڪر. ڏس، دادوءَ ۾ لٽون
شاء اسڪول ڪٿو آهي. توکي اُتي لټي پڙهڻو ڀرلڌو.
اسن ۾ اڏي اُتي اُتي وڃنداسين. ڇا سمجهين...؟“
... ۽ سندس مٿي مٿي ٻائون ٻولڻي ڀولڻي
ڏٺو ۽ وٺي ڀڄي...
(ڊسمبر ۱۹۴۹ع)

۽ ٺٺ هڪ ڏينهن اُسر جو پاسي واري گهر مان آهيءَ جو
روڊن ٻڌي مان سهڄي ويس ته گوپ گذاري ويو. روبرو
وڃي ڏٺو ته گوپ جو لاش گوڏن تي رکي امڙ وار کولي،
ڇائي پئي، ورلاپ ڪري رهي هئي، ”اڙي، روهه ۾
رولي وئين مٽيءَ ماءُ ڪي. جهڙو هئين لهڙو ئي سٺو
هئين. مٽيءَ ماءُ لاءِ ڏي ته هئين.“

مان ٽپرس مان ڏانهنس نهاريندو رهيس. سهڄي نه
سگهيس ته هڪ استريءَ نه نه هڪ ماءُ جي
دل ڇا ٿيندي آهي؟

ڪجهه ڏينهن کان پوءِ امڙ جي گهر ويس. سندس
رواڻا رڙڻا گهڻي قدر بند ٿي چڪو هو. ڏٺو ته هوءُ
گوپ جا ڪپڙا ته ڪري ٺاهي جوڙي پيٽيءَ ۾ رکي
رهي هئي. ڪڏهن ڪڏهن سندس اک مان ڪو لڙڪ
اڙي وڃي ٿي انهن ڪپڙن تي پيو. مون چپ چاپ
سندس پير ۾ ويهي چيو، ”امي، روءِ نه. بس، جيڪا
ڀڳوان جي مرضي!“

هن مون کي چڪي ڪٽي ڇائيءَ سان لالو. سڏڪا.
پريندي چيائين، ”روئيندس ڇو؟ تون آهين ته مون لاءِ
سيڪجهه آهي.“

پوليءَ جي پالو سان پنهنجا لڙڪا گهي پڇيائين،
”ڪيڏانهن سنڀرو آهين؟“

”حيدرآباد ٻئي هفتي اسڪول ڪٿا آهن.“

ڪهڙو؟ ” ٻيو رستو ته ڪو به ناهي.
” ڇو ته تڪڙو نڪتل نٿو ٿيڻا. سڌا ڪنڊي ڇيائين،
” ائين ٿو ٿيڻا. ائين ٿو ٿيڻا. ٻڌايو ته ائين ٿيڻا ڇيائين
” ٿو ٿيڻا؟ ” ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا.
” ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا.

” ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا.
” ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا.
” ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا.
” ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا.
” ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا.

” ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا.
” ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا.
” ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا.
” ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا.
” ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا.

” ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا.
” ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا.
” ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا.
” ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا.
” ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا. ٿو ٿيڻا.

هن جي جهري تي هيڊ هارجي وئي. ٻا ڪجهه چوڻ
 هي اندرئين ڪمري ڏي اشارو ڪيائين. اندر وڃي
 ڏٺو ته ڪوپ ڪٽ تي چادر هيٺان ڦٽڪي رهيو هو. شايد
 ان وقت ئي ڄاڳيو هو ۽ چادر مان منهن ٻاهر ڪڍڻ لاءِ
 هڪ ڀير هلائي رهيو هو. مڙن سڀني وڃائي ڇڏيو،
 ”گوڙو، اٽ اٽ! ڏس، مون ٿو لاء ڪهڙا سٺا رالڊڪا
 آندا آهن.“

جڏهن ئي هنجي جهري تان چادر لائڻ نه رڙ ٺڪري
 ويو. ڪل ڪانهي ڪيتري ڏار امت بڻجي سندس منهن
 ڏي ٺهاري ڇڏيو رهيس. اوه، هنجي شڪل ڪهڙي نه
 پوائتي هئي! سڄو منهن ڇڪه ڇڪه لڳو پيو هوس. مٿي
 جا لهر گھنڊيدار وار ڪسي ويا هئس ۽ سفيد بي لور
 اکين جي ڪنڊن تي گھائر روڻ ڇمي ويو هوس.
 ”مون ڀٽ ڀٽ ڪئي، “امي....“

جواب ۾ رڳو امڙ جا سڏ ڪا ٻڌڻ آيا. ڀاري قدمن
 سان مان گهر موٽي آيس. ڀاڙيءَ ٻڌاير نه ڪجهه هفتا اڳ
 ڳوٺ ۾ وڏي ماما ٺهلي هئي. ڪوپ به ان جو شڪار
 ٿيو هو.

ڪجهه ڏينهن بعد وري امڙ وٽ ويس. هوءَ آڳاٽ
 ۾ ويهي گولگا ڳوڙا ٻاڙي رهي هئي. ڪوپ سندس
 ڳوڙي تي لپيٽيو پيو هو. مان ڇپ ڇاپ وڃي سندس
 ٻار ۾ ويس. ڪن ترسي ڇير، ”امي، ڀلا هٿن روٺڻ رڙڻ
 مان ڪهڙو فائدو؟ اشور جي آمر آڏو ڀلا ڪير اچي

ڏيکيا پري ڪو ڳوڙهو ڳاڙيائين. صرف ايترو چيائين
 خط پٽ جو جواب جلد ڏيندو رهجي. "امتحان جا
 دل ۾ طوفان آيو. رکائيءَ مان چير، "امتحان جا
 ڏينهن آهن. مهرباني ڪري خط پٽ نه لکجو. اجاڻ
 پڙهائيءَ ۾ رڪاوٽ بولندو."
 منهنجي حيرت جي حد نه رهي جڏهن امڙ چير،
 "مير، جي ڏينهنجي اٿڙي مرضي آهي ته پوءِ امتحان
 لائين توکي خط نه لکندس."
 الائي ڇا ٿيو مولڪي؟ دل ڇڻ چيپانجي ٿي پئي
 سورجهر: "ڇا هيءَ ساڳي امڙ آهي؟ اڳ جي کيس آه
 جوان ڇا نه خط جي هڪ ست لاءِ ڪيڏاڻ نه آڙين
 نيزارون ڪري ها، ڪيڏا نه قسم وڃي ها!"
 نئل دل سان مان حيدرآباد ڏي وڃس.
 مارچ جي پوئين هفتي ڌاري منهنجا امتحان پورا
 ٿيا. گروپ لاءِ ڪجهه رانديڪا بريد ڪري مان گروپ
 ڏي آئيس. سورجهر: "اڳي رانديڪا گروپ کي ڏيئي
 اٿڙ کي صاف صاف چولندس. اٿڙ، ڀڳوان توکي پٽ جا
 پٽ ڏنو آهي. ٿاڻي مولڪي اجازت ڏي..."
 پر پوئ پٽجي، اٿڙ جو بيلو چيرو ڏسي
 ويس. مولڪي ٿي مڙڪي پٽيائين، "ڪنهن
 ڪا؟"
 سندس سوال جو جواب نه ڏئي چير،
 "ڳوڙو ڪٿي آهي؟ هن لاءِ رانديڪا آڏا اٿڙ."
 ۲۰

جي احوال کان سواء هن ان سڌيءَ طرح اشارو ڪيو هو
 جنهن مان سمجهيم ته اهڙو اميدواري هئي. منهنجي خوشيءَ
 جي حد نه رهي. نه ان ڪري جو منهنجي آسپس اٿس
 ڏيکاريو هو پر مونکي گرم فل سمٽ ملڻو هو.
 سياري جون موڪلون مليون ته مان ڳوٺ ڏي روانو
 ٿيس. اتي پهچڻ شرط خبر پيم ته اهڙي ڪڪو ڄائو
 هو. مان سڌو سندس گهر ويس ۽ واکو ڪري چيم،
 ”امي منهنجو فل سمٽ؟“

”هڪ نه پر ٻه“ هن بيحد خوشيءَ مان ورائيو.

چئي ٿي. ٻالڪو جو نالو گوپ رکيو ويو. ٻه فل سمٽ
 حاصل ڪري مان بيحد خوش ٿيس پر جلد ئي منهنجي خوشي
 مايوسيءَ ۾ بدلجڻ لڳي. ڌري ڌري محسوس ڪرڻ
 لڳس ته گوپ جي ڄمڻ کان پوءِ اميءَ جو ارواح مون
 کان ڇڏيو ٿي ويو. دادا نه چڻ پورو منهن ٿي نه
 ڏيندو هو. سندن اها بي رخي ڏسي بيحد ڏکي ٿيڻ
 لڳس. سوچيم: ’دنيا ڪهڙي نه مطلبي آهي! ڪجهه
 ڏينهن اڳ مان هنن جي نيٽن جو نور هوس پر هن ٻالڪو
 جي اچڻ بعد....‘

ايرڪا جي آڱ ۾ منهنجو سڃاهو ۽ سائنيڪو نسياءُ
 ڄاي رک ٿي ويو. مان وري صدي ۽ نثر بڻجي پيس
 جنهن هڪاري مونکي هنن جي نظرن ۾ ڪيرائي وڌو.
 سياري جون موڪلون ختم ٿيون. اهڙو کان موڪلائڻ
 ويس پر کيس ڪو خاص ڏک ڪونه ٿيو. نه رنائين، نه

ڪنهن نون پر بر هئڻن ڪنهن دل کي چڱو ڪو نه هئو.
 پر هاڻي جڏهن نون دنن کي ڇڏي نرو وڃين ٿڏهن
 انهن ٻنهي سمجهان نه پرائو، آخر نه پرائو آهي. ”
 هن جو ڪلڙ ٻرڇي آيو. ٻوليءَ جي ٻڌڻ سان ڳوڙها
 اڳهي زور ۽ مشڪل جي ڪوشش ڪندي چيائين،
 ”ڏانهن ڇو من نه ڪڍڙو آهي! ڏس اح ارسان دل
 جي اها اور اوري اتر جنهن جي شايد داد ٺهڻ کي نه
 سڏ نه هوندي“

هنکي اڃا نه ڪجهه چوڻو هو پر ٻاهر ٽالگي جي
 آواز سندس ڳالهه جو سلسلو ٽرڙي وڌو. ڪن بعد دادا
 اندر اچي چيو، ”اڙي، هيءُ ڇا؟ تو پوري روئي نه نه
 کاڌي آهي؟“ - پوءِ امڙ ٽي مين ڪري چيائين،
 ”ڳو ڳالهون ڪڍينءَ يا ويڇاري کي روئي به ڪاڻ
 ٿيندائين؟“

ان وقت اسان ٻنهي جون دليون ايترو نه ٻريل
 هيون جو ڪنهن نه دادا جي سوال جو جواب نه ڏنو.
 مون ٻائي اڇيل روئي ڪاٺي هڪ ڏوڪا ۽ اميءَ ۽ دادا
 جا ٻه ٻنهي چير، ”ڳو، آسڻ ڪجو.“
 هڪ وار وري اتر جي اکين ۾ آسڻ چلڪڻ لڳا.
 مون کي چاليءَ لائي، مڃندو مستڪ ڇسي چيائين،
 ”وڃ، پر مٺيءَ ماءُ کي نه وسارج.“

ان مهين بعد مون کي دادا جو خط مليو. هتان هتان

هيءَ منهنجي امڙ به وهر جي وسوڙل هئي. مون
ميس گهڻوئي سمجهايو ته مان نه درويش هوس، نه
ولياءُ. پر هن اصل نه سمجهيو.

لاچار ٿي چيم، ”امڙ، جي تنهنجي اها مرضي
نهجي ته مان ڏٺيءَ در پرار ٿنا ڪندس ته هو تنهنجي
گود ڀري.“

”سچو!“ انساهُ خوشيءَ وچان سندس چهرو اڳڪٿ
لڳو. پنهنجن ٻنهي هٿن سان منهنجا ڳل ڊٻائي چيائين،
”ڇڪڙهن تنهنجي آسپس لڳي ته توکي گرم سون
ڪوٽ لهرائي ڏيندس.“

منهنجي مالي ڪٽي اچڻ لاءِ هوءَ رنڌڻي ۾ ويئي ته
مان سوچڻ لڳس. ”هيءُ ڇا؟ هيتري جپ ٽپ، ڀات
پوڄا بعد اهو جائندي به نه سنسار اسار آهي، مالا جاري
آهي، هوءَ پنهنجي پيت جائي پت جي خواهش ڪي
روڪي نه سگهي آهي!“

ڇانورن جي ڳڻي وات ۾ وجهندي پڇيم، ”امي!
سچو ٻڌاءِ، مون هيءُ ڀات پوڄا جپ ٽپ ڇا لاءِ
ڪندي آهيان؟“

ڪنڌجهڪائي ڪا دير هوءَ چپ رهي. پوءِ جهيٽي
آواز ۾ چيائين، ”لعل توکان ڇا لڪايان؟ منهنجا هيءُ
ورث لير صرف لاءِ آهن ته ڀڳوان منهنجي گود
ڀري.“ ڪن ترسي وري چيائين، ”هر رستري ماءُ
بچڻ چاهيندي آهي. منهنجي من ۾ به اهائي اڀلاڪا آهي.“

حولي ڇو نالو ٻڌي. منجهڙو واس پاڻي پاڻي ٿيڻ
لڳو. پو. سوچيو ته جي غلط آگر چولندي وٺس ته پڙ
مٽائيءَ سان هٿ ڪٽڻو ٻڌندو. ان ڪري ٻاهر يون پڙ
رکي چيو، ”دادِي، آگر چولندڙ جي ڪا ضرورت
ناهي. منجهڙي دل چوي ٿي ته ٿلڻي هن سال ضرور
پاس ٿيندو پڙ حولي ڇو سڀر باد وڪڻ.“
قسم سان اٿي ڏينهن ڪس ٿلڻيءَ جي پاس ٿيڻ

جي ٿار ملي.
اٿي دٻي وري چيو ته مون وٽ آئي. ڏاڏي
ان ٿل مان پڇيائين، ”ڳوٺ ۾ پير الڌر ڪن ٻاغڙ؟“
مون سمجهيو ته ڪٿه به ڪن. الڌر ڪي چيو،
”الڌر.“

ان ڏينهن شام جو هن جو پردس ويل پتي اچي
گهر سڙڙو. بس پڙو ته سڄي ڳوٺ ۾ انواهه لڳائي و
ته مون ٿي ستن جي آسپاس آهي. ان ڪري منجهڙ
مڪ مان جيڪي ڪٽڻو اڪرندو سو سورهن آيا.
ٻاٻت ٿيندو.

اٿين بن واقع حد ڳوٺ جون اليڪ پورڙيون
مون وٽ ڪا به ڪا آس رکي ايندڙون هيون. مان
مٽائيءَ جي لالچ ٿي ڪن آسپاس ڪندو هوس ۽
انڌا ٿرڙا اڪثر هڻي وڃي هنڌ ڪندا هئا. ان
ڳوٺ جي زالن کي اڃا به ڪي وٺي ته مون ۾
ڪا غيبي شڪتي آهي.

ي پر پاڻ نٿو ڀرائي پر تون نه هوند آسپس ڪرڻ
جيڪر منهنجي من جي آس به اوس پوري ٿئي.“
واٽڙو ٿي ويس. چير، ”مان ڪو پير پيغمبر يا
سنت اولياءِ آهيان ڇا؟“

”ڇو ڪين! هيتريون ٻين کي آسپس ڪئي اٿئي.“
س، ڏاهو ٿي ۽. اڄ مون کي به آسپس ڪر نه.“
هنجي آواز ۾ اهڙي نه التجا هئي ڇڻ هوءَ مون کان
يڪ پني رهي هئي. عجب مان پڇير، ”ڇو ان ڇا
ٿئي؟ مون ڪنهن کي آسپس ڪئي آهي؟“

”ڇو هن تلسيءَ ماءُ کي.... هن جسودا کي....“
تڏهن سمجهه ۾ آيم ته قصو ڪٿان شروع ٿيو آهي.
عجيب ڳالهه اجاو و هم

مان ڪو سنت يا اولياءِ ڪونه هوس. اڃا ٻار ئي
هوس جو هڪ ڏينهن تلسيءَ جي ماءُ اسان جي گهر
گهڙي آئي. هٿ جون ٻه آڱريون ڪڍي چيائين،
”ڪڪا، هنن ٻن آڱرين مان هڪ آڱر نه ڪٽ.“

حيرت مان پڇير، ”ڇو ڇا ٿيو آهي؟“

اڀو ساه ڪڍي ورائيائين، ”سڀاڻي مٽرڪ جو نتيجو
نڪرندو. ويچارو تلسي به دفعا ناپاس ٿيو آهي. اڄ
هيءَ فال وجهي ٿي ڏسان ته هن دفعي پاس ٿيندو
ڪي نه. جيڪڏهن پاس ٿيو ته توکي حلوي جو سير
کارائيندس.“

ڪٿي رهي ڇڏيائين، ”ڇڏ ڇڏ، ڇڏو مارو! منهنجي
هون مطلب نه هون.“
مون هڪڙو ڦٽو هٿ هڻائي چيو، ”اهي، مون
سڀ سمجهيو آهي. اهو...“
هوءَ مون کي ڇڏي، لڪڙي لڪڙي اندر
ڪمري ۾ هلي وئي.
هاڻي ته هڪڪاري بگ ٿير نه منهنجو انڊرو سرڻ
آيا صديج هو. نه ايل سندس سان اندر وڃي، پٺيان
پٺيان سندس کلي ۾ هالڻ وڃي چيو، ”مونه
لڏڙو پاء ڪري.“
هن هالڻي شعبي مان ڇڻڪيو، ”اڃا به ڪرام
نه ڪيو.“
ڇوڪرواس ٺاهي، اهي! توهه نه اهوئي
ڇوڪرو ڇا ڪيو نه؟
پروڙ نه هوءَ من تي من ۾ ڪي رهي رهي
توڙي ڇاڪري مون ڇڏو ڇڏو. مون به
ٿي رهيو، ”اهي، توکي ڇڏو ڇڏو ڇڏو
”توهه نه ڇڏو ڇڏو آهي؟“
”ڇڏو ڇڏو آهي نه ڇڏو آهي، ڇڏو آهي؟“
”ڇڏو آهي نه ڇڏو آهي، ڇڏو آهي؟“
”ڇڏو آهي نه ڇڏو آهي، ڇڏو آهي؟“
”ڇڏو آهي نه ڇڏو آهي، ڇڏو آهي؟“

”پڇ .“

لڳڻ نه هوءَ ڪجهه چوڻ کان ڪيڀائي رهي هئي .
اڻ ٿڻ وڇان چير ، ”امي ، پڇ نه پلا .“

هوءَ شرمائجي ويئي . چپ کي چڪ پائي چيائين ،
”نه نه ڪجهه به ناهي ڪجهه به ناهي .“

”نه امي ، تون ضرور ڪجهه اڪائين ٿي .“ ضد
ڪندي چير ، ”ڏس ، توکي ضرور ٻڌائڻو ڀڙلڻو نه
مان وري ڪڏهن به توکي پنهنجو منهن نه ڏيکاريندس .“

هوءَ ڪا مهل سن رهي . پوءِ هڪڪندي پڇيائين ،
”ڇا تُو ڪڏهن سوچيو آهي ته توکي پنهنجو ڀاءُ هجي؟“

مان واڙو ٿي ويس . چير ، ”مون کي نه اڳيئي
پنج ڀائر آهن . پر هاڻي ته مان پنهنجو پٽ آهيان . پوءِ“

منهنجي اڀوجهائيءَ تي هوءَ چڻ پنهنجو ڀاڻ ۾ ٻڏي
ويئي . جهنگهلائي چيائين ، ”اوھ ، ڪجهه به ڪونهي
چير نه سهين ڪجهه به ڪونهي .“

پر من نه مڃيو . چير ، ”امي ، ڪجهه نه اوس آهي .“
مون کي گلي لائي چيائين ، ”نه لعل ، تون آهين ته
مون لاءِ سڀ ڪجهه آهي . وڌيڪ مون کي ڇا گهرجي؟“

هاڻي وڃي ڳالهه ڪجهه ڪجهه منهنجي دماغ ۾ ويٺي .
مرڪي چير ، ”اوھ ، هاڻي مون سمجهيو!“

”ڇا سمجهي؟“ البت چڙ مان پڇيائين . پر مان
ڪجهه چوان ٿي چوان اُن کان اڳ منهنجي وات تي

تن کي ڏسي هن روريءَ مرڪڻ جي ڪوشش ڪئي
 تاه تاه ڪري ڳوڙها سندس ڳلن تان ٻڙي آيا. مون
 سران لي پڇيو، ”امي، هيءُ ڇا؟“
 هوءَ مولڪي پاڪو پر پري زارون زار روڻ لڳي.
 سندس ڇٻڙي حالت ڏسي منهنجي دل به پرهي آئي.
 چئن تن ڪري وري پڇيو، ”پر امي، هن طرح روڻ
 جو سبب؟“
 پڇي هن م منهنجو منهن چيلي هن ٽڙڪندي چيو،
 ”پر نه تون منهنجو ڇوڙ ڇو نه ٿو مڃين؟ ... مان ... مان
 ٿوڪي ٻاهر وڃڻ نه ڏيندس.“
 مان چپ رهيس. ڪن ٿري هن چڻ ٻاڻ سڀالي،
 پوئل ڳلي مان چيو، ”پر ٿيڻو ڪيڙو ڏوه؟ تون
 وڃ، ٻي وڃ، سدا وڃ، پر ڏس، هن مٽيءَ ماءُ کي
 وساري نه ڇڏج!“
 مون کي چڻ ٻاڻائڻ ڇو وجهه مليو. چيو، ”امڙ
 ٿيڻا احسان ٻلا ڪيئن وساري سگهندس؟“
 ”ڇرو ڇورو“ مولڪي حاڪي ڇماڪ هڻي چيائين
 ”ڪڏهن ماءُ به پٽ تي احسان ڪندي آهي؟“
 ائين چئي هوءَ مون کي وري چاليءَ سان لائي منهن
 منهن چمڪ لڳي.
 ڪا ڌار اسن ٿي چپ رهياسين. اوچتر هن
 ”هڪ ٻالھ پڇان؟“

پرسان پلتي ماري ويهي رهندو هوس. جڏهن هوءَ
اڄهڻ آندو ڇان اکيون ٻوڻيندي هئي ڏهن مون تي به
ڇڻا ڪو غيمي خمار چڙهندو ويندو هو. ٻوڇا پوري
ٿيڻ تي هوءَ اول منهنجي مٿي تي آسيس ڇو هٿڙو
گهمائي مون کي چڙا امرت ڏيندي هئي ۽ ان کان پوءِ
تي پايءَ جي گهريل شيءِ کڻي ايندي هئي. سندس
نرمل ۽ سٻاجهو سڀاءُ مون کي موهي ڇڏيندو هو.

مان پنهنجو گهڙو وقت سندس گهر ۾ ئي گهاريندو
هوس. منهنجن ڀائرن مان ئي ڪڏهن به اعتراض نه اٿاريو
ڇو ته هوءَ مون کي پٽ وانگر پيار ڪندي هئي ۽ منهنجا
سڀ اٽڪل آرا سهندي هئي. هونئن ته مان نهايت شيطان
۽ ضدي هوس پر هنجي سنيهه سبب ڏينهنون پوءِ
وٽس سٻاجهو ۽ سانتيڪو ٿيندو.

آخر اهو ڏينهن به اچي ويو جڏهن مون کي هن کان
وڇڙڻو پيو. ان ڏينهن هوءَ بيحد اداس هئي. پر مان
به ڇا ٿي ڪري سگهيس؟ مون انگريزي ٿي درجا پاس
ڪيا هئا. ڳوٺ ۾ وڌيڪ تعليم جو بندوبست ڪونه
هو، ان ڪري منهنجن ڀائرن مون کي حيدرآباد موڪلائڻ
جو فيصلو ڪيو. منهنجي خوشيءَ جي ڪا حد نه رهي.
پر هن کي دڪ وڙهي ويو. دادا (هنجو پتي) به ان
ڏينهن بيحد ملول پئي نظر آيو.

شام جي وقت سهي سنيري سندس گهر وٽس نه
ڏٺم ته هوءَ ڪنڊ ۾ ويهي سڙڪا پري رهي هئي.

٤٠٧
٤٠٨
٤٠٩
٤١٠
٤١١
٤١٢
٤١٣
٤١٤
٤١٥
٤١٦
٤١٧
٤١٨
٤١٩
٤٢٠
٤٢١
٤٢٢
٤٢٣
٤٢٤
٤٢٥
٤٢٦
٤٢٧
٤٢٨
٤٢٩
٤٣٠
٤٣١
٤٣٢
٤٣٣
٤٣٤
٤٣٥
٤٣٦
٤٣٧
٤٣٨
٤٣٩
٤٤٠
٤٤١
٤٤٢
٤٤٣
٤٤٤
٤٤٥
٤٤٦
٤٤٧
٤٤٨
٤٤٩
٤٥٠
٤٥١
٤٥٢
٤٥٣
٤٥٤
٤٥٥
٤٥٦
٤٥٧
٤٥٨
٤٥٩
٤٦٠
٤٦١
٤٦٢
٤٦٣
٤٦٤
٤٦٥
٤٦٦
٤٦٧
٤٦٨
٤٦٩
٤٧٠
٤٧١
٤٧٢
٤٧٣
٤٧٤
٤٧٥
٤٧٦
٤٧٧
٤٧٨
٤٧٩
٤٨٠
٤٨١
٤٨٢
٤٨٣
٤٨٤
٤٨٥
٤٨٦
٤٨٧
٤٨٨
٤٨٩
٤٩٠
٤٩١
٤٩٢
٤٩٣
٤٩٤
٤٩٥
٤٩٦
٤٩٧
٤٩٨
٤٩٩
٥٠٠
٥٠١
٥٠٢
٥٠٣
٥٠٤
٥٠٥
٥٠٦
٥٠٧
٥٠٨
٥٠٩
٥١٠
٥١١
٥١٢
٥١٣
٥١٤
٥١٥
٥١٦
٥١٧
٥١٨
٥١٩
٥٢٠
٥٢١
٥٢٢
٥٢٣
٥٢٤
٥٢٥
٥٢٦
٥٢٧
٥٢٨
٥٢٩
٥٣٠
٥٣١
٥٣٢
٥٣٣
٥٣٤
٥٣٥
٥٣٦
٥٣٧
٥٣٨
٥٣٩
٥٤٠
٥٤١
٥٤٢
٥٤٣
٥٤٤
٥٤٥
٥٤٦
٥٤٧
٥٤٨
٥٤٩
٥٥٠
٥٥١
٥٥٢
٥٥٣
٥٥٤
٥٥٥
٥٥٦
٥٥٧
٥٥٨
٥٥٩
٥٦٠
٥٦١
٥٦٢
٥٦٣
٥٦٤
٥٦٥
٥٦٦
٥٦٧
٥٦٨
٥٦٩
٥٧٠
٥٧١
٥٧٢
٥٧٣
٥٧٤
٥٧٥
٥٧٦
٥٧٧
٥٧٨
٥٧٩
٥٨٠
٥٨١
٥٨٢
٥٨٣
٥٨٤
٥٨٥
٥٨٦
٥٨٧
٥٨٨
٥٨٩
٥٩٠
٥٩١
٥٩٢
٥٩٣
٥٩٤
٥٩٥
٥٩٦
٥٩٧
٥٩٨
٥٩٩
٦٠٠
٦٠١
٦٠٢
٦٠٣
٦٠٤
٦٠٥
٦٠٦
٦٠٧
٦٠٨
٦٠٩
٦١٠
٦١١
٦١٢
٦١٣
٦١٤
٦١٥
٦١٦
٦١٧
٦١٨
٦١٩
٦٢٠
٦٢١
٦٢٢
٦٢٣
٦٢٤
٦٢٥
٦٢٦
٦٢٧
٦٢٨
٦٢٩
٦٣٠
٦٣١
٦٣٢
٦٣٣
٦٣٤
٦٣٥
٦٣٦
٦٣٧
٦٣٨
٦٣٩
٦٤٠
٦٤١
٦٤٢
٦٤٣
٦٤٤
٦٤٥
٦٤٦
٦٤٧
٦٤٨
٦٤٩
٦٥٠
٦٥١
٦٥٢
٦٥٣
٦٥٤
٦٥٥
٦٥٦
٦٥٧
٦٥٨
٦٥٩
٦٦٠
٦٦١
٦٦٢
٦٦٣
٦٦٤
٦٦٥
٦٦٦
٦٦٧
٦٦٨
٦٦٩
٦٧٠
٦٧١
٦٧٢
٦٧٣
٦٧٤
٦٧٥
٦٧٦
٦٧٧
٦٧٨
٦٧٩
٦٨٠
٦٨١
٦٨٢
٦٨٣
٦٨٤
٦٨٥
٦٨٦
٦٨٧
٦٨٨
٦٨٩
٦٩٠
٦٩١
٦٩٢
٦٩٣
٦٩٤
٦٩٥
٦٩٦
٦٩٧
٦٩٨
٦٩٩
٧٠٠
٧٠١
٧٠٢
٧٠٣
٧٠٤
٧٠٥
٧٠٦
٧٠٧
٧٠٨
٧٠٩
٧١٠
٧١١
٧١٢
٧١٣
٧١٤
٧١٥
٧١٦
٧١٧
٧١٨
٧١٩
٧٢٠
٧٢١
٧٢٢
٧٢٣
٧٢٤
٧٢٥
٧٢٦
٧٢٧
٧٢٨
٧٢٩
٧٣٠
٧٣١
٧٣٢
٧٣٣
٧٣٤
٧٣٥
٧٣٦
٧٣٧
٧٣٨
٧٣٩
٧٤٠
٧٤١
٧٤٢
٧٤٣
٧٤٤
٧٤٥
٧٤٦
٧٤٧
٧٤٨
٧٤٩
٧٥٠
٧٥١
٧٥٢
٧٥٣
٧٥٤
٧٥٥
٧٥٦
٧٥٧
٧٥٨
٧٥٩
٧٦٠
٧٦١
٧٦٢
٧٦٣
٧٦٤
٧٦٥
٧٦٦
٧٦٧
٧٦٨
٧٦٩
٧٧٠
٧٧١
٧٧٢
٧٧٣
٧٧٤
٧٧٥
٧٧٦
٧٧٧
٧٧٨
٧٧٩
٧٨٠
٧٨١
٧٨٢
٧٨٣
٧٨٤
٧٨٥
٧٨٦
٧٨٧
٧٨٨
٧٨٩
٧٩٠
٧٩١
٧٩٢
٧٩٣
٧٩٤
٧٩٥
٧٩٦
٧٩٧
٧٩٨
٧٩٩
٨٠٠
٨٠١
٨٠٢
٨٠٣
٨٠٤
٨٠٥
٨٠٦
٨٠٧
٨٠٨
٨٠٩
٨١٠
٨١١
٨١٢
٨١٣
٨١٤
٨١٥
٨١٦
٨١٧
٨١٨
٨١٩
٨٢٠
٨٢١
٨٢٢
٨٢٣
٨٢٤
٨٢٥
٨٢٦
٨٢٧
٨٢٨
٨٢٩
٨٣٠
٨٣١
٨٣٢
٨٣٣
٨٣٤
٨٣٥
٨٣٦
٨٣٧
٨٣٨
٨٣٩
٨٤٠
٨٤١
٨٤٢
٨٤٣
٨٤٤
٨٤٥
٨٤٦
٨٤٧
٨٤٨
٨٤٩
٨٥٠
٨٥١
٨٥٢
٨٥٣
٨٥٤
٨٥٥
٨٥٦
٨٥٧
٨٥٨
٨٥٩
٨٦٠
٨٦١
٨٦٢
٨٦٣
٨٦٤
٨٦٥
٨٦٦
٨٦٧
٨٦٨
٨٦٩
٨٧٠
٨٧١
٨٧٢
٨٧٣
٨٧٤
٨٧٥
٨٧٦
٨٧٧
٨٧٨
٨٧٩
٨٨٠
٨٨١
٨٨٢
٨٨٣
٨٨٤
٨٨٥
٨٨٦
٨٨٧
٨٨٨
٨٨٩
٨٩٠
٨٩١
٨٩٢
٨٩٣
٨٩٤
٨٩٥
٨٩٦
٨٩٧
٨٩٨
٨٩٩
٩٠٠
٩٠١
٩٠٢
٩٠٣
٩٠٤
٩٠٥
٩٠٦
٩٠٧
٩٠٨
٩٠٩
٩١٠
٩١١
٩١٢
٩١٣
٩١٤
٩١٥
٩١٦
٩١٧
٩١٨
٩١٩
٩٢٠
٩٢١
٩٢٢
٩٢٣
٩٢٤
٩٢٥
٩٢٦
٩٢٧
٩٢٨
٩٢٩
٩٣٠
٩٣١
٩٣٢
٩٣٣
٩٣٤
٩٣٥
٩٣٦
٩٣٧
٩٣٨
٩٣٩
٩٤٠
٩٤١
٩٤٢
٩٤٣
٩٤٤
٩٤٥
٩٤٦
٩٤٧
٩٤٨
٩٤٩
٩٥٠
٩٥١
٩٥٢
٩٥٣
٩٥٤
٩٥٥
٩٥٦
٩٥٧
٩٥٨
٩٥٩
٩٦٠
٩٦١
٩٦٢
٩٦٣
٩٦٤
٩٦٥
٩٦٦
٩٦٧
٩٦٨
٩٦٩
٩٧٠
٩٧١
٩٧٢
٩٧٣
٩٧٤
٩٧٥
٩٧٦
٩٧٧
٩٧٨
٩٧٩
٩٨٠
٩٨١
٩٨٢
٩٨٣
٩٨٤
٩٨٥
٩٨٦
٩٨٧
٩٨٨
٩٨٩
٩٩٠
٩٩١
٩٩٢
٩٩٣
٩٩٤
٩٩٥
٩٩٦
٩٩٧
٩٩٨
٩٩٩
١٠٠٠

⑤ هڪ اسٽري - هڪ ماءُ

هوءَ مولڪي ڏاڍو پائيندي هئي. اسڪول مان موٽندو هوس ته گد گد ٿي گود ۾ پري، مٿو چمي، آلو خرچي ڏيندي هئي. ڇمپل ڦاٽي پوندو هوم ته پيرن مان پنهنجو ڇمپل لاهي، مون کي پارائيندي هئي. لائق سان سلپٽ ڀڄي پوندي هئم ته ان جو خرچ به پاڻ پريندي هئي. اسان جي گهر سان لڳو لڳو ئي هو سندس گهر.

وڃاريءَ کي شادي ڪئي ڇهه سال ٿيا هئا پر اڃا سندس گود نه ڀري هئي. شايد اهو ئي سبب هو مون لاءِ هن جي اُسير سنيھ جو. پر مان به نه کيس ڏاڍو پائيندو هوس. ڇاڪاڻ ته بالڻ ۾ ئي قهري ڪال، منهنجي ماءُ مون کان کسي ورتي هئي. بابو به لوڪريءَ سبب اڪثر ڳوٺ کان ٻاهر گذاريندو هو.

هوءَ نهايت ترمشت هئي. هر روز سڄ اُڀرڻ کان اڳ ڪپڙن سوڌو سنان ڪري پاٽ پوڄا ڪندي هئي ۽ نهايت مٺي ۽ مالڻي سر ۾ ڀڄن ڳائيندي هئي. تن ڏينهن

(Individualistic) زندگيءَ ۾ ڳولھڻ سان ئي مان ٿا ڪي
 سنڌ جون ڪهاڻيون آهن، جي آئينو آهن ليڪڻ جي
 سپاءَ جو. ننڍي هوندي ڏنل نظارا ۽ دل جي ويجهو
 آيل انسان سندس ذهن ۾ ائين زنده آهن جئن عمر ڪوٽ
 ۾ مارئيءَ جي اڳيان ملير جون جهوپڙيون ۽ ماروڙا.
 ”هڪ ساوٿري - پنج ستيوان“ ڪهاڻي مولڪي گهڻي
 وڻي. ڪلاڪ نموني، بنا بقرار بازيءَ جي هيءَ
 ڪهاڻي پارٽي سنسڪرتيءَ جي هڪ اهڙي حساس
 حصي (Sensitive Spot) جي اصليت ظاهر ٿي ڪري
 جنهن جي آڙ ۾ اسان پنهنجي اڌ آدم کي وڌا لڳ
 ڏيئي قيد ۾ رکيو آهي. هيءَ ڪهاڻي بنگال جي پُرسرام
 ۽ بن قول جون سڪون ٿي لاهي.
 گوورڌن مکيه طور شاعر ئي آهي. ويجهڙائيءَ ۾ فلمن ۽
 رنگ منچ تي رڌل هئڻ سبب سندس لاهو روپ به ڪن
 کان ڪي قدر اڪي ويو آهي. پر سندس ڪي شعر
 سنڌي ساهتيه ۾ هميشه ساه سان سانڍيا. سندس ڪيترا
 شعر انسائيڪلوپيڊي جي بهترين سنڌي شعرن مان آهن.
 هن ناٽڪ به لکيا آهن ۽ هيءَ ڪهاڻيون پڙهندي مولڪي
 احساس ٿيو ته هن ۾ ڪهاڻي ڪار بطور جون به وڏيون
 قوتون آهن. هنن ڪهاڻين ۾ جي گوناگون پلاٽ ۽ زندگيءَ
 مان ورتل ڪردار آهن اهڙا سنڌيءَ جي ڪنهن
 ڪهاڻي ڪار وٽ وري ملندا. اڪثر ڪهاڻيون پيار ۽
 سنيه سان پڙيل چرڪرين ۽ اڪيلائپ دور ڪرڻ لاءِ

• گوورڌن پنهنجون ڪجهه ڪهاڻيون ڪٿي توهان وٽ
 آيو آهي. هُو اڪثر توهان وٽ ايندو آهي. ڪڏهن
 ڪلاڪارن جا جهنڊ وٺي، جي سنگيت نرتيه ۽ ناٽڪ
 دواران توهان کي وٺرائيندا آهن، ڪڏهن سنيما جي
 پردي تي سنڌي فلمن دواران، جن ۾ اڪثر گيت
 گوورڌن جا ئي هوندا آهن.... ۽ ڪڏهن هُو پنهنجا سوز ڀريل
 گيت ۽ لڙڪن ڀيل ڪهاڻيون ڪٿي به توهان وٽ ايندو آهي.
 توهان کيس شخصي طرح ڏٺو آهي الائي نه! ڊگهو
 سنهو سرير، منهن تي اڪثر مرڪ يا ٺوڪ. ڪڏهن
 ٺوٺا ٻڌائيندو، ڪڏهن ٽون راڳن جون ٺڪون آلاپيندو
 ڪڏهن گرپ ۾ ستل گيتن جون سٽيون ڳڻيائيندو. اهو
 سڀ ٺڌهن جڏهن هُو وڃي دوستن ۽ ساٿين سان هوندو.
 پر جڏهن هُو اڪيلو پنهنجو پاڻ سان هوندو آهي ته
 بيحد گهير، خيالن ۾ ڪوهيل، دنيا کان بيخبر هوندو آهي.
 اُتوقت هُو آسمان مان ٿارا مڙيندو آهي ۽ ڌرتيءَ تي ان
 گلاب جا گل، مگر آهي به وقت پئي هُو گيتن ۾ پوئي
 توهان کي ڏيئي ڇڏيندو آهي ۽ وٽس بچندي آهي
 آڪاس جي اونده يا گلاب جا ڪنڊا!

گوورڌن جا به گيت مون کي بيحد وڻندا آهن ۽ زندگيءَ
 جي پيچيدن رستن تي اڪثر مان انهن کي ڏيئي وانگر
 پنهنجي جيءَ ۾ جڙڪائيندو آهيان:

چنڊ! لهي ٿون مون وٽ آءُ،

آءُ پريندس تنهنجي دل جو، ڪارو گهرو گهرو گهاٽ!

پانڊي پوراني جو سلسلو

۹	۱۔ ڪوڪ اسٽري - ڪڪ ماء
۲۷	۲۔ ڪوڪ اسٽري - ڪڪ ماء
۴۰	۳۔ ڪوڪ اسٽري - ڪڪ ماء
۵۵	۴۔ ڪوڪ اسٽري - ڪڪ ماء
۷۰	۵۔ ڪوڪ اسٽري - ڪڪ ماء
۸۳	۶۔ ڪوڪ اسٽري - ڪڪ ماء
۹۸	۷۔ ڪوڪ اسٽري - ڪڪ ماء
۱۲۰	۸۔ ڪوڪ اسٽري - ڪڪ ماء

PANDHI PURANO - ڪوڪ اسٽري

Short Stories

by: GOVARDHAN

KOONJ: Bombay.

Rs: 2-50

پڙهڻي ڀرائو

واٽ ڏيکڻ

ڪهاڻين جو مجموعو

مڌر آلاپ" جا -
۾ سندس "ورق"
۽ ٻي چڻي ڏسي
ز واهڻ جي تلاش ۾
موجب رچناڪار جي
س ٺهي موه جي
اهي جيڪو نه صرف
چنا تي چاڻيل آهي.

نيام جڻسنگهاڻي

گورو ڌن مڪيو باڻي

گوورڌن ڀارڻي ”رات جي خاموشيءَ ۾ بيسريءَ جي
سچندڙ محض شاعر ڪونهي. ڪجهه سال اڳ ”ڪوليج“ رسالو
ڏيکاري ۽ ڄاڻ ڪجهه حقا) پڙهي سندس نثر جي دهشت، تڙا
پڙهڻ ۾ سندس حساس دل اظهار جي ڪنهن صحيح ۽
هي. ۽ ان دوران سندس وڃڻا ۾، وڃڻا گرم جي پڙ ڪرڻ
شخصي چوڻي: شخصيت ۾ هليل آهي ئي بلڪ ڄاڻا سڀ
مدد بخشي ۽ عيان آهي. پر پوءِ اهو موه ڪوورڌن کي پيارو
سندس جذبي ۽ ٻوليءَ تي حاوي آهي بلڪ سندس سموريءَ

پـانـڌ ي پـراڻو

واٽ نـئـين

ڪهاڻين جو مجموعو

مڌر آلاپ“ ڄاڻان
۾ سندس ”ورق“
۽ ٻي چئني ڏسي
ز واهڻ جي تلاش ۾
موجب رچناڪار جي
دش نجي موه جي
آهي جيڪو نه صرف
چنا تي چانيل آهي.

شيام جئسنگهاڻي

گورڊن مڪهو باڻو

شاندار پيٽ

گوورڌن پارٽي ”رائف جي خاموشيءَ ۾ بيسريءَ ۾
 چندر محض شاعر ڪونهي. ڪجهه سال اڳ ”ڪوليج“ ۾ سا
 رٿيءَ جا ڪجهه حصا (پڙهي سندس نثر جي دلچسپي، ترا
 و هوم ۾ سندس حساس ٿل اظهار جي ڪيون صحيح ۽
 ۽ ان دوران سندس رچنا ۾، رچنا ڪرم جي پرڪو
 هي چونڊ ۽ شخصيت ۾ ڦٽل آهي ٿي بلڪه جا ٻجا سد
 ڦٽل ۽ عسبان آهي. پر پوءِ اهو مرهه گوورڌن کي ٻياري
 ۾ ڇڏي ۽ ٻريءَ ٿي ڦاوي آهي بلڪه سندس سموريءَ